

ANTANAS BARANAUSKAS

KALBOMOKSLIS LĖTUVISZKOS KALBOS

**Iszdūtas per L.L [Feliksą Sereiką] TILŽĖ,
1896 [i.e. 1899] M.**

Spauda E. Jagomasto, Tilžė

Kūrinys suskaitmenintas vykdant ES struktūrinių fondų remiamą projektą
„LIETUVIŲ LITERATŪROS KLASIKOS KŪRINIŲ PERKĖLIMAS
Į ELEKTRONINĘ ERDVĘ“, 2013

TURINYS

Iženga.	6
Kalbomokslis Lėtuviszkos Kalbos.	7
Dalis pirmoja apė raszyba.	8
Apė siaudžus rasztelus.	9
Apė kėtũsius ir minksztũsius siaudžus.	10
Apė siaudį j.	11
Apė parmainą balsiu.	12
Apė suminksztinimą balsiu.	13
Sutarymas siaudžo j su siaudžais.	14
Suminksztinimas siaudžu nũ j.	15
Atsimuszimas siaudžo j nu kitu siaudžu, paskui kuriũs jis stovi.	16
Apė persivertimą siaudžo n į a, ę, į ir u.	17
Dalis antroji. Žodzugis.	18
Apė szaknį.	19
Prasmiszaknis.	20
Apė balsius.	21
Persivertimai balsiu žodžugyje.	22
Paveizda szaknės žodžuje.	23
Apė ugį, lėmenės.	24
Augmenis skirstami yra į pirmikszczus ir antrikszczus.	25
Augmenis isz balsiu. — Isz dugninio balsio ā.	26
Augmenis isz i, é (duginio ia).	27
Augmenis isz suminksztėjusio — a-ia.	28
Augmenis isz dugninio i.	29
Augmenis isz dugninio u.	30
Augmenis nũ suminksztėjusio u-iu.	31
Augmenis isz siaudžu su balsiais.	32
Augmenis isz d-as, dē, d-us.	33
Augmenis isz siaudžo j: jas-ja.	34
Augmenis isz k, szk, ksz, kszt, kł, kl, budami paskui balsiais.	35
Augmenis isz siaudžu: l, ł, sl, szl, sł.	36
Augmenis isz m. sm.	38
Augmenis isz n. sn.	39
Augmenis isz siaudžo r.	41
Augmenis isz siaudžo s.	42
Augmenis isz t, st, szt.	43

Augmenis isz siaudžo v.	45
Augmenis daiktovardžams sumažėjusėms esti:	46
Augmenis budvardžams:	47
Augmenis daiktovardžams ir budvardžams sumažėjusėms:	48
Dalis treczoji.	49
Apė łankstymą.	50
Apė daiktovardį.	51
Daiktovardžai esti wisūtiniai ir savivardžai.	52
Apė gymę.	53
Apė skaitlį.	54
Apė łankius.	55
Apė łankczojimą daiktovardžu.	56
Paveiksłai łankczojimo daiktovardžu (ant pusłapju 26 ir 27).	57
Apė budvardžus.	58
Apė stėbimą.	59
Paveiksłai łankczojimo daiktovardzu.	60
Lėmengalai ir łankiai daiktovardžiu.	64
Apė Žimėjimą.	68
Apė łankczojimą budvardžu pažimėtu ir nežimėtu.	69
Łankczojimas budvardžu nežymėtu.	70
Lėmėngalai	70
Łankczojimas budvardžu pažymėtu su lėmėngalais	72
Łankczojimas budvardžu pažymėtu su lėmėngalais	72
Łankczojimas budvardžu pažymėtu su lėmėngalais	73
Łankczojimas budvardžu	74
Nežymėtu	74
vyriskos gymės	74
Pažymėtu	75
abėju gymju	75
Pažymėtu	76
abėju gymju	76
Apė skaitvardžus.	77
Łankczojimas skaitamuju skaitvardžu.	78
Łankczojimas nūłatiniu skaitvardžu.	80
Apė įvardę.	81
Łankczojimas įvardžu asabiniu bė gymiu	82
Apė žymėjimą įvardžu.	83
Paveiksłas łankczojimo pažymėtu įvardžu.	84
Apė žodį	85

Paveikslas łankczojimo įvardžų vyriskos gymės	86
Paveikslas łankczojimo įvardžų vyriskos gymės	86
Paveikslas łankczojimo įvardžų vyriskos gymės	87
Paveikslas łankczojimo įvardžų moteriskos gymės	88
Paveikslas łankczojimo įvardžų moteriskos gymės	88
Paveikslas łankczojimo įvardžų moteriskos gymės	89
Apė Mazgybalsj.	92
Paveizda mazgybalsiu aukszczaus iszreiksztu.	93
Ape eilas taikinimo ant mazgybalsiu.	94
Taikinimas žodžo (vadinamo sakymazga) buti.	95
Paveikslai taikinimo žodžu I.	96
Paveikslai taikinimo žodžu II.	98
Žodžu skyriai.	100
Apė žodžu skyrius, žiurint ant persivertimo žodžu lėmenės.	104
Žodžai pirmojo ugio (pagal naujesniu mokinoju) skyriasi į tris skyrius.	105
Apė lėmenius taikinimo.	106
Apė žodžvardžus.	108
Pareiszkinimai.	109
Paveikslas łankczojimo žodžvardžų darbiveikslu.	110
Apė žodžvardžus saviveikslus.	112
Darbiveikslai ir saviveikslai.	113
Łankczojimas darbiveiksliniu žodžvardžų.	114
Łankczojimas saviveiksliniu žodžvardžų.	115
Žodžvardžai kanczweikslei.	116
Žymėjimas žodžvardžų.	117
Apė prėžodę.	118
Pražadas.	119
Jungtuvė.	120
Žastis.	121
Žinklai raszybos.	122
Žinklai raszlevos.	123
Dalis ketvirtoji.	126
Sudarymas.	127
Apė sakynį sav vėną.	128
Apė prasiketojimą sakynio.	129
Apė sakynį susikrovusį.	130
Žodžai dvilypjai.	131
Pareiszkinimas apė dvilypjus žodžus.	132
Paveikslai dvilypju žodžu.	133

Apē suderinimā vardu sakyniūse pagal skaitlaus gymēs ir łankiu, o žodžu asabose.	134
Suderinimas vardu sakyniūse pagal skaitlaus ir asabu.	135
Apē gymę vardu sudarime sakyniūse.	136
Apē Daiktovardj.	137
Apē vardłankj.	138
Apē gymłankj.	139
Apē dudłankj.	140
Apē skundłankj.	141
Apē szaukłankj.	142
Apē taisłankj.	143
Apē vetłankj.	144
Apē vidułankj.	145
Apē artiłankj.	146
Apē žymėjimą.	147
Apē stėbimą.	148
Apē budvardj.	149
Apē skaitvardžus.	150
a) Daugioskaitlai ir kruvoskaitlai.	151
a) Dalytinei.	152
b) Daugintinei.	153
c) Gymskaitlai ir metskaitlai.	154
d) Trupskaitlai.	155
2. Nūlatinei skaitvardžai.	156
Apē žodžvardj.	157
Žodžvardžai darbiveikslai.	158
Apē pirmajį darbiveikslį žodžvardj.	159
Darbiveikslis žodžvardis tėbėsanczo łaiko.	160

Įženga.

Pagał isztirimą mokitū viru, Lėtuviszka kałba priguli Arijiszkai arba Indo-Europeiszškai kałbu kruvai. Ton kruvon pereina kałbos: Indu, Persu, Greku, Łotynu, Kełtu, Vokeczu, Gudu ir Lėtuvju. Artimybė kałbu pasirodo isz to, jogiai jose tuła szaknis, tułas augmū, łankstygalis ir tułas tinkasi tokspat žodžu sudarymas.

Lėtuviszka kałba pagał savo butės yra artimesnė gudiszkoms, ne kaip kitoms kalboms; vis-gi nei isz gudiszku iszaugusi, nei su jomis draugen suaugusi: yra senesnė ant didumo daiktu, kaip už gudiszkas, teip ir už kitas szios kruvos kałbas. Kėkvėna kałba kitu tautu yra iszsiszakojusi bent ant keleto tarmju, vadinamu „dejalektais.“ Lėtuviszka kałba teip-gi jau nū senybju yra triszakai iszsiszakojusi dijalektiszkai: 1ja szaka: viriausia ir gausiausia szaka — tai pati Lėtuviszka kałba; 2ja Lėtuviszka, kurią žmonės tebekałba po visą Kursziu žemę, Vidužemę, žemgalį ir Lyvu žemę; 3ja — Prusiszka, kuria jau pirm dvejato szimtu metu yra iszgaiszusi. Lėtuviszkai tebekałba žmonės po visą Kauno valdybą, po didžają dalį valdybų Vilniaus, Suvałku, pakrasztyje Gardenos valdybos ir rytu krasztas Prusu karalystės.

Idant teip seną ir gausią Kałbą Lėtuviszką pamilėję, ypatingai Lėtuvjai ir kitokė yvairiu tautu žmonės galėtu gerai, grinai ir aiszkiai iszsimokyti kalbėti ir raszyti, užsidėjome iszdūti jiems ant naudos szitą Lėtuviszką Kałbamokslį. —

Kalbomokslis Lėtuviszkos Kalbos.

Kalbomokslis lėtuviszkas moko mums grynai ir nūsakiai kalbėti, gerai ir isztikimai lėtuviszkai raszyti. Tas tai mokslas lėtuviszkos kalbos turi keturias dalis:

1. Apė raszybą,
2. Apė žodžugį,
3. Apė łankstymą,
4. Apė sudarymą.

Dalis pirmojo apė raszyba.

Kaľba darosi isz ųodųu, ųodųai isz tarczu, o tartis isz baľsu.

Baľsai vėni esti gryni, kiti-gi su burnos, lėųiuvjo, łupu, danczu ir gomurio skambėjimaľs siaudųa.

Kėkvėnas baľsas turi savo rasztėľį (literą) nų ųmonių paųenklintą.

Rasztėlai grynuju baľsu vadinosi balsiais; rasztėlei-gi su burnos, lėųiuvjo, łupu, danczu ir gomurio skambėjimaľs siaudųaczuju — siaudųais.

Rasztėlu lėtuviszka kaľba savėmsiams ųodųams reikaľauja 28 didųuju, kaip — va:

A, A, B, C, D, E, E, G, J, I, I, K, L, Ł, M, N, O, P, R, S, T, U, U, Ű, V, Y, Ź, Z, o swėtimėmsiams ųodųams 5: F, H, Ch, Q, X.

Maųuju-gi rasztėlu lėtuviszka kaľba savėmsiams ųodųams reikaľauja 39, kaip — va: a, ai, au, a, b, c, cz, d, dų, e, e, e, e, ei, g, j, i, i, k, l, ł, m, n, o oi, p, r, s, sz, t, u, u, ui, Ű, Űi, v, y, z, ų; o swėtimėmsiams ųodųams maųuju rasztėlu reikaľauja 5: f, h, ch, q, x.

Visi rasztėlai (literos) lėtuviszkos abecelės yra pajemti isz łotyniszkos abecelės, atskyrus: cz, j, ł, sz, ų, kurė pajemti yra isz slaveniszkos abecelės, o a, e, i, u, e, e Ű, dų yra gryni lėtuviszki.

Isz tu visu rasztėlu lėtuviszkos kaľbos, reikalinguju savėmsiams ųodųams, vėni yra kėti gryni balsiai: a, o, u, Ű; kiti minkszti gryni balsiai: e, e, e, i, y; treti suminkszlėje kėti gryni balsiai: ia, io, iu, iŰ. Paskui eina: kėti dvibalsiai: ai, au, ui, Űi, oi; minkszta dvibalsis: ei ir suminksztėję kėti dvibalsiai: iai, iau, iui, iŰi, ioi. Apart tu yra dar kėti nosbalsiai: a, u, minkszti nosbalsiai: e, i ir suminksztėję kėti nosbalsiai: ia, iu.

Tolaus pasilėka siaudųai: Bb, Cc, cz, Dd, dų, Gg, Kk, Jj, L), Łł, Mm, Nn, Pp, Rr, Ss, sz, Tt, Vv, Zz, ųų.

Apė balsius, dvibalsius ir nosbalsius bus aiszkiaus pasakyta ųodųugyje, o dabar eina mokslas apė siaudųus.

Apē siaudžus rasztelus.

Siaudžai rasztelai esti:

	tykus		balsus
gerklai:	k	—	g;
danczai:	t	—	d;
ļupjai:	p	—	b, v, m;
szvilpjai:	s	—	z;
sznipszczai:	sz	—	ž;
czulpjai:	cz	—	dž;
nosiai:	n	—	m
gumurio:	j	—	
skystēji:	l, n	—	ł, m, r, v.

Apē kētŭsius ir minksztŭsius siaudžus.

Visados esti minkszti siaudzai: j, 1, cz, dž, o visados kētas siaudis: ł.

Kiti-gi visi siaudžai prēs kētŭsius balsius, dvibalsius ir nosbalsius esti kēti, o prēs minksztŭsius ir suminksztėjusius balsius, dvibalsius ir nosbalsius esti minkszti.

Apē siaudī j.

Siaudis j visūmet minksztas ir minksztina balsius, dvibalsius ir nosbalsius ir teip-gi siaudžus su kuriais vēnon tartin sueina; kartais pasilēka siaudžu, k. v.: joju, jaujis ir tt.: kartais-gi isznyksta patsai, parsimainēs ī kitus siaudžus arba balsius.

Apē parmainā balsiu.

Siaudis j balsj a permaino j ē ir ģ; teip: ja=ē, ja=ģ; katē isz katja; peilis isz peiljas; mergaitē isz mergaitja; dalgis isz dalgjas ir tt. czēnai j nebelēka, bet draug` su a persimaino j ē arba ģ.

Apė suminksztinimā balsiu.

Siaudis j visus kėtūsius balsius, dvibalsius ir nosbalsius suminksztina ir į kitus balsius ju nepervercza, stovedamas vėnoje tartyje terpo siaudžu ir balsiu. Tūmet j nebesigirdža ir yra parsimainęs tykion minkszton žimelen i ir partatai prėsz ją stovedamas siaudis ir po ją kėtas balsis arba dvibalsis ir nosbalsis minksztai iszsitaria. Kaip tai: rėkiu isz rėkju; dengiu — dengju ir tt. Teip pasidaro isz kėtuju visi suminksztėję balsiai, dvibalsiai ir nosbalsiai: ia, io, iu, iū, ią, ių, iai, iau iui, ioi, iūi, isz ja, jo, ju ir k. Jei prėsz j yra siaudis, tūkart j nebesiraszo, bet jo vėtoje tyki minkszta žymelė i; bet szita minkszta žymelė i neraszoma yra prėsz minksztūsius balsius, dvibalsius ir nosbalsius: ie, iè, ië, ii, iy, iei, iļ, ię, jeigu prėsz jį butu siaudis. Nes szė balsiai budami minksztais nebereikaļauja suminksztinimo.

Siaudis j, budamas siaudžu, pritinka visėms kėtėms ir minksztėms balsiams, dvibalsiams ir nosbalsiams. Už tai-gi siaudis j su balsiu a turi ketveropā sutarymā:

j + a = ja, neturintis prėsz savę siaudžo — tartis;

j + a = ia, turintis prėsz siaudį — suminksztėjęs balsis;

j + a = ia persivercza į è — minkszta balsis,

j + a = ia persivercza į ĩ — minkszta balsis.

Su kitais kėtaisiais balsiais, dvibalsiais ir nosbalsiais turi dvejopā sutarymā: j, padekim, susitikus su o, neturėdama prėsz savę siaudžo, yra tartis: j+o = joju; j+u = jus ir kiti. j, turėdamas prėsz savę siaudį, kaip — va: szioks, ļaukiu ir tt. yra suminksztinanczā žymelę.

j su minksztaisiais balsiais, dvibalsiais, nosbalsiais turi tikta venā sutarymā ir visūmet pasileka siaudžu. Kaip va: jėms, jis, jį ir k.

Sutarymas siaudžo j su siaudžais.

Sutarymas siaudžo j su siaudžais esti trejopas: persivertimas, suminksztinimas ir atsimuszymas.

Persivertimas siaudžu nũ j siaudžai: d, t, ł, stovedami prësz j, persivercza į dž, cz, 1. Toksai persivertimas tinkasi tiktai presz suminksztėjusius balsius:

d + j + a = dža: sedža (ne sedja).

t + j + a = cza: gryncza (ne grytja).

ł + j + a = la: bailai nũ baiłas (ne bailjai).

Prësz minksztũsius balsius esti sziu siaudžu suminksztinimas bet ne persivertimas. Kaip tai:

d + è = dèti; t + e = te — tepu

d + i = di; didis; d + ë = dë — dëgas; t + ë = të — tëk.

d + į = dį — szirdį; t + į = tį — kartį

d + ei = dei = mindei; t + ei = tei — statei ir tt.

Presz suminksztėjusius-gi visus, kaip aukszcziaus yra iszparodita, persivercza d į dž, t į cz; ł į 1: d + ia = dža — sedža; t + ia cza — siaucza. ł + ia = la — gailai (gaiłas) d + io = džo — žodžo ; t + io = czo — staczo ł + io = lo — vabalokas (vabałas);

Visi rasantējė: džia, džio, lio ir tt., tai yra minksztinantējė ir be to minksztus siaudžus dž, cz, ir 1 klysta isz dvėju dalyku: 1. isz to, jog dž budami lygi dj, cz = tj, ł = lj negali būti kėtos, bet yra minksztos ir del suminksztinimo jau žymelės i nebereikaľauja; 2. isz to, jog siaudis j po d, t ir ł pervercza tũs siaudžus į dž, cz ir l. Teip žymelė i dedama po dž, cz ir 1 ne isz ugio iszejus, bet isz kažin kur pramanyta.

Suminksztinimas siaudžu nũ j.

Siaudžai: g, k, s, sz, z, ž, r ir kiti nũ siaudžo j į kitus siaudžus nevirsta, bet kėtais buvę susiminksztina: teip jog' paskui jũs prėsz balsį siaudžo j nebesigirdža, o tiktai minksztas tasai siaudis draug su suminksztėjusiu balsiu: drugio, snukio, èdesio, muszio, ziula! Jucius, sziaurio ir kiti. Teip nũ siaudžo j pasilėka tiktai tykia, neisztariama minksztumo žymelė i. Ta žymelė prėsz minksztũsius balsius neraszoma, kaip jau aukszczaus pasakyta, o prėsz kėtũsius katik aukszczaus iszparoditus, bet-gi vėl ne paskui minksztũsius siaudžus: dž, cz, l, j. Užtaigi d, t ir n susitikus su ei raszoma yra: graudei, statei, senei ir tt.

Atsimuszimas siaudžo j nu kitu siaudžu, paskui kuriūs jis stovi.

Siaudis j ėupjus siaudžus: b, p, v ir m, netik jŭs suminksztina, bet dar, prėsz jŭs stovėdamas, nŭ ju atsimusza ir patsai siaudžu prėsz kėtają suminksztėjusią balsį pasilėka. lŭbju, kŭpju, avju, dumju ir tt. Užtaigi po ėupjams siaudžams suminksztėję balsiai iszpŭda raszyti ne su tikiąją minksztumo žymelę, bet su siaudžu j: bja, pjo, vju, mju ir tt.

Apė persivertimą siaudžo n į a, ę, į ir u.

Siaudis n skamba par nosį, priklojant lėžuvį gomurin arba dantisna ir kvapo su balsu par burną neleidžiant. N prėsz szvilpjus sznipszczus ir skistũsius: z, s, sz, Ź, j, ł, 1, r, m, n, v, paskui balsius budamos iszniksta ir balsin persmenga versdamas jį nosbalsin.

Prėsz

s: gołą-stuvas, szvę-stas,

sz: są-szlavas, są-szu,

Ź : a-Źũłas,

j: są-judis, sąjimis,

l: są-lipis,

ł: są-łu, bą-łu,

r: są-raszas, bį-ru,

n: są-naris, są-naszos,

m: są-miszis

v: į-vesti, į-varde.

Teip-gi sakoma po vardu augmenis: inin — prėsz gerklus g, k, darb-inį-kas, pinį-gai, kunį-gas.

Dalis antroji. Žodžugis.

Žodžugis reiszkina apė iszaugimą žodžu isz szaknės ir lėmenės augmenu. Ko nekėkvėname žodyje esti łankstygalis, lėmũ ir szaknis. Retame kokiame žodyje vargu daeiti tē tris. Žodyje: pjutis; is łankstygalis, t-lėmũ, pju-szaknis; pikįsiu: siu-łankstygalis, į isz in-lėmũ, pik-szaknis ir tt.

Apė łankstygalus bus pasakyta treczoje dalyje — łankstyme, czė-gi tiktai apė szaknis ir lėmenu augmenus.

Apë szaknį.

Szaknis žodžo esti dvėjopa : vëna prasmiszaknis, kurios vëta protu pasireiskina ir esti vardŭse ir žodžŭse; kita: vislaikinë szaknis, yra trumpa ir staczai isz dugnio kałbos iszdigusi, kaip tai: ka, ta (kas, tas), par, ir esti įvardëse junktuvëse, pražadŭse ir kitose nełankstamose kałbos dalyse. Prasmiszaknis teip trumpa — isz vënos duginës pirmikczos balsës arba su vënu siaudžu, n'esti.

Prasmiszaknis.

Szaknės jeszkant, reikia nū žodžo nūrankioti: łankstygalį, lėmenės augmenus ir pražadus, tai ir pasilėka vėna tartis, isz kurios visa žodžo mislis diksta, kitais dalykais tiktai teiszketota ir aptaryta. Toja tartis vadinasi szaknis.

Bet dar ir toje tartyje reikia atrasti balsio pirmikszczo, isz kurio jis yra iszėjęs. Teip žodis: krau-ti : kruva; szaknis yra kru. Apsiversti: ap isz pražado apė, si-dalikė, reiszianti saviveikslį žodį, isz sudyļusios įvardės savo: ta tai dalike tankiai statosi žodyje saviveikslije su pražadu, terpo pražado, ir žodžo, o jei be pražado, tai ant gało žodžo: verstisi. Taigi žodyje: apsiversti: ap-si-prėauga, vers, szaknis; ti łankstygalis, o pirmiksztis balsis a-vart. Augti szaknis: ug-is. Kartais pirmikszzczoms szaknims priauga siaudė ir partatai pasidaro kita jau szaknis antrikszcza. Teip, žodis: plauti, plautai; szaknis pirmikszcza: plu, nū plauti; szaknis antrikszcza: plud nū plautai. Kaip kitose kalbose, teip ir Lėtuviszkoje — szaknis turi vėną tartį. Tartyje turi buti balsis, ar nosbalsis, arba gi ir dvibalsis.

Apē balsius.

Balsiai yra šie: a, e, è, ë, i, o, u, ū y.

Nosbalsiai: ą, ę, į, ū.

Dribalsiai: ai, au, ei, oi, ui, ūi.

Persivertimai balsiu žodžugyje.

Duginiai balsiai pirmiyszczai yra trys: a, i, u; kiti visi isz ju yra isztekėję. Duginis a siłpdamos tampa e, o dar łabjaus siłpdamas, tampa i, o stėbjasi į a, o. — E stėbjasi į è, o i prasijilgina į y.

Duginis i prasijilgina į y, o stėbjasi į è arba ei, antrakart stėbjasi į ai. Duginis u pirmiausia stėbjasi į ū antriyszczai stėbjasi i au. O ū ir au, prėsz balsius stovėdamas tampa av, arba ov: szauti, szovjau; gauti, gavau; szłūti, szłavjau ir tt. Nū trijų duginiu balsiu iszeina trys eilos balsiu, dvibalsiu ir nosbalsiu:

1ja eila a } e, i, y, è, ā o,
              } — — ia, io,
              } ę, ĭ, — a, ią.

2ja eila i } i, y, è, ei, ai,
              } ĭ — — —
              } — — — iai.

3ja eila u } u, ū, au, av, ov,
              } iu, iū, iau,
              } u, ių.

Suminksztėję balsiai priguli toms eiloms kaip ir kėtėji.

Paveizda szaknės žodžuje.

Eilos a.

Mir-ti, mer-dė-ti, mar-in-ti, mor-ai,
min-ti, men-u, man-yti nũ-mũn-ė,
gris-ti, gres-iu, grės-ti, gras-yti, gras-a,
dvis-ti, dvėsti, dvesiu, dvas-ia,
grįž-ti, gręžti, graž-y-ti.

Paveizda eilos i.

Snig-ti, snė-gas, sneig-ė-ti, snaig-y-ti,
mil-ti, mil-ė-ti, mė-las meil-ė,
lik-ti, lėk-u, laik-y-ti,
lip-ti, lėp-t-as, laip-jo-ti,
lyti, lėt-as, lais-ty-ti.

Paveizda eilos u.

Dub-ti, dũb-ti, daub-y-ti,
luš-ti, lũž-ė, laužti,
kruv-a, krau-ti,
pju-tis, pjau-ti, pjov-jau,
pul-ti, pũl-u.

Tinkasi pereiga žodžu isz eilos a kiton eilon ir tenai ju stėbimai: plysz-ti, plėsz-ti, pľasz-ai; pereina eilon i: plysz-ti, pleisz-ė-ti, pľaisz-y-ti. Balsiai gi eilu i ir u kiton eilon pereigos neturi. Taigi i, y, ir isz ju isztekėję ė, ei, ai, o kiti i-y yra isztekėję isz dugninio a. Visos tos szaknys turį dugninį a, kurios nors ir turėtu balsius eilos j, arba u, bet nors vėname žodyje turi balsį isz eilos a, (ā, o, e, ė, ę, i, y).

Apē ugī, lēmenēs.

Lēmū žodžu auga sziteip: 1. szaknēs balsis pirmikszas duginis pervirsta kitan, bet savojon eilon: a ī ā, o, e, ē, i, y; i ī i, y, ě, ei, ai, ir u ī ū av, ov. 2. prē szaknēs priauga augmū. Teip nū budvardžo — tikras, kur szaknis tikr — pridedant i, bus žodis-tikri, kur szaknis-tikr, augmu — i, kurian pridedant kitą augmenį n — padaro lēmenį — tikrin-u. 3. siaudis pabaigoje szaknēs vel virsta kiton siaudin, jei-gu to reikalauja augmenēs pradža, kaip va: tikrybē. Teip-gi vėl szaknis: mat — metu; t virsta į s prēs augmenį t, d. Kaip v. mes-ti-nas, mes-damas; szaknis: skand — skęs-davau, skęsti. Teip padarytas žodžo lēmū prisijema łankstygalį ir dūdasį łankstyti. Lėtuviszkoje kałboje neatsitinka žodis grinoje szaknyje, bet vis esti ar szioxs ar toks persivertimas arba ir koks augmū. Jei-gu ir tinkasi koksai žodis ant pažiuros isz grinos szaknēs tiktai padarytas, tai ir tēnai augmū arba łankstygalis esti nūtriausžėjęs.

Augmenis skirstami yra į pirmikszczus ir antrikszczus.

Augmũ pirmikszczas visũmet szaknį sėkia ir padaro lėmenį pirmojo Ugio. Teip augmũ ł, priaugęs prė szaknės — bai, padaro lėmenį — baił, o tam lėmeniui pridedant łankstygali — us ir i, bus budvardis vyr. gym. baiłus, o mot. g. baili. Tai žodis pirmikszczo ugio. Augmenis antrikszczai priaugdami lėmeniui pirmojo ugio padaro isz jo kitus žodžus antrojo ugio. Teip isz budvardžo baiłus iszauga antrojo ugio lėmenis ir žodžai: bai-ling-as, bailybe ir kiti.

Žodžai pirmikszczo ugio padėti be jokios žimelės, o — an-trikszczo ugio su žimele.

Augmenis isz balsiu. — Isz dugninio balsio ā.

Daiktovardžei vyriskos gymės.

Sarg-ă-s; nŭ sergėti,
kvap-ă-s; kvep-ti, kvep-ė-ti,
darb-ă-s; dirb-ti,
dėg-ă-s; dėgti, dyg-ti, X daig-in-ti,
žėd-ă-s; žyd-ė-ti,
žaub-ă-s; žib-ė-ti, žėb-ti.

Daiktcvardžai mot. gymės.

Kamsz-ă nŭ kamsz-y-ti, kimsz-ti.
małd-ă; mels-ti (meld-ti),
rank-ă; renk-u, rink-ti,
daub-ă; dub-li, dŭbti, X daub-y-ti.

Budvardzai vyr. gym. — as; mot. g. á.

vyr. gym. bās-ă-s;	mot. g.	bas-ā
vyr. gym. łab-ă-s;	mot. gym.	łab-á,
— — plyk-ă-s;	— —	plik-ā,
— — ger-ă-s;	— —	ger-ā,
— — kiaur-ă-s;	— —	kiaur-ā,
— — jįlg-ă-s;	— —	jiųlg-ā,
— — bļog-ă-s;	— —	bļog-ā,
— — sen-ă-s;	— —	sen-ā.

Augmenis isz i, è (duginio ia).

Daiktovardžai vyr. gym. augmũ i.

važ-i-s nũ vež-ti,
valg-i-s; valg-y-ti,
gaid-i-s; gėd-o-ti; gis-ti,
szer-i-s; szer-ti,

Daiktovardžai mot. gym. è.

Žol-è; žel-ti,
lenk-è; link-ti,
vež-è; vėž-ti,
pain-è; pin-ti,
velk-è; vilk ti,
kėk-è; kak-ti.

Budvardžai vyr. gym. i-s; mot. gym. è.

Vyr. gym.	did-is;	mot. gym.	did-è,
— —	žal-i-s;	— —	žal-è,
— —	marg-i-s	— —	marg-è,
— —	szal-t-i-s;	— —	szal-ti,
— —	aukszt-i-s; auksztas.		

Augmenis isz suminksztéjusio — a-ia.

Daiktovardžai vyr. gym. ia-s.

veln-ia-s,
kėl-a-s,
medž-a-s; szaknis : mad.

Daiktovardžai mot. gym. ia.

Valdž-à nũ valdja, vald-y-ti,
kancz-à; kęs-ti,
dusz-ia; dus-ti,
dvas-ia; dves-ti,
vyszn-ia; gir-ia; myn-ia, min-ti.

Budvardžai vyr. gym. ia-s; mot. gym. a.

Žal-à-s vyr. g.;	žal-á mot. g.,
szłap-ja-s — —	szłap-ja — —

Augmenis isz dugninio i.

Daiktovardžai moteriszkos gymės.

dal-i-s,
ak-i-s,
av-i-s,
pyl-i-s; szaknis pil-ti,
kand-i-s; kās-ti,
pat-i, mart-i ir kiti,

Budvardžai motersszkos gymės.

graž-i; sarg-i; skal-i; dub-i.

Augmenis isz dugninio u.

Daiktovardžai vyr. gymės.

dang-ù-s nũ deng-ti; szakn. dang,
ał-ù-s; szakn. ał.
med-ù-s; szakn. mad.
vid-ù-s; szakn. vid.

Budvardžai vyr. ir mot. gymės.

vyr. gym.sarg-ù-s;	mot. gym. sarg-i,
— — skał-ù-;	— — skał-i,
— — dub -ù-s;	— — dub-i.

Augmenis nũ suminksztejusio u-iu.

Daiktovardžai vyriskos gymės.

vais-iu-s nũ veis-ti X vais-yn-ti,
spëcz-u-s; szaknis spit., spës-ti,
skyr-iu-s; szakn. skar. skyr-ti,
pũdž-u-s; szakn. pud.,
lang-iu-s; — lang.,
racz-u-s; — rat.,
sniurgl-u-s.

Augmenis isz siaudžu su balsiais.

Budvardžai:

vyr. gym.yb-as,   mot. gym. yb-a,
X — — val-yb-as;   — — vol-yb-a,
X — — ankst-yb-as;   — — ankst-yb-a,
(kitur sakoma vol-yv-as, val-yv-a).

Daiktovardžai mot. gym. yb-os, yb-ė:

X dal-yb-os, X der-yb-os, X rad-yb-os, X laiž-yb-os, ger-yb-ė, X kantr-yb-ė, X daug-yb-ė,

Augmenis isz d-as, dē, d-us.

Daiktovardis vyr. gym. į-klo-d-as nũ klo-ti.
Daiktovardis mot. gym. pa-klo-d-ė nũ klo-ti.

Budvardžai vyrizkos gymės:

gar-d-us; mot. gym. gar-d-i nũ gir-ti.

Augmenis isz siaudžo j: jas-ja.

Daiktovardžai vyriskos gymės:

X krau-j-as, vė-j-as; szakn. kruv. va.,

Daiktovardžai mot. gym. j-a.,

X dè-j-a, sau-j-a, jau-j-a.,

Budvardžai: nau-j-as, пай-j-a.

srau-j-as, srau-j-a,

Daiktovardžai vyr. gym. è-j-as, mot. g. è-j-a:

X rysz-è-j-as; rysz-è-j-a;

X gerad-è-j-as; gerad-è-j-a,

X è-j-us — vyr. g.: aud-è-j-us; mot. g. aud-è-j-a,

X oj-us — vyr. g.: vasar-oj-us, ryt-oj-us,

X ij-a — mot. gym.: žar-ij-a,

X ag-is — ag-è — daik. vyr. g. meł-ag-is; meł-ag-è.,

X ing-as—ing-a: budvardž. smal-ing-as; smal-ing-a, parsz-ing-a, kumel-ing-a, žè —
daiktovardis mot. gym. de-ž-è,

X už-is — daiktovard. vyrisk. gym.: drab-už-is.

Augmenis isz k, szk, ksz, ksz̄t, kł, kl, budami paskui balsiais.

X ik-as — daiktov. vyr. gym. szer-ik-as; mot. g. ik-è: szer-ikè,
X uk-as — daiktov. vyr. gym. dur-uk-as nũ dur-ti,
X ok-as — — — spind-ok-as,
— — — — — łaid-ok-as,
X ok-as budvardž. vyr. gym.: lad-ok-as; mot. g.: lad-ok-a,
X k-a — daiktov. mot. gym.: padon-k-a, nepreteł-k-a,
X k-è — daiktovardis mot. gym. kaimin-k-è,
X ik-is — daiktov. vyr. gym.: jaun-ik-is,
X ok-as daiktov. vyr. gym.: szeszt-ok-as, trecz-ok-as,
X yk-as daiktov. vyr. gym. dal-yk-as,
X iszk-as — budvard. vyr. gym.: mus-iszk-as, lètuv-iszk-as; mot. gym.: mus-iszk-a,
lètuv-iszk-a,
X ykszt-is — budvardis vyr. gym.: vakar-ykszt-is pern-yksztis, mot. gym.: vakar-ykszt-è, pern-ykszt-è,
X aikszt-is — daiktovardis vyr. gymès: kunįg-aikszt-is, pogaikszt-is, mot. gym.: kunįg-aikszt-è, pag-aikszt-è,
X ekszl-è — daiktov. mot. gym.: per-ekszl-è,
X iukszl-as — daiktov. vyr. gymès: peniukszl-as.
X iukszl-is — daikt. v. gym.: pen-iukszl-is ; mot. gym.: pen-iukszl-è,
kł-as — daiktov. vyr. gym.: gin-kł-as,
— — — — — ar-kł-as,
— — — — — tin-kł-as,
kł-a — daikt. mot. gym.: sè-kł-a, X gan-y-kł-a,
kl-è — — — — — au-kl-è, sta-kl-ès:
— — — — — X baid-y-kl-è,
X ekł-as — daikt. vyr. gym. aud-ekł-as,
X èkl-is — daikt. vyr. gym.: tur-èkl-is; m. g.: tur-èkl-è,
X ũkl-is — daikt. vyr. gym. girt-ũkl-is; m. g.; girt-ũkl-è,

Augmenis isz siaudžu: l, ł, sl, szl, sł.

	ł-as	—	daiktov.	vyr.	gym.:	szu-ł-as, sũ-ł-as, siu-ł-as,
X	l-is	—	—	—	—	padė-l-is, pasė-l-is, nasz-l-is,
	l-us	—	—	—	—	aug-l-us, skait-l-us,
X	ał-as	—	—	—	—	dang-ał-as, vir-ał-as, veik-ał-as,
X	ił-as	—	—	—	—	sprag-ił-as,
X	ył-as	—	—	—	—	krap-ył-as, tek-ył-as,
X	uł-as	—	—	—	—	burb-uł-as, kunk-uł-as,
X	ul-is	—	—	—	—	dreb-ul-is, skaud-ul-is, troszk-ul-is.
X	ul-is	—	—	—	—	žib-ul-is, kos-nl-is, žiov-ul-is,
X	oł-as	—	—	—	—	mok-oł-as, zerk-oł-as,

X	ol-is	—	daiktov.	vyr.	gym.:	gyv-ol-is, skend-ol-is,
X	ał-as	—	—	—	—	raug-ał-as,
X	sł-as	—	—	—	—	kri-sł-as (krit-sł-as),
—	—	—	—	—	—	mesz-ł-as (mež-sł-as), mok-sł-as,
—	—	—	—	—	—	pa-veik-sł-as,
	sl-is	—	—	—	—	kvė-sl-is (květ-sl-is),
	sł-us	—	—	—	—	daik-sł-us,
	szl-is	—	—	—	—	auk-szl-is,

	ł-a	—	daiktov.	mot.	gym.:	tasz-ł-a, szip-ł-a, ska-ł-a,
	l-ė	—	—	—	—	pa-tar-l-ė, nasz-l-ė, dė-l-ė,
X	ul-ė	—	—	—	—	steb-ul-ė, sed-ul-ė,
	—	—	—	—	—	skaud-ul-ė,
	sł-a	—	—	—	—	gy-sł-a,
	szl-ė	—	—	—	—	rauk-szl-ė, szuk-szl-ės,
X	ał-a	—	—	—	—	mask-ał-a;

						budvardžai: žab-ał-as, žab-ał-a,
X	ėl-is	—	ėlė	daiktov.	vyr.	gym.: su-džuv-ėl-is,
			—	mot.	—	su-džuv-ėl-ė,
			—	—	X	isz-drik-ėl-ė,
			—	vyr.	—	isz-drik-ėl-is,

X	ėl-is	—	ėl-ė	daikt.	vyr.	g.:	nũ-drisk-ėl-is;	mot.	g.;	nũ-drisk-ėl-ė,
	l-is	—	l-ė	—	—	—	ak-l-is;	—	—	ak-l-ė,
				—	—	—	szvep-l-is;	—	—	szvėp-l-ė,
X	al-is	—	al-ė	—	—	—	žab-al-is;	—	—	žob-al-ė,
X	ul-is	—	ul-ė	—	—	—	bėd-ul-is;	—	—	bed-ul-ė,
				—	—	—	skrit-ul-is;	—	—	skrit-ul-ė,
				—	—	—	dreb-ul-is;	—	—	dreb-ul-ė,
				—	—	—	kriv-ul-is;	—	—	kriv-ul-ė,
X	ał-us	—	al-ė	—	—	—	mėg-al-us;	—	—	mėg-al-ė,

		—	—	—	nug-al-us;	—	—	nug-al-è,
X	el-us	—èl-è	—	—	kirm-el-us;	—	—	kirm-èl-è,
		—	—	—	ut-el-us;	—	—	ut-èl-è,
	ł-as	— l-abudv.	vyr.	g.:	ak-ł-as;	mot.	g.:	ak-ł-a,
		—	—	—	szvep-ł-as,	—	—	szvep-ł-a,
	ł-us	— l-i	—	—	gaisz-ł-us;	—	—	gaisz-l-i,
		—	—	—	keb-ł-us;	—	—	keb-l-i,
		—	—	—	gasz-ł-us;	—	—	gasz-l-i,
		—	—	—	buk-ł-us;	—	—	buk-l-i,
X	ył-as	—	—	—	ak-ył-as;	—	—	ak-ył-a.

Augmenis isz m. sm.

	m-as — daiktov. vyr. gym.:			szar-m-as (szer-t-is), graji-m-as, m-is szir-m-is,
X im-as — ym-as	—	—	—	pil-im-as, pud-im-as,
X um-as	—	—	—	ger-um-as, graž-um-as,
X men	—	—	—	ak-m-ũ, pé-m-ũ, jũs-m-ũ.
X im-as	—	—	—	jaun-im-as, minkszt-im-as.
X myn-as	—	—	—	saľdu-myn-as, gardu-myn-as,
sm-as	—	—	—	verk-sm-as, vaľk-sm-as,
	—	—	—	trank-sm-as, rėk-sm-as,
	—	—	—	jau-sm-as, griau-sm-as,
sm-is	—	—	—	pa-ver-sm-is,

	m-a — daiktov.	mot. gym.:	vaz-m-a, tuž-m-a,
m-ė	—	—	gel-m-ė, bai-m-ė,
X im-a	—	—	szil-im-a,
X men-ė	—	—	reik-men-ė,
sm-ė	—	—	vers-sm-ė, drau-sm-ė,
	—	—	ger-sm-ė,

m-as —	budvardis	vyr. gym.:	szir-m-as,
	„	mot. gym.:	szir-m-a,
X im-as	„	vyr. gym.:	art-im-as,
	„	mot. gym.:	art-im-a.

Augmenis isz n. sn.

X en daiktov. vyr. gym.: vand-ũ, rud-ũ, szũ (szu-v-a), raum-ũ, gl., rud-en-ës, szu-n-ës, raum-en-ës,
n-as daiktov. vyr. gym.: sto-n-as nũ sto-ti, pado-n-as nũ padëti, kał-n-as nũ kël-ti.

	n-ias	daiktov.	vyr.	gym.:	vel-n-ias nũ vel-ti.
	n-is	"	"	"	ap-y-nis (apvynis), apvyti.
X	an-as	"	"	"	veł-an-as nũ vel-ti.
X	un-as	"	"	"	bëg-un-as nũ bëg-ti, ry-j-un-as, ryti kłaid-un-as, lep-un-as.

X	on-as	daiktov.	vyr.	gym.:	vałd-on-as, valdyti.
X	in-is	"	"	"	kret-in-is, krat-in-is, rad-in-is.
X	in-as	"	"	"	kirm-in-as, vaik-in-as, av-in-as
X	yn-as	"	"	"	ažũl-yn-as, akmen-yn-as.
X	en-as	"	"	"	užpal-en-as, telcz-en-as.
X	nik-as	"	"	"	vai-nik-as.
	sn-is	"	"	"	žing-sn-is, kq-sn-is, mirk-sn-is.
	sn-is daiktov. vyr. gym.: deg-sn-is, pu-sn-is.				

	n-a	daiktov.	mot.	gym.:	dë-n-a, száł-n-a nũ szalti, dũ-n-a, daina.
	n-ia	"	"	"	vësz-n-ia nũ vëszëti, stau-n-ia.
	n-ë	"	"	"	pło-n-ë nũ płoti.
X	an-a	"	"	"	darg-an-a, dov-an-a nũ dũti. traszk-an-a, płaiszk-an-a, žm-on-a.
X	in-ë	"	"	"	gim-in-ë, žing-in-e.
X	yn-ë	"	"	"	pa-dar-yn-ë.
X	on-ë	"	"	"	žegn-on-ë, kor-on-ë, žm-on-ës.
X	on-is	"	"	"	gełv-on-is nũ getti, gilti.
X	yn-ë	"	"	"	pust-yn-ë, mel-yn-ë.
X	ën-a	"	"	"	rug-ën-a, menes-ën-a, jaut-ën-a.
X	in-ë	"	"	"	drusk-in-ë, gaspad-in-ë.
X	on-ë	"	"	"	kryžiav-on-ë.
X	ën-ë	"	"	"	łap-ën-ë, kiauszin-ën-ë.
X	nycz-ia	"	"	"	žib-nycz-a, baž-nycz-a, tem-nycz-a.
	sn-a	"	"	"	lëp-sn-a, valk-sn-a, džu-sn-a.
X	on-as — onk-a daikt. vyr. ir mot. gym.:				parapijonas; parapij-onk-a; szet-on-as, szet-onk-a.

X	on-is — onk-a daikt. vyr. ir mot. gym.:				kriksz-on-is, kriksz-onk-a.
X	ain-is — ain-ë	"	"	"	tëv-ain-is, tëv-ain-ë.
X	injk-as — injk-ë	"	"	"	knig-injk-as, knig-injk-ë, uk-injk-as, uk-injk-ë, darb-injk-as, darb-injk-ë.
	sn-is — sn-ë daiktov. vyr. ir mot. gym.: verk-sn-is, verk-sn-ë, rek-sn-is, rek-sn-ë.				
	n-as, n-a budvardžai: mër-n-as, mër-n-a, mëra; pil-n-as, pił-n-a, pilti; pło-n-as, pło-n-a, płoti.				

n-us, n-i budvardžai: drung-n-us, drung-n-i.

X an-as, an-a budvardžai:

aļk-an-as, aļk-an-a, aļkti.

X in-as, in-a „

mel-in-as, mel-in-a; milt-in-as, milt-in-a,
auks-in-as, auks-in-a; purv-in-as, purvin-a;
kruv-in-as, kruv-in-a.

X on-is, on-è „

viļn-on-is, viļn-on-è,

X on-as, on-a budvardžai:

raud-on-as, raud-on-a; geļt-on-as, geļt-on-a,

X in-is, in-è „

dugn-in-is, dugn-in-è; gal-in-is, gal-in-è,

X en-is, èn-è „

bèral-èn-is, bèral-èn-è; rug-èn-is, rug-èn-è,

sn-as, sn-a „

slè-sn-as, slè-sn-a,

sn-us, sn-i „

dũ-sn-us, dũ-sn-i.

Augmenis isz siaudžo r.

	r-as daiktov.	vyr.	gym.:	stambr-as.
X	ur-is „	„	„	žib-ur-is, vid-ur-is, ung-ur-is.
X	or-ius daiktov.	vyr.	gym.:	stikl-or-ius, stal-or-ius.
	r-a „	mot.	gym.:	skėd-r-a, kait-r-a, desz-r-a.
	r-as, r-a	budvardžai:		vik-r-as, vik-r-a.
	r-us, r-a	„		kant-r-us, kant-r-i; ėd-r-us, ėd-r-i; suk-r-us, suk-r-i; bud-r-us, bud-ri.

Augmenis isz siaudžo s.

X	ės-is daikt.	vyr. gym.:	ėd-ės-is, dėg-ės-is, kalb-ės-is.
	s-a daiktov.	mot. gym.:	tam-s-a, szvė-s-a— szvit.
X	sen-a	„ „ „	ei-sen-a.
s-us, s-i budvardžai: bai-s-us, bai-s-i; tam-s-us, tam-s-i; szvė-s-us, szvės-i.			

Augmenis isz t, st, szt.

t-as	daiktov. vyr. gym.;	tvar-t-as, rasz-t-as, sos-t-as, mil-t-as, spąs-t-as, rąs-t-as.
cz-as	" " "	jau-cz-as; szak. jut.
t-is	daikt. vyr. gym.:	dang-t-is, kamsz-t-is, łank-t-is, smauk-t-is, ram-t-is, pan-t-is, gen-t-is.
t-us	" " "	lë-t-us.
cz-us	" " "	jem-cz-us, suk-cz-us, dan-cz-us, vals-cz-us,
X at-as	" " "	kap-at-as, mask-at-as, vałk-at-as.
X iat-as	" " "	kel-at-as, penk-iat-as, szesz-iat-as, verp-iat-as.
X et-is	" " "	kup-et-is, szep-et-is.
X ut-as	" " "	deg-ut-as.
X ut-is	" " "	skud-ut-is(gurżdīs),trup-ut-is,ruk-ut-is. szesz-ut-is.
X tuv-as	" " "	gałąs-tuv-as, płak-tuv-as, kosz-tuv-as, min-tuv-ai.
X tuk-as	" " "	pesz-tuk-as, płak-tuk-as.
X est-is	" " "	bjaur-est-is.
szt-is	" " "	rak-szt-is.
t-a	daikt. mot. gym.:	bras-t-a, nasz-t-a, szłũ-t-a.
X t-è	" " "	pen-t-è, eke-t-è, mazgo-t-è.
t-is	" " "	pirt-is, pju-t-is, klau-t-is, klu-t-is, smer-t-is,
skyr-t-is, sak-t-is, maksz-t-is.		
X at-a	" " "	ad-at-a, suk-at-a, sveik-at-a.
X et-a	" " "	skep-et-a, kup-et-a, łop-et-a.
X ut-è	" " "	su-ir-ut-è.
X atv-è	" " "	sen-atv-è.
X tuv-è	daikt. mot. gym.:	spaus-tuv-è, kuł-tuv-è, rałsz-tuv-è.
X èst-is	" " "	gail-èst-is, mok-èst-is, rup-èst-is.
X ast-is	" " "	rim-ast-is, gyv-ast-is.
X yst-è	" " "	žmog-yst-è, karal-yst-è.

	Daiktov. vyr. gym.:	Daiktov. mot. gym.:
cz-us, cz-uven-è	— suk-cz-us;	suk-czuven-è.
	kup-cz-us;	kup-czuven-è.
cz-us, t-è	sos-cz-us	sos-t-è.
	mil-cz-us;	mil-t-è.
	X galvo-cz-us;	galvo-t-è.
	X piłvo-cz-us;	piłvo-t-è.
	X degu-cz-us;	degu-t-è.
t-is, t-è	rain-ũ-t-is;	rain-ũ-t-è.
	puk-ũ-t-is;	puk-ũ-t-è.

X	ti-n-is, ti-n-è	augin-ti-n-is; at-si-nesz-ti-n-is; musz-ti-n-is; moki-ti-n-is; szus-ti-n-is;	augin-ti-n-è. at-si-nesz-ti-n-è. musz-ti-n-è. moki-ti-n-è. szus-ti-n-è.
	t-as, t-a	budvardžai:	pik-t-as, pik-t-a; gir-t-as, gir-t-a; tvir-t-as, tvir-t-a; sził-t-as, sził-t-a.
	cz-as, cz-a	„	sta-cz-as, sta-cz-a; pes-cz-as, pes-cz-a.
	t-us, t-i	„	sta-t-us, sta-t-i; pła-t-us, pła-t-i.
X	t-as, t-a	„	skylè-t-as, skylè-t-a; dulkè-t-as, dulkè-t-a; raukszle-t-as, raukszle-t-a; puto-t-as, puto-t-a; raso-t-as, raso-t-a; aukszty-t-as, aukszty-t-a.
X	ūt-as	budvardžai:	rag-ūt-as, rag-ūt-a; miłt-ūt-as, miłt-ūt-a; akmèn-ūt-as, akmèn-ūt-a.
	tr-us, tr-i	„	asz-tr-us, asz-t-ri.
X	tin-is, tin-è	„	pasku-tin-is, pasku-tin-è; pirmu-tin-is, pirmu-tin-è.
X	iust-as, iust-a	budvardžai:	mëg-uist-as, mëg-uist-a.
	szt-as, szt-a	„	aug-szt-as, aug-szt-a; mink-szt-as, mink-szt-a.
	szt-us, szt-i	„	rug-szt-us, rug-szt-i.
	szcz-as, szcz-a	„	kniup-szcz-as, kniup-szcz-a; gul-szcz-as, gul-szcz-a; plok-szcz-as, plok-szcz-a.

Augmenis isz siaudžo v.

	v-as daiktov.	vyr. gym.:		pił-v-as.
	v-a "	mot. gym.:		kał-v-a, gał-v-a.
	v-as būdvardis:			gy-v-as, gy-v-a.
	v-is	daikt. vyr. gim.:		skil-v-is, kal-v-is, atei-vis.
X	ov-as	" "	"	vald-ov-as, szak. vald-y.ti.
X	u v-is	" "	"	lėž-uv-is.
	v-ė	daiktov. mot. gym.:		kal-v-ė, vir-v-ė, ger-v-ė.
X	iav-a	" "	"	baudž-av-a, gan-iav-a, pil-av-a,
				rinkl-av-a
X	yv-ė	" "	"	aug-yv-ė nŭ auginti, augti.
X	ov-ė	" "	"	rank-ov-ė nŭ ranka.
X	eiv-is, eiv-ė	daik. vyr. gym.:		kel-eiv-is; mot. g.: kel-eiv-ė.
		" "	"	kareivis; " " kareiv-ė.
X	ov-is, ov-ė	" "	"	darž.ov-is; " " darž-ov-ė.
X	yr-as, yr-a budvard.:			val-yv-as, val-yv-a.

Augmenis daiktovardžams sumažėjusėms esti:

Ukas — uka, iukas — iukė, utis — utė, ulis — ulė, užis — užė, uszis — uszė, ytis — ytė, aitis — aitė, ėlis — ėlė, iokas — iotė, iuksztis — iuksztė. Kartais-gi bent po du sumažėjusių augmeniu tinkasi ir po daugiaus: vaik-ėl-uk-sztis ir kiti.

Augmenis budvardžams:

Utis — utė, utėlis — utėlė, utytis — utytė, uczukas — uczukė, ulis — ulė, ulytis — ulytė, olukas — olukė, elis — èlė, intėlis — intėlė ir tt.

Augmenis daiktovardžams ir budvardžams sumažėjusėms:

Vyr. gym.: aitis, ytis, utis, aitelis ir kiti.

Moter. gym.: aitė, yte ir tt.

Dalis treczoji.

Apë łankstymą.

Łankstymu vadiname parmainas łankstygalo kałbos dalu jį turenczu. Łankstymas esti ketveriopas: 1. łankczojimas; 2. stëbimas; 3. žymėjimas; 4. taikinimas.

Kałbos dalu vra deszimtis: 1. Daiktovardis; 2. budvardis; 3. skaitvardis; 4. žodžvardis; 5. įvardė; 6. žodis; 7. prëžodė; 8. pražadas; 9. jungtuvė; 10. žastis.

Isz tu dalu kałbos; vënos yra łankstamosios, kitos nełankstamosios dalys. Łankstamosios dalys kałbos yra szios: daiktovardis, budvardis, skaitvardis, žodis, žodžvardis, įvardė ir prëžodė, norint nevisos. Nełankstamosios-gi; — jungtuvė, pražadas ir žastis.

Łankstamosios-gi dalys yra łankczojamos ir taikinamos.

Kałbos dalys łankczojamos yra: Daiktovardis, budvardis, skaitvardis, žodžvardis ir įvardė; taikinamos: žodis ir teipogi žodžvardis. Łankczojimu vadiname parmainas lëmengaliniu balsiu, arba-gi balsiu su siaudžais ant łankiu gymëse ir skaitlûse.

Apė daiktovardj.

Daiktovardis yra tai žodis susilėjęs iš dvejų žodžių: daiktovardis ir pasidaro vėnas žodis: daiktovardis. Daiktovardis yra praminimas arba pravardinimas kokio norint daikto. Daiktai vėni yra gyvi, kurė savo valą gali persikelti iš vėnos vėtos kiton vėton, kaip va: žmogus, žvėris, pauksztis, kirmėlė ir kiti . . .; kiti-gi negyvi, kure savo valą negali pereiti iš vėnos vėtos kiton: medis, stalias, namai, saulė, geležis ir kiti . . . Dar yra daiktai nūmane numanomi, kaip tai: Dėvas, duszia, aniołas, dvasia, szaltis, kantrybė ir tt. Tė tai daiktai dalijasi: vėni yra gyyi, kiti-gi negyvi.

Gyvi: Dėvas, Aniolas ir tt.

Negyvi: karsztis, szaltis, meilė, teisybė ir tt.

Daiktovardžai esti wisūtiniai ir savivardžai.

Visūtiniais daiktovardžais vadinasi tē vardai, kuriais pravardijame daugybę vėnokių daiktu. Kaip-va: žmogus, upė, pylis (mėstas) ir tt.

Savyvardžu vadinasi toks vardas, kurs pridera tik pri vėno atskyraus daikto. Kaip-va: Jonas, Dauguva, Vilnius ir tt.

Pasarga: Savyvardžu pirmasis rasztėlis turi buti didis.

Apė gymę.

Daiktovardžai esti dvejopos gymės.

Vardai gyvųjų daiktų vyriskos lytės vadinasi daiktovardžais vyriskos gymės; o vardai daiktų moteriskos lytės — daiktovardžais moteriskos gymės.

Gymė-gi negyvųjų daiktovardžių pažystama pagal lėmėngalų.

Apė skaitlų.

Skaitlus yra trejopas: vėnoskaitlus (trump. raszant: vsk.), sakant apė vėną daiktą; dviskaitlus (dvsk.) sakant apė du daiktu. Daugioskaitlus (dgsk.), sakant apie daugel daiktu.

Lėtuviszka kałba kaip ir kitos kalbos turi tułus daiktovardžus arba vėnan skaitlun arba daugioskaitlun teprigulenczus.

Vėnoskaitluje sakoma yra isz valgimu, paszaro, skystimu, audeklų, žėmės rėvės ir k. Kaip-va: dūna, koszė, žolė, gira, miłas, molis, lėtus, džaugsmas ir tt. Tokiu daiktu nors ju butu labai daug vėnoskaitluje tesakoma, kaip-va: trys kepimai dūnos, szimtas rėtymu drobės ir tt. Sakant daugioskaitluje, tokė daiktovardžai kitą mislį prisijema, nebė pati daiktą, bet jo mencius, dalykus ženklina k. v. dūnos (kepalai), žolės (stėbėlai), miłai (rėtimai ir k.). Daugioskaitluje sakoma: daugybe želmenu, tirsztimu, smulkmenu, rubu, pasudžu, vėtu ir kitu daiktu, k. v. rugiai, samanės, taukai, pakułos, marszkiniai, akėczos, žirklės, metai ir k. Tokiu daiktu nors ir mažai tebutu, vis daugioskaitluje tesakoma, k. v.: žiupsnėlis rugiu, laszėlis tauku ir k. Sakant venoskaitluje nebe patsai daiktas, bet jo grudėlis, stėbėlis vėnos tesireiszkin, k. v.: dygsta rugys, vėni marszkiniai, vėnos akėczos ir k.

Apē lankius.

Lētuviszkoje kalboje deviniaropi yra lankiai: 1. vardlankis (vdł.) kas? 2. gymlankis (gł.) ko? kēno? 3. dūdlankis (dł.) kam? 4. skundlankis (skł.) ką? 5. szauklankis (szkl.): o kas! 6. taislankis (tł.) kŭ? 7. vėtlankis (vł.) kame? 8. vidulankis (vdł.) kur? 9. artlankis (artł.) arte ko? prē ko?

Apë łankczojimã daiktovardžu.

Daiktovardžai yra łankstanti tik tai łankiais, skaitlais ir gymę, ką ir vadiname łankczojimu.

Łëmengalinis balsis arba balsis su siaudžu, arba-gi ir vėnas siaudis, kurė apsimaino łankiais łankczojime, vadinasi łankstygalu. Užtaigi pasidaro tēk łankstygalu, kēk yra daiktovardžuse permainu, lēmengalu, o par tatai ir tēk pat łankczojimu.

Lēmengalai daiktovardžu vėni esti balsinėti, kiti siaudinėti.

Balsinētu lēmengalu yra trys eilos nŭ triju dugniniu balsiu: a, i ir u; ketvirtoja eila lēmengalu yra siaudinėta.

I. Pirmojon eilon yra lēmengalinis balsis a. 1. Lēmengalinis balsis a susidedas su s, padaro daiktovardį vyriskos gymės: as, stałas, veidas ir tt., o be s vėnas a reiszkin daiktovardį moteriskos gymės: galv-a, rank-a, parmaina ir kiti.

2. Lēmengalai ja prisijemę s padaro daiktovardį vyriszko gym., kaip-va vejas, svėczas ir kiti, o vėni be s yra mot. gym.: koja, vėsznia.

3. ia parsivertę į i, y; a szė prisijemę s padaro daiktovardžu vyriskos gymės; o parsivertę į é moteriskos gymės: kirvís, gaidís vyr. g.; žvakė, mergaitė mot. gym.

II. Antrojon eilon pereina lēmengalis dugninis i prisijemęs s padaro daiktovardžus mot. gym.: ak-ís, nakt-ís gļ. ěs.

III. Treczojon eilon pereina lēmengalis dugninis u prisijemęs s daiktovardžus vyr. gym.: sun-us, lēt-us, kupcz-us ir kiti.

IV. Ketvirtojon eilon pareina lēmengalai siaudinėti: 1. n vrdļ. ū vyr. gym.: rudŭ, jŭsmŭ; 2. s vrdļ. ū: menŭ ir kiti. 3. r mot. g. vrdļ. è: duktė, sesė ir kiti.

Paveikslai 1ankczojimo daiktovardžu (ant puslapju 26 ir 27).

1. Tėvas: teip 1ankczojama yra visi daiktovardžai vyriskos gymės, turintėji lėmengalinį balsį susiaudžu, as; kaip-va: Dėvas, Petras, stałas, džiaugsmas, tiłtas ir kiti.

2. Ranka: teip 1ankczojama yra visi daiktovardžai moteriskos gymės, turintėji lėmengalinį balsį à: kaip-va: galvà, burnà, pėvà, nugarà, sąsporà, pikczurnà ir kiti.

3. Vėjas: teip 1ankczojama yra daiktovardžai vyr. gym. turintėji lėmengalus ias: kaip-va: jaučas, kėlas, velnias ir kiti.

4. Dūnia: teip 1ankczojasi visi daiktovardžai mot. gym. turintėji lėmengalus ia: kaip-va: Bažnycza, vėsznia, mynia, žarija ir k.

5. Vagis: teip 1ankczojasi daiktovardžai vyr. gym. turintėji lėmengalus is, iszvirtusius isz ias, kaip-va: brėdís, gyvulís, kirvís ir tt. —

6. Katė: szeip 1ankcz. daiktovardžai mot. g., turintėji lėmengalus è, pasidariusius isz ia, kaip-va: mergaitė, žvakė, žvaigždė ir tt.

7. Dalgis: teip 1ankczojasi daiktov. vyr. gym. turintėji lėmengalus ís isz dugninės i, kaip-va: dantís ir kiti.

8. Akís: teip 1ankczojasi visi daiktovardžai mot. gym., turintėji lėmengalus is, kurio i yra dugninė, kaip-va: szirdís antís gl. ès ir tt.

9. Sunus: pagal to daiktovardžo 1ankczojasi visi kiti, kurė turi lėmengalus us, ir yra vyr. gym., kaip-va: dangus, turgus, vidus, medus ir tt.

10. Vaisius: 1ankczojasi daik. vyr. gym., turintėji lėmengalus ius, k. v.: sukczius, kupczius, szaukius ir tt.

11. Jūsmū: szeip 1ankczojasi daiktovar. vyr. gym. su lėmengalais ū vrdł., o kitūse 1ankiūse en prėsz siaudį arba tartį, k. v.: akmū, pēmū, rudū ir tt.

12. Menū: czė 1ankczojasi daiktov. vyr. gym., turintėji lėmengalus ū vardłankyje, o kitūse 1ankiūse es prėsz siaudį arba-gi ir tartį. Tokiu daiktovardžu labai mažai.

13. Sesū: 1ankczojasi daiktov. mot. gym. turintėji lėmengalus ū vrdł., o kitūse 1ankiuse prėsz siaudį arba ir tartį prisijem er.

14. Duktė: teip 1ankczojasi daiktovardžai mot. gymės turintėji lėmengalį è vrdł. vsk., o kitūse 1ankiūse, kaip ir sesū, prisijema er. Bet pagal paveikslo: sesū ir duktė mažai tera daiktovardžu.

Daugel yra daiktovardžu vyr. gym. su lėmengalu mot. gym.; tai jė 1ankczojasi pagal 1ankiu mot. gymės k. v. dedė, sudža, Jurė, žmogus dgsk. žmonės ir tt.

Daiktovardžai: pati, marti vrdł. vsk., paczos, marczos gl.; 1ankczojasi kaip dūnia, pagal skyrias ia.

Daiktovardis pats vrdł. vsk. patės gl., paczam dł.; dgsk. patėms dł.; kiti 1ankiai kaip vagis IV. eiloje. Ir vtł., vdł. turi dar.: patyje, patin, patyse, patysna. Vėszpats (ponas) turi dł. vsk. Vėszpaczui, o senobinis dł. vsk. Vėszpaczam, kiti-gi 1ankiai kaip ir pats.

Daiktovardis: szuva, szū, gl. szunės, dł. szuniui, o kitūse 1ankiūse, kaip akmū.

Apė budvardžus.

Budvardžai yra tokios kalbos dalis, kurios kokybę, budą daikto aptaro. Budvardžai, kaip ir daiktovardžai, yra łąankstami łąankcziejimu, skaitlu ir gyme.

Budvardžai: vėni aptaro kokybę daikto, k. v.: akmeninis, medinis, murinis ir tt.; kiti-gi budą daikto, kaip-va: bałtas, gražus, jūdas ir tt. Budvardžai aptarantėji budą, netik yra łąankstami łąankcziejimu, kaip daiktovardžai, bet dar turi stėbimą par łaipas ir žimėjimą.

Apė stėbimą.

Stėbimu vadiname permainas budvardų ir nekuriu prėžodų łankstygalų łaipsniais palyginimo.

Łaipsniai palyginimo yra trys: lygus, virszesnis ir prakilnesnis.

Lygus łaipsnis budvardų yra triszakas:

1. szaka: apskrita geras, gera; gražus, graži; didis, -dė ir tt.
2. — nepilna: apygeris, apygerė; parumbis, parumbė ir tt.
3. — virszemėrė: gerokas, geroka; gražokas, gražokia; didokas, didokia ir tt.

Virszesnėšai laipsnis teipo-gi triszakas:

Paveikslai lankcojimo daiktovardzu.

vsk.	Lēmengalai ir gymes			
	1. as	a	ias	ia
	vyriskos	moteriskos	vyriskos	moteriskos
vrđł.	tėv-as	rank-à	vė-jas	dũn-ia
gł.	tėv-o	rank-os	vė-jo	dũn-ios
dł.	tėv-ui	rank-ai	vė-jui	dũn-iai
skł.	tėv-ą	rank-à	vė-ją	dũn-ią
szkł.	o tėv-e	o rank-à	o vė-jy	o dũn-ia
tł.	tėv-u	rank-ą	vė-ju	dũn-ią
vtł.	tėv-e	rank-oje	vė-jyje	dũn-ioje
vdł.	tėv-an	rank-on	vė-jan	dũn-ion
artł.	tėv-opi	rank-ospī	vė-jopi	dũn-iospi
dvsł.	du	dvi	du	dvi
vrđł.	tėv-u	rank-i	vė-ju	dũn-i
skđł.				
szkł.				
	dwēm	dvēm	dvēm	dwēm
dł.	tėv-am	rank-om	vė-jam	dũniom
tł.				
dsk.				
vardł.	tėv-ai	rank-os	vė-jai	dũn-ios
gł.	tėv-u	rank-u	vė-ju	dũn-iu
dł.	tėv-ams	rank-oms	vė-jams	dũn-ioms
skłd.	tėv-us	rank-as	vė-jas	dũn-ias
szkł.	o tėv-ai	o rank-os	o vė-jai	o dũn-ios
tł.	tėv-ais	rank-omis	vė-jais	dũn-iomis
vtł.	tėv-ũse	rank-ose	vė-jũse	dũn-iose
vdł.	tėv-ũsna	rank-osna	vė-ũsna	dũn-iosna
artł.	tėv-umpi	rank-umpi	vė-jumpi	dũn-iumpi

vsk.	Lēmengalai ir gymes			
	is	ė	2. is	is
	vyriskos	moteriskos	vyriskos	moteriskos
vrđł.	vag-is	kat-ė	dalg-is	ak-is
gł.	vag-io, ė	kat-ės	dalg-io, ě	ak-ės
dł.	vag-iui	kat-ei	dalg-iui	ak-iai
skł.	vag-į	kat-ę	dalg-į	ak-į
szkł.	o vag-i	o kat-ė	o dalg-ě	o ak-ě
tł.	vag-iu	kat-ę	dalg-iu	ak-ia
vtł.	vag-yje	kat-ėje	dalg-yje	ak-yje
vdł.	vag-in	kat-ėn	dalg-in	ak-in
artł.	vag-iopi	kat-ėspi	dalg-iopi	ak-ėspi
dvsł.	du	dvi	du	dvi
vrđł.	vag-iu	kat-i	dalg-iu	ak-i
skđł.				
szkł.				
	dwëm	dvëm	dvëm	dwëm
dł.	vag-iam	kat-ëm	dalg-iam	ak-im
tł.				
dsk.				
vardł.	vag-ei, is, ai	kat-ės	dalg-iai, is	ak-ys
gł.	vag-iu	kacz-u	dalg-iu	ak-iu
dł.	vag-iams	kat-ėms	dalg-iams	ak-ims
skłd.	vag-ius	kat-ės	dalg-ius	ak-is
szkł.	o vag-iai	o kat-ės	o dalg-iai	o ak-ys
tł.	vag-iais	kat-ėmis	dalg-iais	ak-imis
vtł.	vag-iũse	kat-ėse	dalg-yse	ak-yse
vdł.	vag-iũsna	kat-ėsna	dalg-ysna	ak-ysna
artł.	vag-iumpi	kacz-umpi	dalg-iumpi	ak-iumpi

vsk.	Lēmengalai ir gymes		
	3. us, ius	4. n. s	r
	vyriskos	vyriskos	moteriskos
vrđł.	sun-us, vais-ius	jŭsm-ŭ, mèn-ŭ	ses-ŭ, dukt-è
gł.	sun-aus, vais-iaus	jŭsm-enes, mèn-esio	ses-erès, dukt-ers
dł.	sun-ui, vais-iui	jŭsm-eniui, mèn-esiui	ses-eriai, dukt-eriai
skł.	sun-u, vais-iu	jŭsm-eni, mèn-esi	ses-eri, dukt-eri
szkł.	o sun-au, o vais-iau	o jŭsm-eni, o mèn-esi	o ses-ere, o dukt-er
tł.	sun-umi, vais-iumi	jŭsm-eniu, mèn-esiu	ses-eriu, dukt-erimi
vtł.	sun-uje, vais-iuje	jŭsm-enyje, mèn-esyje	ses-eryje, dukt-eryje
vdł.	sun-un, vais-iun	jŭsm-enin, mèn-esin	ses-erin, dukt-erin
artł.	sun-auspi, vais-iauspi	jŭsm-enèspi, mèn-esiopi	ses-erèspi, dukt-erèspi
dvsk.	du	dvi	dvi
vrđł.	sun-u, vais-iu	jŭsm-eniu, mèn-esin	ses-eri, dukt-eri
skdł.			
szkł.			
	dwëm	dvëm	dwëm
dł.	sun-am, vais-iam	jŭsm-enim, mèn-esim	ses-erim, dukt-erim
tł.			
dsk.			
vardł.	sun-ai, vais-iai	jŭsm-eniai, mèn-esiai	ses-eris, dukt-eris
gł.	sun-u, vais-iu	jŭsm-eniu, mèn-seiu	ses-eru, dukt-eru
dł.	sun-ams, vais-iams	jŭsm-enims, mèn-esiams	ses-erims, dukt-erims
skłd.	sun-us, vais-ius	jŭsm-enus, mèn-esius	ses-eris, dukt-eris
szkł.	o sun-ai, o vais-iai	o jŭsm-enas, o mèn-esiai	o ses-erys, o dukt-erys

tł.	sun-umis, vais-iais	jũsm-enais, mèn-esiais	ses-erėmis, dukt-erimis
vtł.	sun-ũse, vais-iũse	jũsm-enũse, mèn-esyse	ses-eryse, dukt-eryse
vdł.	sun-ũsna, vais-iũsna	jũsm-enũsna, mèn-esysna	ses-erysna, dukt-erysna
artł.	sun-umpi, vais-iumpi	jũsm-enumpi, mèn-esiumpi	ses-eriumpi, dukt-eriumpi

1. szaka apskrita: geresnis, geresnė; gražesnis, gražesnė; didesnis, didesnė ir tt.
2. — mažastėbė: gerelesnis, gerelesnė; graželesnis, graželesnė ir tt.
3. — didžiasťėbė: gerokesnis, gerokesnė; gražokesnis, gražokesnė; styprokesnis, styprokesnė ir tt.

Prakilniasai ľaipnis esti:

1. grinas: geriausias, geriausia; gražiausias, gražiausia ir tt.

Lėmengalai ir ėankiai daiktovardžiu.

Skaitymai	Praminimas ėankiu	I. Ella a.					
		1. Lėmengalinis balsis a su s yra daiktov. vyr. gym., o be s mot.gym.		2. Lėmengalinis balsis a suminkszėjęs ia.			
				a) ia prisijimęs s vyr. gym., o be s mot. gym.		b) ia persivertęs į i, szis prisijimęs s vyr. g., o persiv. į ě mot. gym.	
		g					
		vyr.	mot.	vyr.	mot.	vyr.	mot.
vienoskaitymas	vrđł.	as	a	ias	ia	is, ys	ė
	gł.	o	os	io	ios	io	ės
	dł.	ui	ai	iui	iai	iui	ei
	skł.	ą	ą	ią	ią	į	ę
	szkł.	ai, e	a	y	ia	i, y	ė
	tł.	u	à	iu	ià	iu	ė
	vtł.	e	oje	yje	ioje	yje	ėje
	vdł.	an	on	ian	ion	in	ėn
	artł.	opi	ospi	iopi	iospi	iopi	ėspi
dviskaitymas	vrđł.	u	i	iu	i	iu	i
	skđł.						
	szkł.						
	dł.	am	om	iam	iom	iam	ėm
	tł.						
daugioskaitymas	vrđł.	ai	os	iai	ios	iai, ei	ės
	gł.	u	u	iu	iu	iu	iu
	dł.	ams	oms	iams	ioms	iams	ėms
	skđł.	us	as	ius	ias	ius	es
	szkł.	ai	os	iai	ios	iai	ės
	tł.	ais	omis	iais	iomis	iais	ėmis
	vtł.	ũse	ose	iũse	iose	iũse	ėse
	vdł.	ũsna	osna	iũsna	iosna	iũsna	ėsna
	artł.	umpi		iumpi			

Skaitļai	Praminimas tānkui	II. Eila. Lēmengalinis bāsis i, kuri visūmet prisijima s.		III. Eila. Eila. Lēmengalinis bāsis u, kuris prisiemēs s, padaro daiktov. vyr. gym.	
		y		m	
		vyr.	mot.	vyriskos	
vienoskaitļaus	vrđļ.	is	is, ys	us	ius
	gļ.	io, ēs	ēs	aus	iaus
	dļ.	iui	iai	ui	iui
	skļ.	ļ	ļ	ū	iū
	szkļ.	ē	ē	au	iau
	tļ.	iu, iumi	ia, imi	um, umi	ium, iumi
	vtļ.	yje	yje	uje	iuje
	vdļ.	in	in	un	iun
	artļ.	iopi, ēspi	ēspi	auspi	iauspi
dviskaitļaus	vrđļ.	i, iu	i	n	iu
	skdļ.				
	szkļ.				
	dļ.	ium, iam	im	am, un	iam
	tļ.				
daugioskaitļaus	vrđļ.	iai, ys	is, ys	us, ai	iai
	gļ.	u, iu	u, iu	u	iu
	dļ.	iams, ims	ims	ums, ams	iams
	skdļ.	is, ius	is	us	ius
	szkļ.	iai, ys	ys	us, ai	iai
	tļ.	iais, imis	imis	umis, ais	iais
	vtļ.	yse, iūse	yse	ūse	iūse
	vdļ.	iusna, ysna	ysna	ūsna	iūsna
	artļ.	umpi, iumpi	iumpi	umpi	iumpi

Skaitlai	Praminimas tąkiu	IV. Eila. Lėmėngalėnis vėnas balsis balsis ū, è, tė tai balsiai tanczojame persimaino ant n, s, r kurė ir statosi prėsz tancius.		
		ė		s
		vyriszkos		moteriszkos
		n	s	r
vienoskaitlaus	vrđł.	ũ	ũ	ũ, è
	gł.	enio, ens, enės	ėsio, esės	erės, ers
	dł.	eniui	esiui	eriai
	skł.	enį	esį	erį
	szkł.	eni, eny, enės	esi, esy, esė	ere, èr
	tł.	eniu, enimi	esiu, esimi	eriu, èrimi
	vtł.	enyje	esyje	eryje
	vdł.	enin	esin	erin
	artł.	enespi,enspi, eniopi	esiopi, esespi	erspi, erespi
dviskaitlus	vrđł.	eniu	esiu	eri
	skđł.			
	szkł.			
	dł.	enim	esim	erim
	tł.			
daugioskaitlaus	vrđł.	eniai, ens, enis	esis, esiai	eris
	gł.	enu	esiu	eru
	dł.	enam, enims	esiams, esims	erims
	skđł.	enus, enis	esius, esis	eris
	szkł.	ens, enai, enis	esis, esiai	eris
	tł.	enais, enimis,	esiais, esimis	erimis
	vtł.	enũse, enyse	esiũse, esyse	eryse
	vdł.	enusna, enysna	esiusna, esysna	erysna
	artł.	enumpi	esiumpi	eriumpi

2. — įvardžūtas, pražadūtas: kageriausias, kageriausia; užvis-geriausias, užvisgeriausia ir tt.

Budvardžai antrojo ugio su gaļu: ingas, yvas, imas ir kiti, — apskritūsius tancius teturi: reikalingas, valyvas, tolimas; reikalingesnis, reikalingesnė; reikalingiausias, reikalingiausia ir tt.

Budvardžai kokybės su galu -inis, -ūtas, -iskas, -ėtas ir kiti, tancstygalu stėbdamis nepermaino, bet prisijema prėžodžius, kurė stėbėsi tancsniais, kaip-va: tancjaus, tancelaus,

labiausiai medinis; genaus, geresniai, geriausiai smalūtas; veikiaus, veikiasniai, veikiausiai dulkėtas; greičiaus, greitesniai, greičiausiai dulkėtas ir kiti.

Žėdiniai budvardžai: bałtas, jūdas, raudonas, melynas ir kiti, prisijėmę nepilno žėdo łankstygali -svas, kaip ir kiti budvardžai, stėbėsi par łaipsnius ir łaipsniu szakas.

Apė Žimėjimą.

Žimėjimu vadiname permainas łąankstygalu: budvardžu, skaitvardžu, ٱodžvardžu ir įvardžu, pridedant ٱinamėmsiams daiktams ٱymė nųsakumo galan łąankstygalu.

Budvardžai esti: pažímeti ir nežimėti (nųsakus). Pažímetais arba nųsakiais vadinasi tė budvardžai, kuriu łąankstygalin vyriszkos gymės prisiduria -is arba -ai ٱimėlė; moteriszkos gymės -ja, o prėsz ją łąankstygalis a virsta į o ir pasidaro oja kaip-va: gerasis — ge-rasai, geroja; apygerasai — apygerasis, apygeroja ir tt. Budvardžai tą ٱymelė pažíymėjimo prisijema par visus łąaipsnius ir łąaipsniu szakas.

Pažímetėji vardai pritinka daiktams jau kaľboje paminėtėms, arba kitaip kaip pažístamėms, norint ju terp kitu koku paczu daiktu nųsakiai paroditi, arba kur pritinka kľausimas: kurs? kuri? negu: koks? kokia? Kuriųmi arklų atįojai? berųju. Kľausiant: kokiųmi? reiktu atsakyti: beru. Kur pritinka budvardis pažímetasis, tėnai pritinka ir daiktovardžai pravardžųti, praminti ir pažíymėti isz budvardžu, ar staczai padaryti arba ٱodžais dvilypiais sudaryti k. v.: beriukas (berasis arklis), szirmis (szirmasis jauczas), baužė (baužioja karvė), baľtakis. Budvardžai pažímeti pasitvirtina prisijimdami prėszakini įvardė pats, pati; teip jogiai lygiasis łąaipsnis ir prakilniąją pranesza: pats gerasai (gerasis) daiktas; geresnis netiktai už visus gerųsius, geresniųsius, bet ir geriausiųsius daiktus.

Apë łankczojimą budvardžu pažimëtu ir nežimëtu.

Łankiogalai visu budvardžu pažimëtu ir nežimëtu, užvën jimant visu łaipsniu ir ju szaku yra szë:

I. eilos a.

1. vyr. gym. as: geras, paslikas; mot. gym. a: gera, paslika.

2. ia, nesusitraukës į í ir è, vyr. gym. ias: szłapjas, geriausias; mot. gym. ia: szłapja, gražiausia.

3. ia persivertę į i, è; a) vyr. gym. is: didis, medinis, geresnis;

b) mot. gym. è: didè, medinè, geresnè.

II. eilos i dugninës nera suvisam budvardžu.

III. eilos u vyr. gym. us: gražus, puikus; mot. gym. i: graži, puiki.

Łankczojimas budvardžu nežymėtu.

Skaitlius	Łankiai	Lėmėngalai			
		<i>as</i>	<i>ias</i>	<i>Isz ias is</i>	<i>us</i>
		vyriszkos gymės			
vėnoskaitlaus	vrđł.				
	szł.	plikas	geriausias	medinis	patogus
	gł.	pliko	geriausio	medinio	patogaus
	dł.	plikam	geriausiam	mediniam	patogam
	skł.	pliką	geriausią	medinį	patogų
	tł.	pliku	geriausiu	mediniu	patogu-mi
	vtł.	plikame	geriausiamė	mediniame	patogiamė — patogumė
	vdł.	plikan	geriausiai	medinin	patogun
	artł.	plikopi	geriausiopi	mediniopi	patogauspi
dviskaitlaus		d	u	d	u
	vrđł.	pliku	geriausiu	mediniu	patogu
	skł.				
	szkł.				
		d	v	ė	m
	dł. tł.	prikėm	geriausėm	medinėm	patogėm
daugioskaitlaus	vrđł.				
	szkł.	pliki	geriausi	mediniai -i	patogus -i
	gł.	pliku	geriausiu	mediniu	patogiu
	dł.	plikėms	geriausėms	medinėms	patogėms
	skł.	plikus	geriausius	medinius	patogius — patogus
	tł.	plikais	geriausiai	mediniais	patogiais -ais
	vtł.	plikųse	geriausiųse	mediniųse	patogiųse
	vdł.	plikųsna	geriausiųsna	mediniųsna	patogiųsna
	artł.	plikumpi	geriausiųmpi	mediniųmpi	patogiųmpi

Kaip plikas łankczojama yra visi budvardžai łankstygalo -as: małonėgas, valyvas, degutėtas, raudonas ir tt.

Kaip geriausias łankczojasi budvardžai turintėji lėmėngalus jas, ias: aukszcžiausias,

naujas, peszczas, szłapjas ir k.

Kaip medinis — visi budvardžai turintėji lėmėngalus is, isz ias ir visu szaku virszesniosios
łaipos: didis, apigražis, geresnis ir k.

Ļankczojimas budvardžu pažymētu su lēmēngalais

Skaītlus	Ļankiai	Ļankczojimas budvardžu pažymētu su lēmēngalais			
		<i>as</i> vyr. gym.	<i>a</i> mot. gym.	<i>ias</i> vyr. gym.	<i>ia</i> mot. gym.
vēnoskaitlaus	vrđļ.	ai		ai	
	szļ.	gerasis	geroja	žalasis	žaloja
	gļ.	gerojo	gerosios	žalojo	žalosios
	dļ.	geramjam	gerojai	žalamjam	žalajai
	skļ.	gerajļ	geraja	žalajļ	žalajā
	tļ.	gerŭju	geraja	žalŭju	žalaja
	vtļ.	geramjame	gerojoje	žalamjame	žalojoje
	vdļ.	gerajan	gerojon	žalajan	žalojon
	artļ.	gerojopi	gerosiospi	žalojopi	žalosiospi
dviskaitlaus		du	dvi	du	dvi
	vrđļ.	gerŭju	geroji	žalŭju	žaloji
	skļ.				
	szkļ.				
		dwēm	dwēm	dwēm	dwēm
	dļ.	gerēmsēm	gerosiom	žalēmsēm -siam	žalosiom
	tļ.				
daugioskaitlaus	vrđļ.				
	szkļ.	gerēji	gerosios	žalēji	žaliosios
	gļ.	geruju	geruju	žaluju	žaluju
	dļ.	gerēmsiams	gerosioms	žalēmsiams	žalosioms
	skļ.	gerŭsius	gerosias	žalŭsius	žalosias
	tļ.	geraisiais	gerosiomis	žalaisiais	žalosiomis
	vtļ.	gerŭsiŭse	gerosiose	žalŭsiŭse	žalosiouse
	vdļ.	gerŭsiŭsna	geriososna	žalusnŭsna	žalosiosna
	artļ.	gerujumpi		žalujumpi	

Skaitytus	Rankiai	Rankczojimas budvardžu pažymētu su lēmēngalais	
		<i>ia — is</i> vyr. gym.	<i>ia — ě</i> mot. gym.
vēnoskaitlaus	vrđł.	ai	
	szł.	didisis	didžoja
	gł.	didžiojo	didžosios
	dł.	didžamjam	didžajai
	skł.	didijj	didejā
	tł.	didžųju	didejā
	vtł.	didžamjame	didžojoje
	vdł.	didžajan	didžojon
	artł.	didžojopi	didžosiospi
dviskaitlaus		du	dvi
	vrđł.	didžųju	didžioji
	skł.		
	szkł.		
		dwēm	dwēm
	dł.	didēmsēm - siam	didžiosiam -esēm
	tł.		
daugioskaitlaus	vrđł.		
	szkł.	gerēji	didžiosios
	gł.	geruju	didžuju
	dł.	gerēmsiams	didžosioms
	skł.	gerųsius	didžosias
	tł.	geraisiais	didžiosiomis
	vtł.	gerųsiųse	didžosiose
	vdł.	gerųsiųsna	didžosiosna
	artł.	didžujumpi	

Kaip patogus — visi budvardžai su lėmėngalais us, ius: gražus, saldus, meilūs ir k.

Moteriszkos gymės budvardžai rankiojasi kaip ir daiktovardžai tu paczu lėmėngalu. Teip plika rankiojama yra kaip ranka; geriausia kaip dūnia; medinė kaip katė; patogi kaip pati, marti ir k.; teip-gi visi kiti budvardžai su lėmėngalais tokiais par visus laipsnius ir ju szakas rankiojasi.

Budvardžai pažymėti su lėmėngalais us vyr., i mot. gymės rankiojasi vyriszkos gymės, kaip budvardžai pažymėti, turintėji lėmėngalus as arba ias; moteriszkos gymės kaip budvardžai a ir ia.

Łankczojimas budvardžu

Łankiai ir skaitlai	Nežymėtu			
	vyriszkos gymės			
	<i>as</i>	<i>ias</i>	<i>ias, is</i>	<i>us</i>
vsk.				
vrđł.				
szkł.	as	ias	is	us
gł.	o	io	io	aus
dł.	am	iam	iam	iam
skł.	ą	ią	į	ų
tł.	ų	iu	iu	umi
vtł.	ame	iame	iame	iame
vdł.	an	ian	in	an, ian, un, iun
artł.	opi	iopi	iopi	auspi
dvsk.				
vrđł.	u	iu	iu	iu
skł.				
szkł.				
dł.	ëm	ëm	ëm	ëm
tł.				
dgsk.				
vrđł.				
szkł.	i	i	i	us, i
gł.	u	iu	iu	iu, u
dł.	ëms	ëms	ëms	ëms
skł.	us	ius	ius	ius, us
tł.	ais	iais	iais	iais
vtł.	ũse	iũse	iũse	iũse
vdł.	ũsna	iũsna	iũsna	iũsna
artł.	umpi	iumpi		

lankiai ir skaitiai	Pažymėtu			
	abėju gymju			
	a		ia	
	vyriskos	moteriskos	vyriskos	moteriskos
vsk.				
vrđł.				
szkł.	asis, asai	oja	iasis, iasai	ioja
gł.	oyo	osios	iojo	iosios
dł.	amjam	ajai	iajam	iajai
skł.	ajl	aja	jajl	iaja
tł.	ųju	aja	jųju	iaja
vtł.	amjame	oyoje	iajame	iojoje
vdł.	ajan	ojon	iajan	iojon
artł.	ajopi	osiospi	iojopi	iosiospi
dvsk.				
vrđł.	ųju	oji	iųju	oji
skł.				
szkł.				
dł.	esiam,	osiom	esiam	iosiom
tł.	esēm			
dgsk.				
vrđł.				
szkł.	ėji	osios	ėji	iosios
gł.	uju	uju	iuju	iuju
dł.	ėsiams	osėms	ėsiams	iosioms
skł.	ųsius	osias	iųsias	iosias
tł.	aisiais	osiomis	iaisiais	iosiomis
vtł.	ųsiųse	osiose	iųsiųse	iosiose
vdł.	ųsiųsna	osiosna	iųsiųsna	iosiosna
artł.	ujumpi		iujumpi	

lankiai ir skaitlai	Pažymėtu	
	abėju gymju	
	ia, i arba é	
	vyriskos	moteriskos
vsk.		
vrđł.		
szkł.	isis, isai	ioja, ėja
gł.	iojo	osios, ėsios
dł.	iajam	ojai, ėjai
skł.	įi	aja, eja
tł.	iũju	oja, eja
vtł.	iajame	ojoje, ėjoje
vdł.	iajan	ojon, ėjan
artł.	iojopi	osiospi, ėsiospi
dvsł.		
vrđł.	iũju	oji, ėji
skł.		
szkł.		
dł.	esēm	osiom, ėsiom
tł.		
dgsk.		
vrđł.		
szkł.	ėji	osios, ėsios
gł.	iuju	iuju
dł.	ėsiams	osioms, ėsioms
skł.	iũsius	osias, ėsias
tł.	iaisiais	osiomis, ėsiomis
vtł.	iũsiũse	osiose, ėsiose
vdł.	iũsiũsna	osiosna, ėsiosna
artł.	ujumpi	

Apė skaitvardžus.

Skaitvardis yra tai ĩankstamoja kalbos dalis, kuria aptaro skaitlų.

Skaitvardžai vėni vadinasi skaitamaisiais; kiti-gi nũlatiniais.

Skaitamėji yra ĩankstami tiktai ĩankczojimu ir vis daugiausiai turi ĩankiogalus: vėni kaip daiktovardžai; kiti-gi kaip budvardžai.

Skaitamėji skaitvardžai, vėni vadinasi: isztisaisiais; 2. daugioskaitlais; 3. dalytiniais; 4. daugintiniais veikalo; 5. daugintiniais didumo; 6. daugintiniais tokybės; 7. daugintiniais lenkimo; 8. gymskaitlais; 9. mėtskaitlais; 10. kruvoskaitlais; 11. trupskaitlais.

Łankczojimas skaitamųjų skaitvardžių.

1. Išsotisėji skaitvardžiai: vėnas, du, trys, keturi, penki ir tt.

Vėnas vyriskos gymės, vėna moteriskos gymės łankczojama yra lygiai kaip ir budvardžiai, turintėji łankiogalus: as vyr. gym., o a mot. gym. Du łankczojasi szejp:

vyriskos gym.			moterisk. gym.
vrđł., skđł., szkł.	<i>du, dujan, dujanai;</i>		<i>dvi, dvijan, dvijanai</i>
gł.		dvėju	
đł., tł.		dvėm	
vtł.	dvėjũse		dvėjose
vdł.	dvėjũsna		dvėjosna
artł.		dvėjumpi	

Trys par abi gymi yra łankczojama szejp: vrđł., szkł. trys; gł. triju; đł. trims; skł. tris; tł. trimis; vtł. vyr. gym. trijũse, o mot. gym. trijose; vdł. vyr. gym. trijũsna; mot. gym. trijosna; art. trijumpi.

Keturi, keturios; penki, penkios; szeszi, szeszios; septini, septimos; asztũni, asztũnios; devyni, devynios łankczojama yra kaip ir budvardžiai, turintėji łankiogalus daugioskaitlaus vyr. gym. i, o moteriskos gym. ios; tokė budvardžiai visũmėt turi łankiogalus vėnsk. vrđł. us.

Deszimts łankczojasi szejp: vsk., vrđł, szkł. deszimts; gł. deszimtės, deszimczo; đł. deszimczai, deszimtei; skł. deszimtj; tł. deszimczą, deszimtimi; vtł. deszimtyje; vdł. deszimtin; artł. deszimtėspi.

Dvsk., vrđł., skł., szkł. dvi-deszimti; đł., tł. dvėm deszimtim. Dsk., vrđł., szkł. deszimtis; gł. deszimtu, deszimczu; đł. deszimtims; skł. deszimtis; tł. deszimtimis; vtł. deszimtyse; vdł. deszimtysna; artł. deszimtumpi.

Vėnũlika (vėniũlika), dvylika, trylika, keturiolika, penkiolika, szesziolika, septiniolika, asztũniolika, deviniolika łankczojama yra kaip ir daiktovardžiai I. eilos, 1. skyriaus, turintis lėmėngalį mot. gym. a. Szimtas łankczojasi daiktovardiszkai par visus skaitlus ir łankius pagal lėmėngalo -as.

Tukstantis gł. tukstantės mot. gym. arba tukstanczo ir tł. vyr. gym. łankczojasi daiktovardiszkai pagal łankiogalo is isz ias arba dugninio is.

Didžuju skaitlu visos dalis łankczojasi vis skyrium, kaip-va: 133. vrđł. szimtas trys deszimtis trys; gł. szimto triju deszimtu triju ir tt.

2. Daugioskaitlai skaitvardžiai: vėneri, vėnerios (vėni, vėnos), dvėji, dvėjos; treji, trejos; ketveri, ketverios; penkeri, penkerios (penkeli, penkelos) ir tt. Łankczojasi kaip budvardžiai su łankstygalais dgsk. vyr. gym. i, o mot. gym. ios. Su didžaisiais skaitlais gretinami lygiai kaip ir skaitvardžiai isztiseji ir łankczojama yra kėkvėnas sav skyrium: vrđł. trys szimtai keturios deszimtis ketveri mėtai; gł. triju szimtu ketveriu deszimtu ketveriu mėtu ir tt.

3. Dalytiniai skaitvardžiai: po vėną, po du, po tris ir k. nełankczojama.

4. Daugintiniai veikało: du kart', trys kart', keturi kartai ir tt. arba: du syk', trys syk', keturi sykiai ir tt. łankczojama skyrium : sav daiktovardis, sav skaitovardis.

5. Daugintiniai didumo: dvėja tėk, treja tėk ir tt. nełankczojama.

6. Daugintiniai tokybės: vėnołũmiskzas, vėnodas, vėnoda; vėnokios, vėnokia; dvėjopas, dvėjopa; trejopos, trejopa; ketveriopos, penkeriopos (penkelopos) ir tt.

Ļankcvojama kaip budvardžai su Ļankstygalais as, a; turi dar prēžodēs sulyg budvardžais.

7. Daugintiniai lenkimo: dvigubas, trigubas, vėnolingas, dvilinkas, trilinkas, keturlinkas ir tt. Ļankcvojima kaip budvardžai as, a ir turi prēžodēs.

8. Gymskaitlai: dvyni, dvynos; tryni, trynos Ļankcvojama kaip budvardžai daugioskaitlaus su Ļankstygalais daugioskaitluje i, os.

9. Mėtskaitlai: dveigys, dveigė; treigys, treigė; ketvergys, ketvergė ir tt. Ļankcvojama kaip daiktovardžai I. eilos su Ļankiogalais is, ē isz ias.

10. Kruvaskaitliai: abu, abi; abudu, abidvi Ļankcvojama kaip isztesēji skaitvardžai du, dvi. Tolaus sakoma isztisaisiais, pridedant prēszakini visi, visos: visi trys, visi keturi ir tt. Visa deszimtis, visa vėnūlaka, visos trysdeszimtis, visi keturi szimtai ir tt. yra kėkvėnas skaitvardis skyrium sav Ļankcvojimas. Czė priguli ir pora, tuzinas, puskapis, kapa; dvejatas, trejatas ir tt.; dvideszimt ir ketvertas kapu ir tt. Ļankcvojama kaip daiktovardžai su Ļankstigalais -as, -a; visi, visos Ļankcvojama budvardiszkai pagal Ļankstygalu dgsk. i, os.

11. Trupskaitlai: pusė = $\frac{1}{2}$; trecza dalys = $\frac{1}{3}$; czvertis (ketvirta dalys) = $\frac{1}{4}$; penkios szesztos dalys = $\frac{5}{6}$ ir tt. Ļankcvojama kėkvėna sav skyrium daiktovardis ir skaitvardis.

Łankcziejimas nŭlatiniu skaitvardŭ.

Nŭlatyniai skaitvardŭai: pirmas, antras (kitas), treczas ir tt. yra łankstami ŭymėjimu ir łankcziejimu budvardiszkai par visas gymės, łankius, skaitlus ir ŭymės.

Neŭymėti: pirmas, pirma; paskutinis, paskutinė. Paŭymėti: pirmas, -ai, -is; pirmo, -ja; paskutinis, -ai, paskutinioja. Pirmas ir paskutinis dar turi łaipsnius stėbimosi: lygusis: pirmas, paskutinis; prakilnasis: pirmesnis; szakos: pirmelesnis, pirmokėsnis, paskutinėsnis; virszesniasai łaipsnis: pirmiausias, paskuczausias.

Apė įvardę.

Įvardė yra tai kalbos dalis ĩankstamoja, užvadųjanti ar daiktovardį, ar budvardį, arba-gi ir skaitvardį.

Įvardės yra szitokios: 1. asabinės: asz, tu, jis, ji, mes, jus, jė, jos; 2. savybės: savės; 3. klausymo: kas? kurs? kuri? katras? katra? koks? kokia? 4. rodyjimo: szias, szia; tas, ta; szitas, szita; anas, ana; szioks, szokia; toks, tokia; szitoks, szitokia; joks, jokia; visoks, visokia; jis, ji; 5. atsėkimo: kurs, kuri; tas, ta; jis, ji.

6. Nenųsakios: nekurs, nekuri; kas-tai, kokia-tai; betkas, bile-kas, kažinkas ir k.

7. Netikraja: pats, pati.

Yra dar įvardė pasisavinimo isz gymłankio padaryta: mano, tavo, savo.

Įvardės esti ĩankstamos ĩankczojimu ir žymėjimu, norint nevisos.

Łankcziejimas įvardžų asabiniu bė gymiu

Lankiai	vėnoskaitlaus		daugioskaitlaus		savybės vėnoskaitlaus
vrđł.	asz	tu	mės	jus	„
gł.	manęs	tavęs	musu	jusu	savęs
dł.	man	tav	mums	jums	sav
skł.	manę	tavę	mumus, mus	jumus, jus	savę
szkł.	o asz!	o tu!	o mes!	o jus!	„
tł.	manimi	tavimi	mumis	jumis	savimi
vtł.	manyje	tavyje	mumyse	jumyse	savyje
vdł.	manin	tavin	mumysna	jumysna	savin
artł.	manėspi	tavėspi	musumpi	jusumpi	savėspi

Dviskaitlaus:

vrđł., skł., szkł. mudu, vedu; mudvi, vedvi; judu, judvi
dł., tł. mudvėm, mum, mudvėm; judvėm, jum, jumdvėm
gł. muma, muma dvėja, mudvėju, mudvės, juma ir tt.

Vardłankis vėnoskaitlo prisijema szitokius pridurkus: asziai, tujai, aszian, tujan; asziaina, tujaina; asziainos, tujainos.

Dūdłankis vsk. manianai, tavianai.

Reczaus tinkasi girdėti su pridurkais dgsk. vrđł. mesianai, jusianai; dł. mumsianai, jumsianai.

Dažniausiai sutrumpinti tesigirdi: vsk. gł. manę, man; dł. mán, tav; skł. mán, tàv; tł. manim, tavim; dgsk. dł. mum, skł. mum, jum arba mus, jus; tł. mum, jum; vis-gi reikia pilnai raszyti, kaip aukszcziaus yra parodita.

Įvardė kłausiancza: kas? Par visus skaitlus ir gymės kłausiant sakoma: vrđł. kas? gł. kėno, ko? dł. kam? skł. ką? szkł. o kas? tł. kūmi? vtł. kame? vdł. kun, kan? artł. nera.

Kitu visu įvardžų vyriskos ir moteriskos gymės łankcziejimai yra padėti ant łaksztu 38 ir 39 pridėti.

Kaip ant łakszto, lygiai łankcziejimą yra ir kitos įvardės, atskyrus netikrąją įvardę: pats, pati.

Įvardžų susilėjusiu su įvardėms arba su kitais bilėkokiais žodžais łankcziejama yra paskutinioja dalis: vsk. szitas, szito, szitam ir tt. Betkas, betko, betkeno ir tt. Kažinkas, kažinkėno ir kažinko ir tt.

Kartais łankcziejasi pirmoja dalis: vsk. koks-tai, kokio-tai, kokiam-tai; kasnor, konor, kamnor.

Įvardė: *tas, ta* turi dar nenūsakiam daiktui par visas gymės ir skaitlus tai: vrđł. szkł. tastai, tatai; gł. totai, tostai; dł. tamtai ir tt.

Czé prisideda paveikslo łankcziejimo įvardžų łaksztas.

Apė žymėjimą įvardžu.

Pažymėtosios įvardės prisijema lankstygalin -ai vyriszkos gymės ir ja, prėsz kurį balsis virsta į o arba io, moteriszkos gymės.

Kaip-va: szisai vyr. gymės; szioja mot. gym.
                      tasai „   „   ; toja „   „   ir tt.

Pažymėtos įvardės retai tesigirdža.

Paveikslas 1ankczojimo pažymėtu įvardžiu.

Lankiai	vėnoskaitlaus		daugioskaitlaus	
	vyr. gym.	mot. gym	vyr. gym.	mot. gym
vrđł.	tasai	toja	tėji	tosios
gł.	tojo	tosios	tuju	tuju
dł.	tamajam	tajai	tėmsėms	tomsioms
skł.	tajį	tają	tūsius	tasias
szkł.	o tasai!	o toja!	o tėji!	o tosios!
tł.	tumjūmi	tają	taisiais	tomisiomis
vtł.	tamejame	tojoje	tūsiūse	tosiose
vdł.	tanajan	tonajon	tūsiūsna	tosiosna
artł.	tojopi	tosiospi	tujumpi	tujumpi

Netikroja įvardė: pats, pati pažymėta tera vyriskos gymės patsai. Pats, pati 1ankczojami yra kaip daiktovardis.

Apë žodį

Žodis yra tai kalbos dalis veikalui reikšti. Vėni veikalai nū asabos sakanczios daramajan daiktan pereina. Žodžai, kurė tūs veikalus reiszkia, vadinasi pereigiais. Kaip-va raszau raszta, skaitau knįga, dirbu darbą ir kiti. Kiti veikalai nū asabos daranczos daramajan daiktan pereigos neturi. Žodžai, tūs veikalus reikszdami, vadinasi bėpereigiais. Tokė žodžai: vėni reiszkia daikto tapimą: augu, silpstu, stimpu, nykstu ir kiti; kiti-gi reiszkia daikto padėjimą ir krutėjimą: mėgu, sedžu, einu, važiūju ir kiti.

Visi žodžai vėnu taikinimu tera lankstami. Taikinimas yra tai persimainimas lankstygalo nū veikastu, veikslu, taiku, laiku, skaitlu, asabu, gymju ir žodžvardžu, kurė nevėnu taikinimu yra lankstami, bėt ir lankczojimu, stėbimu ir žymėjimu.

Veikastis (species — видъ). Veiksle (forma — залогъ).

Taikas (modus — наклонение). Łaikas, asaba, gymė.

Veikastis. Veikastis aptaro žodžo jįlgumą, dažnumą, galybę ir płatumą veikalo. Ant jįlgumo: vėnos veikastis yra jįlgos kaip-va:

Paveikslas 1ankcziejimo įvardžų vyriszkos gymės

Skaitlus	1ankiai	Paveikslas 1ankcziejimo įvardžų vyriszkos gymės			
		vyriszkos gymės			
vėnoskaitlaus	vrđł.	szis, szias	tas	anas	koks
	szł.	szio	to	ano	kokio
	gł.	sziam	tam	anam	kokiam
	dł.	szį	tą	aną	kurį
	skł.	szis, szias!	o tas!	o anas!	o koks!
	tł.	sziŭmi	tŭmi	anŭmi	kokiŭmi
	vtł.	sziame	tame	aname	kokiamie
	vdł.	szian	tan	anan	kokian
	artł.	sziopi	topi	anopi	kokiopi
dviskaitlaus	vrđł.	sziŭdu	tŭdu	anŭdu	kokiŭdu
	skł.				
	szkl.				
	dł. tł.	szėmdvėm	tėmdvėm	anėmdvėm	kokėmdvėm
	gł.	sziudvėju	tudvėju	anudvėju	kokiudvėju
daugioskaitlaus	vrđł.				
	szkl.	szė	tė	anė, anis	kokė
	gł.	sziu	tu	anu	kokin
	dł.	szėms	tėms	anėms	kokėms
	skł.	szŭs	tŭs	anŭs	kokiŭs
	tł.	sziais	tais	anais	kokiais
	vtł.	sziŭse	tŭse	anŭse	kokiŭse
	vdł.	sziŭsna	tŭsna	anŭsna	kokiŭsna
	artł.	sziumpi	tumpi	anumpi	kokiumpi

Skaitlius	Łankiai	Paveikslas Łankczojimo įvardŲu vyriskos gymės		
		vyriskos gymės		
vėnoskaitlaus	vrđł.	kurs, kurias	katras	jis
	szł.	kurio	katro	jo
	gł.	kuriam	katram	jam
	dł.	kurį	katrą	jį
	skł.	kurs! kurias!	katras!	jis
	tł.	kuriūmi	katrūmi	jū, jūmi
	vtł.	kuriame	katrame	jame
	vdł.	kurian	katrun	jan
	artł.	kuriopi	katropi	jopi
dviskaitlaus	vrđł.	kuriūdu	katrūdu	jūdu
	skł.			
	szkł.			
	dł. tł.	kurėmdvėm	katrėmdvėm	jėmdvėm
	gł.	kuriudvėju	katrudvėju	judvėju
daugioskaitlaus	vrđł.			
	szkł.	kurė	katrė	jė
	gł.	kuriu	katru	ju
	dł.	kurėms	katrėms	jėms
	skł.	kuriūs	katrūs	jūs
	tł.	kuriais	katrais	jais
	vtł.	kuriūse	katrūse	jūse
	vdł.	kuriūsna	katrūsna	jūsna
	artł.	kuriumpi	katrumpi	jumpi

traukti, raszyti ir tt.; kitos trumpos: patraukti, paraszyti ir kiti. Ant dažnumo: venosvenkartis, patraukti, suraszyti ir tt.; kitos daugekartės: traukinėti, raszynėti, truksėti ir kiti. Ant galybės: venos stipros: traukiti, gauditi ir kiti; kitos silpnos: patraukiti, pagaudinėti, pakalsnoti ir tt. Ant platumo: venos siauros žodžo veikalui, ar pereigio, arba bepereigio savoį ame daikte iszspildžant, k. v. silpstu, augu, valgau, dirbu ir tt.; kitos ptaczos veikalui ant kitu daiktu prasiplatinant, k. v. silpninu, auginu, raszydinu ir kiti.

Paveikslas 1ankczojimo įvardžų moteriszkos gymės

Skaitytus	1ankiai	Paveikslas 1ankczojimo įvardžų moteriszkos gymės			
		vyriszkos gymės			
vėnoskaitiaus	vrđł.	szi	ta	ana	kokia
	szł.	szios	tos	anos	kokios
	gł.	szi <i>ai</i>	ta <i>i</i>	ana <i>i</i>	kokia <i>i</i>
	dł.	szią	tą	aną	kokiaą
	skł.	o szi!	o ta!	o ana!	o kokia!
	tł.	szià	tà	anà	kokiaà
	vtł.	szioje	toje	anoje	kokioje
	vdł.	szion	ton	anon	kokion
	artł.	sziospi	tospi	anospi	kokiospi
dviskaitiaus	vrđł.	szėdvi	tėdvi	anėdvi	kokedvi
	skł.				
	szkł.				
	dł. tł.	sziomdvėm	tomdvėm	anomdvėm	kokiomdvėm
	gł.	sziudvėju	tudvėju	anudvėju	kokiudvėju
daugioskaitiaus	vrđł.				
	szkł.	szios	tos	anė, anis	kokios
	gł.	sziu	tu	anu	kokiu
	dł.	szioms	toms	anėms	kokioms
	skł.	szi <i>as</i>	ta <i>s</i>	anū <i>s</i>	kokia <i>s</i>
	tł.	sziomis	tomis	ana <i>s</i>	kokiomis
	vtł.	szio <i>se</i>	to <i>se</i>	anū <i>se</i>	kokio <i>se</i>
	vdł.	sziosna	tosna	anū <i>s</i> na	kokiosna
	artł.	sziumpi	tumpi	anumpi	kokiumpi

Skaitytus	Rankiai	Paveikslas Rankczojimo įvardžų moteriskos gymės		
		vyriskos gymės		
vėnoskaitaus	vrđł.	kuria	katra	ji
	szł.	kurios	katros	jós
	gł.	kuriai	katrai	jai
	dł.	kurią	katrą	ją
	skł.	o kuria!	o katra!	o ji!
	tł.	kurià	katrà	jà
	vtł.	kurioje	katroje	joje
	vdł.	kurion	katron	jon
	artł.	kuriospi	katrospi	jospì
dvískaitaus	vrđł.	kurėdvi	katrdvei	jedvi
	skł.			
	szkł.			
	dł. tł.	kuriomdėvm	katromdvem	jomdvem
	gł.	kuriudvėju	katrudvėju	judvėju
daugioskaitaus	vrđł.			
	szkł.	kurios	katros	jós
	gł.	kuriu	katru	ju
	dł.	kurioms	katroms	joms
	skł.	kurias	katras	jas
	tł.	kuriomis	katromis	jomis
	vtł.	kuriose	katrose	jose
	vdł.	kuriosna	katrosna	josna
	artł.	kuriumpi	katrumpi	jumpi

Yra dar veikastų žodžams iš vardų padarytėms: bañoju nũ baėnas, seilėju nũ seilė, auksinu nũ auksas, gyminiũtisi nũ gyminė ir taip tolaus.

Ne kėkvėnas visas, bėt tuėas žodis nemaėai veikastų turi, k. v.: 1. traukti, 2. traukiti, 3. traukinėti, 4. patrukėti, 5. trukczoti, 6. truktelėti, 7. truksėti, 8. trukti, 9. trukdyti. Lėnkti, Rankyti, Ranklnėti, Rankstyti, Rankstynėti, linkterėti, linksėti, linkczoti, lingũti, palinkėti. Dulkterėti, dulksėti, dulkti ir tt.

Veisklė. Veisklė aptaro arba daiktą veikiantį, arba daramąjį daiktą sėkiantį, arba gi pasisavinant sav pats veikaą. Uėtai-gi žodėai pagal veisklės yra trejopi: 1. žodėai darbiveisklai: dirbu, raszau, skaitau, neszu ir tt.

2. žodėai kanczveisklai: esu peikiamas, baudžamas, peiktas, baustas ir tt.

3. žodėai saviveisklai: dėaugiũsi, jũkiũsi, meldėiũsi ir kiti.

Ne kėkvėnas žodis visas veisklės turi. Žodėai pereigiai turi visas tris veisklės; bepereigiai tuėas neturi kanczveisklės, k. v.: trukstu; kiti neturi nei saviveisklės. Tinkasi žodėai ir

tokė, jogiai tiktai veną saviveikslę teturi, k. v. : džaugiūsi, bodžūsi ir tt.

Taikos. Taikos parodža isz kokios žynios arba kokią mislį veikałas reiszkia. Taikai yra szitė: 1. Neaptarytas: dirbti, raszyti, skaityti, sedėti, eiti ir tt. 2. reiksztaikis, sakant arba reiszkiant veikalą isz savo žynios: augu, rasziau, skaitysiu. 3. lėptaikis: lėpiant kitą ant veikalo: augk, dirbk, raszyk ir tt. 4. laistaikis, dūđant kitam valę ant veikalo: tēaugi, tēgul dirba, tēeina ir kiti. 5. Kelintaikis: aug-tu, guł-tu, raszy-tu ir tt. 6. Girstaikis reiszkina veikalą girdėtą nū kitos asabos: sako, asz augas, augęs. 7. Žymtaikis reiszkina veikalą isz regėjimo žymju jo: mano augama, augta. 8. Geistaikis įsigeidžant kokio veikalo: augczo, dirbczo, raszyczio ir kiti. 9. Troptaikis vėnam veikałui su kitu, arba dvėju asabu veikałams susitropstant: augant, dirbant, dirbus ir tt. Man augant jis; mire, jam skaitant asz rasziau. 10. Troptaikis vėnam daiktui, arba vėnai asabai dvėm veikałam susitropstant: raszydamas, dirbdamas ir kiti. Dirbdamas turėjau dūną. skaitydamas iszmokau raszyti. 11. Smarkumo taikas, smarkybę arba graitumą veikalo reiszkia: neszti užneszė, mesti užmetė ir kiti.

Łaikas. Łaikas aptaro iszsipildimą veikalo per visokias jo pereigas. Łaikai veni esti gryni, kiti su žodžvardžais susikrovę, treti-gi su beasabju žodžu.

Gryni łaikai keturi:

1. tebesas (dabartis): dirb-u.
2. Buvęs (praėjęs): dirb-au.
3. Budavęs; dirb-dav-au.
4. Busias: dirb-s-iu.

Žodžvardžūti łaikai penki:

1. Dabartis iszpilditas: esmu dirbęs.
2. Praėjęs pradėtas: buvau dirbęs.
3. Praėjęs iszpilditas: buvau dirbęs.
4. Praejęs dažnołaikis: budavau dirbęs.
5. Łaukemasis dasigodojimo: busiu dirbęs.

Su beasabju žodžu — dujan łaikai:

1. senobiszkis papratimo (atsitikimo) neiszpilditas: budavo dirbsiu.
2. senobiszkas papratimo (atsitikimo) iszpilditas: budavo dirbu.

Skaitlus. Skaitlus yra vėnoskaitlus, sakant apė vėną asabą (sutrumpėjusiai raszoma vsk.); daugioskaitlus, sakant apė daugel asabu (sutrump. rasz. dgsk.).

Asabos. Asabos reiksztaikyje par visus łaikus turi łankstygalus sziaus:

vsk.	1. asaba — u, iu, au, iau;	2. — i, ai, ei.
dgsk.	1. „ me;	2. — te.

Vėnoskaitlaus pirmosios ir antrosios asabos łankstygalai staczai sėkia žodžo lėmenį, k. v.:

1. asaba:	2. asaba:
valgidin-u;	valgidin-i.
tur-iu;	tur-i.
valgidin-au;	valgidin-ai.
peik-iau;	peik-ei.

Daugioskaitlaus pirmojoje ir antrojoje asaboje terp lėmenės ir lankstygalo visūmot yra balsis, vadinamas mazgybalsiu. kaip-va:

1. asaba:
valgidin-a-me;
peik-ia-me;
tur-i-me;
valgidin-o-me;
peik-ė-me;

2. asaba:
valgidin-a-te.
peik-ia-te.
tur-i-te.
valgidin-o-te.
peik-ė-te.

Treczoja-gi asaba abėju skaitlu isz senybju neturi lankstygalo, o vėnā mazgybalsj teturi, busiās laikas ir mazgybalsio neturi, kaip-va:

vsk. 3. asaba	valgidin-à, peik-ià.
dgsk. „	valgidin-o, peik-ė.

Busianczo laikos abėju skaitlu: valgidins, peiks.

Apë Mazgybalsj.

Mazgybalsis nepriguli nei žodžo lëmeniui, nei asabu łankstygalui, o tiktai łankstygalj lëmeniui primezga.

Mazgybalsis nesti 1oje ir 2joje asaboje vënoskaitlaus, o busianczo łaike treczojoje asaboje abëju skaitlu, o kitur visur esti.

Mazgybalsis esti penkiariopas: a, ia, i, o, è. Tebesanczame łaike tinkasi mazgybalsiai keturi: a, ia, i, o; buvuseme du: o, è; budavosiame vënas: o; busianczame vënas: i.

1. Mazgybalsis a tiktai tebesanczame łaike tëra, jei pirma asaba turi u łankstygalj: dirb-u, dirb-i, dirb-a, dirb-a-me, dirb-a-te.

2. Mazgybalsis ia teip-gi tëra tebesanczame łaike, jei pirmoja asaba turi łankstygalj iu, buvusiam-gi iau: łauk-iu, lauk-i, łauk-ia-me, łauk-ia-te.

3. Mazgybalsis i esti tebesanczame ir busianczame. Tebesanczame esti po žodžus, kuriu pirma asaba tebesanczo łaike turi łanksty-galj iu, buvusiam-gi iau, buvusiam-gi iau, k. v. tur-iu, tur-è-jau; myl-u, myl-è-jau; turime, mylime; turite, mylite.

4. Mazgybalsis o esti tebesanczame, buvusiam-gi iau, buvusiam-gi iau, k. v. sak-au, sak-ai, sak-o, sak-o-me, sak-o-te; saky-dav-au, saky-dav-ai, saky-dav-o, saky-dav-o-me, saky-dav-o-te, saky-dav-o.

5. Mazgybalsis è vëname buvusiam-gi iau, buvusiam-gi iau, k. v. skaicz-iau, skait-ei, skait-è, skait-è-me, skait-è-te, skait-è.

Paveizda mazgybalsiu aukszczaus iszreiksztu.

1.	Mazgybalsis	a	tebesanczame	łaike;	o	buvusiame	łaike.
2.	"	a	"	"	jo	"	"
3.	"	a	"	"	è	"	"
4.	"	ia	"	"	è	"	"
5.	"	ja	"	"	è	"	"
6.	"	ia	"	"	o	"	"
7.	"	ja	"	"	jo	"	"
8.	"	ja	"	"	o	"	"
9.	"	i	"	"	jo	"	"
10.	"	o	"	"	è	"	"
11.	"	o	"	"	jo	"	"

Ape eilas taikinimo ant mazgybalsiu.

Taikinimas žodžu isz viso tiktai venas tēra, bet žiūrint ant mazgybalsio tēbesanczo ir buvusio laiku yra eilu szitokiu venūlika: Pirmojon eilon pereina žodžai, kuriu mazgybalsis tebesanczame laike a, buvusiam laike o: dirb-u, dirb-au, dirb-ti.

Antrojon eilon su mazgybalsiu a tēbes. laike, buvusiam laike j-o. Kaip-va: jo-ju, jo-jau, jo-ti.

Treciojon eilon su mazgybalsiu a tebesan. laik., é buvusiam laike: deg-u, deg-iau, deg-ti.

Ketvirtojon eilon su mazgybalsiu ia tebes. laike, é buvus. laike: link-iu, link-iau, link-ti.

Penktojon eilon su mazgyb. ja tebes. laike, é buvus. laike: szłŭ-ju, szłav-jau, szłŭ-ti.

Szesztojon eilon su mazgyb. ia teles. laike, o buvus. laike: leidž-u, leid-au, leis-ti.

Septintojon eilon su mazg. ja tebes. laike, jo buvus. laike: daly-ju, daly-jau, daly-ti.

Asztuntojon eilon su mazgyb. ja tebes. laike, o buvus. laike: dejŭ-ju, dejav-au, dejŭ-ti.

Devintojon eilon su mazgyb. i tēbes. laike, jo buvus. laike: tur-iu, tur-é-jau, tur-é-ti.

Deszimtojon eilon su mazgyb. o tēbes. laike, é buvus, laike: rasz-au, rasz-iau, rasz-y-ti.

Vėnŭliken eilon pereina žodžai su mazgybalsiu o tēbesanczame laike, jo buvusiam laike: žyn-au, žyn-o-jau, žyn-o-ti.

Taikinimas žodžo (vadinamo sakymazga) buti.

Neaptarytos taikos būti.

Reiksztaikis.

Dabartis laikas.

vsk.

1. asaba asz es-u.
2. as. tu es-i.
3. as. anas, ana; jis, ji: yr-a.

dgs.

1. as. mes es-a-me.
2. as. jus es-a-te.
3. as. ane, anos; jė, jos: yr-a.

Buvusis laikas.

vsk.

1. asaba asz bu-v-au.
2. asaba. tu bu-v-ai.
3. a. anas, ana; jis, ji: bu-v-o.

dgs.

1. as. mes bu-v-ome.
2. as. jus bu-v-ote.
3. a. anė, anos; jė, jos: bu-v-o.

Budavusis laikas.

vsk.

1. asaba asz bu-dav-au.
2. as. tu bu-dav-ai.
3. as. anas, ana; jis, ji: bu-dav-o.

dgs.

1. as. mes bud-dav-o-me.
2. as. jus bu-dav-o-te.
3. as. anė, anos; jė, jos: bu-dav-o.

Busiantis laikas.

vsk.

1. asaba asz bu-s-iu.
2. as. tu bu-s-i.
3. as. anos, ana; jis, ji: bu-s.

dgs.

1. as. mes bu-s-i-me.
2. as. jus bu-s-i-te.
3. as. anė, anos; jė, jos: bu-s.

Lėptaikis.

vsk. 2. as. tu bu-k.

dgs. 2. as. jus bu-k-i-te.

Leistaikis.

Dabartis laikas.

vsk. 3. as. {anas, ana} (tegul)

{jis, ji } te bun-a.

dgs. 3. as. {anė, anos} (tegul)

{jė, jos} te bun-a.

Busiantis laikas.

vsk. 3. as. {anas, ana} (tegul)

{jis, ji } te bu-s.

dgs. 3. as. {anė, anos} (tegul)

{jė, jos} te bu-s.

Paveikslai taikinimo žodžiu I.

Neaptarytas taikas.

1. dirbti	2. jo-ti	3. deg-ti	4. link-ti	5. szlŭti

Reiksztaikis.

Vsk.	Asabos	Dabartis (tebesas) laikas			
	1. asz dirb-u	jo-j-u	deg-u	link-iu	szlŭ-ju
	2. tu dirb-i	joj-i	deg-i	link-i	szlŭ-ji
	3. anas, ana; jis. ji: dirb-a	jo-j-à	deg-à	link-ia	szlŭ-ja
Dgsk.	1. mes dirb-a-me	jo-j-a-me	deg-a-me	link-ia-me	szlŭ-ja-me
	2. jus dirb-a-te	jo-j-a-te	deg-a-te	link-ia-te	szlŭ-ja-te
	3. anë, anos; jë. jos: dirb-a	jo-j-a	deg-à	link-ia	szlŭ-ja
Vsk.	Buvęs (praėjęs) laikas				
	1. asz dirb-au	jo-j-au	deg-iau	link-iau	szlav-jau
	2. tu dirb-ai	jo-j-ai	deg-ei	link-ei	szlav-ei
	3. anas, ana; jis, ji: dirb-o	jo-j-o	deg-è	link-è	szlav-e
Dgsk.	1. mes dirb-o-me	jo-j-o-me	deg-è-me	link-è-me	szlav-è-me
	2. jus dirb-o-te	jo-j-o-te	deg-è-te	link-è-te	szlav-è-te
	3. anë, anos: jë, jos: dirb-o	jo-jo	deg-è	link-è	szlav-è
Vsk.	Budavęs laikas.				
	1. asz dirb-dav-au	jo-dav-au	deg-dav-au	link-dav-au	szlŭ-dav-au
	2. tu dirb-dav-ai	jo-dav-ai	deg-dav-ai	link-dav-ai	szlŭ-dav-ai
	3. anas, ana; jis, ji: dirb-dav-o	jo-dav-o	deg-dav-o	link-dav-o	szlŭ-dav-o
Dgsk.	1. mes dirb-dav-o-me	jo-dav-o-me	deg-dav-o-me	link-dav-o-me	szlŭ-dav-ome
	2. jus dirb-dav-o-te	jo-dav-o-te	deg-dav-o-te	link-dav-o-te	szlŭ-dav-o-te
	3. anë, anos; jë, jos: dirb-dav-o	jo-dav-o	deg-dav-o	link-dav-o	szlŭ-dav-o

		<i>Busiāš laikas.</i>			
Vsk.	1. asz dirb-s-iu	jo-s-iu	deg-s-iu	link-s-iu	szłŭ-s-iu
	2. tu dirb-s-i	jo-s-i	deg-s-i	liuk-s-i	szłŭ-s-i
	3. anas, ana; jis. ji: dirb-s	jo-s	deg-s	link-s	szłŭ-s
Dgsk.	1. mes dirb-s-i-me	jo-s-i-me	deg-s-i-me	link-s-i-me	szłŭ-s-i-me
	2. jus dirb-s-i-te	jo-s-i-te	deg-s-i-te	link-s-i-te	szłŭ-s-i-te
	3. anė, anos; jė, jos: dirb-s	jo-s	deg-s	link-s	szłŭ-s

Lėptaikis.

Vsk. 2. tu dirb-k	jo-k	deg-k	link-k	szłŭ-k
Dgsk. 2. jus dirb-ki-te	jo-ki-te	deg-ki-te	link-i-te	szłŭ-ki-te

Leistaikis.

Dabartis.					
Vsk. 3. anas, ana;jis. ji	tegul arba te dirb-a	jo-j-a	te deg-a	te link-ia	te szłŭ-ja
Dgsk.3.anė. anos; jė, jos		jo-j-a	te deg-a	te link-ia	te szłŭ-ja
Busiās laikas.					
vsk. 3. anas. ana; jis, ji	tegul arba te dirb-s	jo-s	te deg-s	te link-s	te szłŭ-s
dgsk.3. anas, ana; jis, ji		jo-s	te deg-s	te link-s	te szłŭ-s

Paveikslai taikinimo žodžiu II.

Neaptarytas taikas.

6.leis-ti	7. daly-ti	8. dejũ-ti	9. tur-ė-ti	10.rasz-y-ti	11. žyn-o-ti

Reiksztaikis.

Vsk.	<i>Asabos</i>	<i>Dabartis (tebesas) laikas</i>				
	1. leidž-u	daly-ju	dejũ-ju	tur-iu	rasz-au	žyn-au
	2. leid-i	daly-ji	dejũ-ji	tur-i	rasz-ai	žyn-ai
Dgsk.	3. leidž-a	daly-ja	dejũ-ja	tur-ià	rasz-o	žyn-o
	1.leidž-a-me	daly-ja-me	dejũ-ja-me	tur-im-e	rasz-o-me	žyn-o-me
	2.leidž-a-te	daly-ja-te	dejũ-ja-te	tur-i-te	rasz-o-te	žyn-o-te
Vsk.	3. leidž-a	daly-ja	dejũ-ja	tur-ià	rasz-o	žyn-o
	<i>Buvęs (praėjęs) laikas</i>					
	leid-au	daly-jau	dejav-au	tur-ė-jau	rasz-iau	žyn-o-jau
Dgsk.	leid-ei	daly-jai	dejav-ai	tur-ė-jai	rasz-ei	žyn-o-jai
	leid-o	daly-jo	dejav-o	tur-ė-jo	rasz-ė	žyn-o-jo
	leid-o-me	daly-jo-me	dejav-o-me	tur-ė-jo-me	rasz-ė-me	žyn-o-jo-me
Vsk.	leid-o-te	daly-jo-te	dejav-o-te	tur-ė-jo-te	rasz-ė-te	žyn-o-jo-te
	leid-o	daly-jo	dejav-o	tur-ė-jo	rasz-ė	žyn-o-jo
	<i>Budavęs laikas.</i>					
Vsk.	leis-dav-au	daly-dav-au	dejũ-dav-au	tur-ė-dav-au	rasz-y-dav-au	žyn-o-dav-au
	leis-dav-ai	daly-dav-ai	dejũ-dav-ai	tur-ė-dav-ai	rasz-y-dav-ai	žyn-o-dav-ai
	leis-dav-o	daly-dav-o	dejũ-dav-o	tur-ė-dav-o	rasz-y-dav-o	žyn-o-dav-o

Dgsk.	leis-dav-o-me	daly-dav-o-me	dejũ-dav-o-me	tur-è-dav-o-me	rasz-y-dav-o-me	žyn-o-dav-o-me
	leis-dav-o-te	daly-dav-o-te	dejũ-dav-o-te	tur-è-dav-o-te	rasz-y-dav-o-te	žyn-o-dav-o-te
	leis-dav-o	daly-dav-o	dejũ-dav-o	tur-è-dav-o	rasz-y-dav-o	žyn-o-dav-o
		<i>Busiàs laikas.</i>				
Vsk.	leis-iu	daly-s-iu	dejũ-s-iu	tur-è-siu	raszy-s-iu	žyn-o-s-iu
	leis-i	daly-s-i	dejũ-s-i	tur-è-s-i	raszy-s-i	žyn-o-s-i
	leis	daly-s	dejũ-s	tur-è-s	raszy-s	žyn-o-s
Dgsk.	leis-i-me	daly-s-i-me	dejũs-i-me	tur-è-s-i-me	raszy-s-i-me	žyn-o-s-i-me
	leis-i-te	daly-s-i-te	dejũ-s-i-te	tur-è-s-i-te	raszy-s-i-te	žyn-o-s-i-te
	leis	daly-s	dejũ-s	tur-è-s	raszy-s	žyn-o-s

Lēptaikis.

leis-k	daly-k	dejũ-k	tur-è-k	raszy-k	žyn-o-k
leis-ki-te	daly-k-i-te	dejũ-k-i-te	tur-è-k-i-te	raszy-k-i-te	žyn-o-k-i-te

Leistaikis.

<i>Dabartis</i>					
te leidž-a	te daly-ja	te dejũ-a	te tur-ia	te rasz-o	te žyn-o
te leidž-a	te daly-ja	te dejũ-a	te tur-ia	te rasz-o	te žyn-o
<i>Busiàs laikas.</i>					
te leis	te daly-s	te dejũ-s	te tur-è-s	te raszy-s	te žyn-o-s
te leis	te daly-s	te dejũ-s	te tur-è-s	te raszy-s	te žyn-o-s

Žodžu skyriai.

1. Kaip žodis dirbti taikinosi visi žodžai, kuriu łąankstygalis dabarczo ir pereigio kėtas. Kaip va:

aug-u, aug-au, aug-ti
bėg-u, bėg-au, bėg-ti
szok-u, szok-au, szokti
gnyb-u, gnyb-au, gnyb-ti
sėd-u, sėd-au, sės-ti
žind-u, žind-au, žįs-ti
kand-u, kand-au, kąsti
myg-u, myg-au, myg-ti
gełst-u, gełst-au, gels-ti
kaist-u, kait-au, kais-ti
karst-u, kart-au, kars-ti
kurst-u, kurt-au, kurs-ti
virst-u, virt-au, virst-i
vyst-u, vyt-au, vys-ti
bręst-u, brend-au, bręs-ti
gašt-u, gand-au, gaš-ti
lust-u, lud-au, lus-ti
skęst-u, skend-au, skęs-ti
skryst-u, skryd-au, skrys-ti
drįst-u, drįs-au, drys-ti ir teip tolaus.

2. Kaip žodis joti taikinasi visi žodžai, kuriu szaknės pabaigoje yra balsis. Balsis pabaigoje szaknės budamas prėsz łąankstygalį prisijema siaudį j, arba n, arba v, idant nebutu pardidžo isziųojimo, kaip-va:

bo-j-u, bo-j-au, bo-ti
kło-j-u, kło-j-au, kło-ti
ło-j-u, ło-j-au, ło-ti
pło-j-u, pło-j-au, pło-ti
sto-j-u, sto-j-au, sto-ti
sė-j-u, sė-j-au, sė-ti
gy-j-u, gy-j-au, gy-ti
ry-j-u, ry-j-au, ry-ti
ly-j-a, ly-j-o, ly-ti
gau-n-u, ga-v-au, gau-ti
szau-n-u, szo-v-jau, szau-ti
klu-v-u, klu-v-au, klu-ti
griu-v-u, griu-v-au, griu-ti
pu-v-u, pu-v-au, puti
žu-n-u, žu-v-au, žu-ti
siu-v-u, siu-v-au, siu-ti
džu-v-u (džu-n-u), džu-v-au, džu-ti
au-n-u, av-j-au, au-ti ir tt.

3. Kaip žodis degti, taikinasi visi žodžai, kuriu łąankstygalis dabarczo łaiko yra kėtas, praeigio suminksztėjęs:

kas-u, kas-iau, kas-ti

kep-u, kep-jau, kep-ti
łak-u, łak-iau, łak-ti
les-u, les-iau, les-ti
mał-u, mal-au, mal-ti
met-u, mecz-iau, mes-ti
musz-u, musz-iau, musz-ti
nesz-u, nesz-iau, nesz-ti
pesz-u, pesz-iau, pesz-ti
płak-u, płak-iau, płak-ti
seg-u, seg-iau, seg-ti
sek-u, sek-iau, sek-ti
tep-u, tep-jau, tep-ti
ved-u, vedž-au, ves-ti
vež-u, vež-iau, vež-ti
bar-u, bar-iau, bar-ti
kał-u, kal-au, kal-ti
pŭł-u, pŭł-au, pul-ti
žnyb-u, žnyb-jau, žnyb-ti
skut-u, skucz-au, skust-ti
knis-u, knis-iau, knis-ti
rysz-u, rysz-iau, rysz-ti ir tt.

4. Kaip linkti visi žodžai taikinasi, kuriu łankstygalis dabarczo ir pereigio suminksztėjės:

keik-iau, keik-iau, keik-ti
płauk-iau, płauk-iau, płauk-ti
plėk-iau, plėk-iau, plėk-ti
trauk-iau, trauk-iau, trauk-ti
vag-iau, vog-iau, vog-ti
klyk-iau, klyk-iau, klyk-ti
płuk-iau, płuk-iau, płuk-ti
peik-iau, peik-iau, peik-ti
rėk-iau, rėk-iau, rėk-ti
rėk-iau, rėk-iau, rėk-ti
reik-ia, reik-ė, reik-ti
sunk-iau, sunk-iau, sunk-ti
szauk-iau, szauk-iau, szauk-ti
smaug-iau, smaug-iau, smaug-ti
baig-iau, baig-iau, baig-ti
szveicz-u, szveicz-au, szveis-ti
kvėcz-u, kvėcz-au, kvės-ti
jaucz-u, jaucz-au, jaus-ti
siuncz-u, siuncz-au, siqs-ti
kencz-u, kencz-au, kęs-ti
audž-u, audž-au, aus-ti
geidž-u, geidž-au, geis-ti ir tt.

5. Kaip szlŭ-ti taikinasi visi žodžai, kuriu mazgybalsis tebesanczame łaike ja, buvusiamie
ė. Kaip-va:

czŭp-ju, czŭp-jau, czŭp-ti
tėp-ju, lep-jau, lep-ti

szvilp-ju, szvilp-jau, szvilp-ti
temp-ju, temp-jau, temp-ti
czyp-ju, czyp-jau, czyp-ti
kûp-ju, kûp-jau, kûp-ti
verp-ju, verp-jau, verp-ti
grëb-ju, grëb-jau, grëb-ti
skelb-ju, skelb-jau, skelb-ti
baub-ju, baub-jau, baub-ti
gaub-ju, gaub-jau, gaub-ti
lûb-ju, lûb-jau, lûb-ti ir tt.

6. Kaip lesti taikinasi visi žodžai, kuriu łankstygalis dabarczio łaike suminksztejęs, praeigio këtis:

grudž-u, grud-au, grus-ti
grindž-u, grind-au, grįs-ti
ding-iu, ding-au, ding-ti.

7. Kaip dalyti visi žodžai taikinasi, kuriu mazgybalsis ja tebesanczame łaike, jo buvus, łaike:

seilë-ju, seilë-jau, seilë-ti
lëpsno-ju, lëpsno-jau, lëpsno-ti
stov-ju, stov-ë-jau, stov-ë-ti
myl-u, myl-ë-jau, myl-ë-ti
persz-i, persz-ë-jo, persz-ë-ti.

8. Kaip dejũ-ti taikinasi visi žodžai, kuriu mazgybalsis tebesancz. łaike ja, buvus. o:

grybau-ju, grybav-au, grybau-ti
siurũ-ju, siura-vau, siurũ-ti
szvilpiniũ-ju, szvilpiniav-au, szvilpiniũ-ti
musũ-ju, musav-au, musũ-ti
dainũ-ju, dainav-au, dainũ-ti
ralũ-ju, ralav-au, ralũ-ti ir tt.

9. Kaip turëti taikinasi visi žodžai, kuriu mazgybalsis tebes. łaike i. buvus. jo:

truks-iu, truks-ë-jau, truks-ë-ti
per-iu, per-ë-jau, per-ë-ti
rysz-iu, rysz-ë-jau, rysz-ë-ti
vësz-iu, vësz-ë-jau, vësz-ë-ti
jũs-iu, jũs-ë-jau, jũs-ë-ti
rup-i, rup-ë-jo, rup-ë-ti
pen-iu, pen-ë-jau, pen-ë-ti
tik-iu, tik-ë-jau, tik-ë-ti
gail-u, gail-ë-jau, gail-ë-ti
av-ju, av-ë-jau, av-ë-ti
žiur-iu, žiur-ë-jau, žiur-ë-ti
kal-u, kal-ë-jau, kal-ë-ti
tyl-u, tyl-ë-jau, tyl-ë-ti ir tt.

10. Kaip raszyti taikinasi visi žodžai, kuriu mazgybalsis tebes. łaike o, buvus. łaike ë:
skait-au, skaicz-au, skait-y-ti

bad-au, badž-au, bad-y-ti
nūman-au, nūman-iau, nūman-y-ti
svarb-au, svarb-jau, svarb-y-ti
maisz-au, maisz-iau, maisz-y-ti
gan-au, gan-iau, gan-y-ti
isrgan-au, isrgan-iau, isrgany-ti
mat-au, macz-au, mat-y-ti
var-au, var-iau, var-y-ti
sumd-au, sumdž-au, sumd-y-ti
maisz-au, maisz-iau, maisz-y-ti
main-au, main-iau, main-y-ti
stumd-au, stumdž-au, stumd-y-ti ir tt.

11.Kaip žynoti taikinosi visi žodžai, kuriu mazgybalsis tebes. ľaike o, buvus. ľaike jo, kaip-va:

szips-au, szips-o-jau, szips-o-ti
mind-au, mindžo-jau, mindž-o-ti
saug-au, saugo-jau, saug-o-ti
sznaps-au, sznaps-o-jau, sznaps-o-ti
sumind-au, sumindž-o-jau, sumindž-o-ti ir tt.

Apė žodžu skyrius, žiurint ant persivertimo žodžu lėmėnės.

Lėtuvizkos kalbos žodžai dūdasī į daug skyriu paskyrstiti. Szleikeris jūs paskyrīo į 12 skyriu. Penkiūse pirmūse skyriūse yra žodžai pirmojo ugio; septiniūse paskutiniūse antrojo ugio.

Užtaigi kaip vardai, teip ir žodžai esti pirmikszczai ir antrikszczai.

Pirmikszczais vadinosi tē žodžai, kuriu vėnas lėmū tiktai vėną szaknį tēturi, k. v. dirb-u, dirb-au, dirb-dav-au, dirb-s-iu, dirb-ti; krut-u, krut-ė-jau, krut-ė-dav-au, krut-ė-s-iu; krut-ė-ti; trauk-iu, trauk-iau, trauk-dav-au, trauk-s-iu, trauk-ti; tur-iu, tur-ė-jau, tur-ė-dav-au, tur-ė-s-iu, tur-ė-ti; pran-tu, prat-au, pras-dav-au, pras-iu, pras-ti. Visi szitē žodžai pirmikszczai užtai, jogiai terp szaknės ir łankstygalu nera ne jokio augmenės. Žodžu: tur-ė-ti, krut-ė-ti, nors po lėmeniais praeigio, dažno ir ateigio yra prėauga ė, bėt dabartis lėmū yra bė prėaugos. Taigi tokē žodžai vadinosi pirmikszczais, balsis gi ė, prajilginas paminėtą lėmenį, nesivadina augmeniu, bėt prėaugu. Teip-gi ir žodžo pras-ti lėmū dabarczo turi siaudį, nosį n: pra-n-t-u, bėt po kitus lėmenius szaknis gryna su łankstygalu susisėkia: prat-au, pras-ti; taigi ir tasai n ne augmū, o žodis prasti pirmiksztis. Žodžai pirmikszczai, pražadą arba prėžodę gavę, nesivadina antrikszczais, užtai, jogiai pražadai ir prė-žodės nera augmenimis, bėt prėaugos, k. v. su-pras-ti, susi-pras-ti, ne-su-si-pras-ti ir kiti — vis tai žodžai pirmikszczai. Antrikszczai, vadinasi tē žodžai, kuriu lėmenis visi turi ne vėną szaknį, bėt ir augmenį, k. v. prat-in-u, krut-in-u, krut-in-ė-ju, krus-ter-in-u ir kiti turi augmenius: -in, -in-ė, ter- po visus lėmenius: krut-in-u, krut-in-dav-au, krut-in-s-iu, krut-in-ti ir kiti.

Žodžai pirmojo ugio (pagal naujesniu mokitoju) skyriasi į tris skyrius.

I. Skyrius. Lėmũ tēbesanczo łaiko yra grynas. Vėni žodžai szito skyriaus turi tokį pat lėmėnį buvusiam łaike, kaip ir tēbesanczame; kiti-gi prisijema lėmeniu buvusio łaiko neszakninį balsį ẽ arba o. Žodžai tũ patimi lėmenimi tēbesanczame ir buvusiam łaikũse, vėni turi buvusį łaiką be j, kiti-gi su j iszaugusį.

a) Buvęs łaikas bẽ j:

aug-u, aug-au, aug-dav-au, aug-ti.

Tokẽ yra dar: beg-u, szok-u, dirb-au, gnyb-au, sed-u, kand-u, žind-u, myg-u ir tt. Klu-v-u, klu-v-au, klu-dav-au, klu-ti bu-n-u, bu-v-au, bu-dav-au, bu-ti griu-v-u, pu-v-u, žu-v-u, siu-v-u ir tt. ry-j-u, ri-j-au, ry-dav-au, ry-ti ly-j-a, li-j-o, ly-dav-o, ly-ti.

a) Buvęs łaikas su j:

deg-u, deg-iau, deg-dav-au, deg-ti kas-u, kas-iau, kas-dav-au, kas-ti.

Kep-u, łak-u, les-u, mał-u, met-u, musz-u, nesz-u, pesz-u, plak-u, seg-u ir tt.

b) Balsis prěsz skystũsius: m, n, 1 pasistiprina, i pratįsta į y:

gin-u, gyn-iau, gin-dav-au, gin-s-iu, gin-ti min-u, pin-u, trin-u, skin-u, pil-u . . . myn-iau, pyn-iau, tryn-iau, pyl-au ir tt. i stėbėsi į e: im-u, em-iau, im-dav-au, imti.

c) Buvusio ir budavusio łaiko lėmeniu įteina balsis neszak-nynis ẽ arba o:

gełbiu, gelb-ẽ-jau, gelb-ẽ-dav-au, gelb-ẽ-s-iu skeld-u, skeld-ẽ-jau, skeld-ẽ-dav-au, skeld-ẽ-ti biłd-u, duzg-u, mok-u, skamb-u, bod-u, blizg-u, dreb-u, kałb-u, sznek-u, peł-u, szłam-u ir tt.

Balsis neszaknynis o:

gėd-u, gėd-o-jau. gėd-o-dav-au, gėd-o-ti mėg-u, raud-u ir tt.

II. Skyrius. Tebesanczo łaiko szaknynis balsis i pasistėbęs į ẽ:

lėk-u, lik-au, lik-dav-au, lik-ti. e isz i: kemsz-u, kimsz-au, kimsz-dav-au, kimsz-ti; kerp-u, kert-u, kremt-u, lend-u, perk-u, persz-u, renk-u, serg-u, trenk-u, tełp-u, slenk-u, vełk-u, gen-u, men-u ir tt.

III. Skyrius. Tebesanczo łaiko lėmeniu įsiterpęs paczoje szak-nyje nosis siaudis n, kuri prěsz b. p. virsta į m: a-n-k-u, ak-au, ak-dav-au, ak-ti; bu-n-b-u, du-m-bu, dri-m-bu, ge-n-d-u, ju-n-t-u, li-m-p-u, ra-n-d-u, m-n-t-u, se-n-k-u, szła-m-p-u, szvi-n-t-u ir tt.

Apė lėmenius taikinimo.

Lėmėnis taikinimo žodžu yra trys:

1. Tėbėsanczo łaiko: rand-(u).
2. Buvusio łaiko: rad-(au).
3. Budavusio „ ras-dav-(au).

Isz tu triju lėmeniu visi taikai, łaikai ir žodžvardžai yra isztekėję:

Girstaikis ir žodžvardis darbiveikslis tebesanczo łaiko, kurė turi lėmenį dabartį su łaankstygalu s vyr. gym., mot. gym. ti, prėsz kurius mazgybalsis, jeigu yra a arba o, virsta į a vyriszkos gym., o mot. gym. an:

vyr. gym. pľunk-aš, mot. gym. pľunk-anti.

„ „ trukst-aš, „ „ trukst-anti.

„ „ rasz-aš, „ „ rasz-anti.

Jei-gu mazgybalsis esti ia arba i, tai łaankstygalis esti su suminksztėjusiu augmeniu: ias, ianti: verk-ias, verk-ianti; sėdž-aš, sedž-anti; tur-ias, tur-ianti. Troptaikis dabartis, dvėjų sakybu veikałams susitropstant, turi lėmėnį dabartį pirmąjį ir nełaankstamą łaankstygalį: -ant; dirb-ant, pľuk-ant, trukst-ant.

Leistaikis: tė rand-à.

Žimtaikis dabartis turi lėmenį dabartį mazgybalsį ir augmenį: rand-a-ma, pľunk-a-ma, trukst-a-ma.

Žodžvardis kanczveikslis dabartis turi lėmėnį dabartį aug-menį ma mot. gym., o su łaankstygalu s vyr. gymės užłaiko mazgy-balsį: szaun-a-mas, szaun-a-ma, trauk-ia-mas, trauk-ia-ma, prasz-o-mas, prasz-o-ma, daly-ja-mas, daly-ja-ma. Tūs paczus lėmenius turi ir visi žodžvardžai savyveikslai: rand-aš, -ys vyriszkos gym.; rand-anti-si m. g. Isz lėmėnės buvusio łaiko: rad-(au) iszteka: žodžvardis darbiveikslis buvusio łaiko ir girstaikis to patės łaiko. Troptaikis vėnos sakybos, turiąs antrąjį lėmenį ir augmėnį su łaanksty-galu -ę, -s vyr. gym., usi mot. gym.: sed-ė-j-ęs, sed-ė-j-usi; rad-ęs, rad-usi; pľuk-ęs, pľuk-usi; truk-ęs, truk-usi; gėd-o-j-ęs, gėd-o-j-usi; tur-ė-j-ęs, tur-ė-j-usi; mat-ęs, macz-usi.

Troptaikis buvusio łaiko dvėju sakybu turi lėmėnį teipogi buvusio łaiko su łaankstygalu: -us, pľuk-us, truk-us, gėd-o-jus, tur-ė-j-us, macz-us.

Neaptarytas taikas turi łaankstamą gałą ti, a tankiai turi prėsz savę prėaugas antrojo lėmėnės ė, o ir y.

Lėmũ buvusio łaiko pľuk-ti, truk-ti, se-d-ė-ti, tur-ė-ti, gėd-o-ti, raud-o-ti, rasz-y-ti. ė ir o teip-gi pasilėka po visus iszvestinius vardus isz antrojo lėmėnės: tur-ė-mas, tur-ė-jimas, tur-ė-tojas, tu-r-ė-klė ir kiti; gėd-o-tas, gėd-o-jimas, gė-do-to-jas ir kiti. y prėauga žodžo antrojo lėmėnės, jei tē žodžai tur pirmąją asabą dabarczo łaiko -au, buvusio -iau: skait-au, skaiez-iau, pasilėka po visus vardus isz jo iszvestinius. Skaitydamas, skaitymas, skaitytojas ir kiti.

Ketintaikis turi lėmenį irgi buvusio łaiko su łaankstygalu nełaankstamu: -tu: truk-tu, dirb-tu, sed-ė-tu, gėd-o-tu, rasz-y-tu. Kitur yra sakoma kaip ir neaptarytas taikas: sėd-ė-ti, gėd-o-ti, rasz-y-ti, dirb-ti ir tt.

Smarkumo taikas, rodžant smarkybę veikało: smukti, nusmuko, neszti, nuneszė.

Geistaikis: ras-czo (rad-czo), truk-czo, gėd-o-czo, tur-ė-czo.

Lėptaikis: ras-k (rad) tru-k, gėd-o-k, tur-ė-k.

Žymtaikis praėjusio łaiko arba buvusio turi lėmėnį antrąjį ir bė mazgybalsio augmėnį -ta nełaankstamą: pľuk-ta, truk-ta, verk-ta, sed-ė-ta, gėd-o-ta.

Žodžvardis kanczveikslis praejusio arba buvusio łaiko turi lė-menį antrąjį, be mazgybalsio, ir augmenį su łaankstygalu vyr. gym. tas, mot. gym. ta: szau-tas, szau-ta; rasz-y-tas, rasz-y-ta; gėd-o-tas, gėd-o-ta.

Žodžvardis kanczveikslis busianczo łaiko turi lėmenį antrąjį, bė mazgybalsio, ir augmenį -tin, ir łaankstygalį vyr. gym. as; mot. g. a: dirb-tin.as, girb-tin-a; ras-tin-as, ras-tin-a. Visi tokė pat taikai, łaikai ir žodžvardžai saviveikslai: rad-ęs-ys, rad-us-ys ir tt.

Išz lėmėnės budavusio arba dažnio łaiko iszteka: girstaikis ir žodžvardis darbiveikslis budavusio łaiko turi tretįjį lėmėnį ir łaanksty-galį vyr. gym. -ęs, mot. gym. -usi: pluk-dav-ęs, pluk-dav-usi; truk-dav-ęs, truk-dav-usi; gėd-o-dav-ęs, gėd-o-dav-usi; tur-ė-dav-ęs, tur-ė-dav-usi.

Žodžvardis darbiveikslis tēbėsanczo łaiko ir troptaikis, dvejų veikaų vėnos sakybos, dabarczo łaiko turi lėmėnį budavusio tretįjį ir łaankstygalį vyr. gym.: -mas, moter. gym.: -ma, łaankstamą tiktai gymėmis ir skaitlais, bėt ne łaankiais, plukdamas, plukdama; trukdamas, trukdama; rasdamas, rasdama; matydamas, matydama.

Išz to patės lėmenio darosi teipogi visi žodžvardžai saviveikslai: ras-dav-ęsys, ras-dav-usys; ras-da-mosis, ras-da-mosi ir kiti.

Išz lėmėnės busianczo łaiko iszteka: žodžvardis darbiveikslis busianczo łaiko ir girstaikis busianczo łaiko, kurė turi ketvirtąjį lėmėnį (t. y. busianczo łaiko) ir łaankstygalį vyr. gym. -ias, mot. gym. -ianti: pluks-ias, pluks-ianti; truks-ias, truks-ianti; sed-ė-s-ias, sed-ė-s-ianti; tur-ė-s-ias, tur-ė-s-ianti; mat-y-s-ias, mat-y-s-ianti.

Išz to patės lėmenės darosi ir visi žodžvardžai saviveikslai: ras-ias-ysi vyr. gym., ras-iant-ysi ir kiti.

Apė žodžvardžus.

Žodžvardis yra tai vardas iš žodžu padarytas. Žodžvardžai lygiai kaip ir žodžai yra taikinami ant veikslu ir laikų; lygiai kaip budvardžai yra lankstami gymėmis, skaitlais, lankiais, kartais žymėjimu ir stėbimu. Žodžvardžai pažymėti retai tėsigirdža, už gausybę daiktovardžu, jūs pavadūjanczu; teip vėton nebuvusiojo, pjovusiojo, daranczojo, dariusiojo ir kitu, sakoma: nebuvelis, pjovejas, darytojas, žynis, kirmiczas, kirpikas ir kiti. Girdžasi žodžvardžai pažymėti tik tai nevardlankyje.

Žodžvardžai, kaip ir žodžai yra:

1. Darbiveikslai.
2. Saviveikslai.
3. Kanczveikslai.

Žodžvardžai, kaipo žodžai pagal laikus yra: darbiveikslai ir saviveikslai esti keturiu laiku: tēbėsanczo, buvusio, budavusio ir busianczo, o kanczveikslai triju laikų: tēbėsanczo, buvusio ir busianczo.

Žodžvardžai darbiveikslai beigiasi:

1. Tebesanczo	vyr. gym.:	ąs, iąs;	mot. gym.	anti, ianti.
2. Buvusio	" "	ęs, "	" "	usi, iusi.
3. Budavusio	" "	ęs, "	" "	usi, iusi.
4. Busianczio	" "	iąs, "	" "	ianti.

Žodžvardžai darbiveikslai esti lankczojami, kaipo budvardžai par visus skaitlus, lankius ir abi gymi.

Pareiszkinimai.

1. Žodžvardžai budavusio ir busianczo retai girdžasi ir kaľboje.
2. Tėbėsanczo ľaiko mazgybalsis yra trejopas: a, ia ir i, kuri užsiľaiko par abi gymi, visus skaitlus ir ľankius: dirb-ąs, dirb-anti; dirb-a-nczo, dirb-a-nczos; dirb-a-nczam, dirb-a-nczai ir tt. ľauk-ias, ľauk-ianti; ľauk-ia-nczo, ľauk-ia-nczos; tur-įs, tur-inti; tur-i-nczo, tur-i-nczos; tur-i-nczam, tur-i-nczai ir tt.
3. Buvusio, atskyrus vardľankį vsk. ir dgsk. vyr. gym., visi kiti ľankiai turi ľankstygalius -u, -iu. Minksztoji -iu esti po žodžvardžus nŭ žodžu su ľankstygalu: -au, -iau, -yti: matau, macziau, matyti; valgau; valgiau, valgyti ir k. Nŭ ju žodžvardžai: mat-ęs, maczsusi; valg-ęs, valg-usi. Kėtoja-gi u esti po kitus visus žodž-wardžus buvusio ir budavusio ľaiko: beg-ęs, beg-usi; tirp-ęs, tirp-usi; dirb-dav-ęs, dirb-dav-usi.

Paveiktas lankcziejimo žodžvardžu darbiveikslu.

lankiai	laiko dabarczio ir busianczo			
	vėnoskaitlaus		daugioskaitlaus	
	gymės		gymės	
	vyrisk.	moter.	vyrisk.	moter.
vrđł.				
szkł.	ąs, iąs, įs	nti	ą, ią, įs	nczos
gł.	nczo	nczos	nczu	nczu
dł.	nczam	nczai	ntėms	nczoms
skł.	ntį	nczą	nczus	nczas
tł.	nczŭ	nczą	nczais	nczomis
vtł.	nczame	nczoje	nczŭse	nczose
vdł.	nczan	nczon	nczŭsna	nczosna
artł.	nczopi	nczospī	nczumpi	
dvsł.				
vrđł.				
skł.	du	dvi	„	„
szkł.	nczu	nti	„	„
dł.	dvėm		„	„
tł.	ntėm	nczom	„	„

Lankiai	Laiko buvusio ir budavusio			
	vėnoskaitlaus		daugioskaitlaus	
	gymės		gymės	
	vyrisk.	moter.	vyrisk.	moter.
vrđł.				
szkł.	ęs	usi, iusi	ę	usios, usios
gł.	usio, iusio	usios, iusios	usiu, iusiu	usiu, iusiu
dł.	usiam, iusiam	usiai, iusiai	usėms, iusėms	usiams, iusiams
skł.	usį, iusį	usią, iusią	usius, iusius	usias, iusias
tł.	usiū, iusiū	usią, usią	usiais, iusiais	usiomis, iusiomis
vtł.	usiame, iusiame	usioje, iusioje	usiūse	usiose, iusiose
vdł.	usian, iusian	usion, iusion	usiūsna, iusiūsna	usosna, iusiosna
artł.	usiopi, iusiopi	usiospi, iusiospi	usiumpi, iusiumpi	
dvsk.				
vrđł.				
skł.	du	dvi	„	„
szkł.	usiu, iusiu	nti	„	„
dł.	dvėm		„	„
tł.	usėm, usėm	usiam, iusiam	„	„

Apė žodžvardžus saviveikslus.

Žodžvardžai saviveikslai baigiasi:

1. Tėbėsanczo	laiko	vyr.	gym.	ąsys, iąsys:	mot. gym.	antisi, iantisi.
2. Buvusio	"	"	"	ęsys;	" "	usys, jusys.
3. Budavusio	"	"	"	ęsys;	" "	usys, iusys.
4. Busianczo	"	"	"	iąsysi;	" "	iantysi.

Saviveikslai žodžvardžai esti arba pražadūti arba ne, kaip ir darbiveikslai

Saviveikslai žodžvardžai pražadūti turi įsispraudę terpo pra-žado ir savo prėszakio si, o kitą visą esti kaip ir darbiveikslu: nū-si-džiaugias, nū-si-džiaugianti, nū-si-džiaugianczo, nū-si-džiaugian-czos ir tt. Nepražadūtėji-gi prisijema gaian savo lankstygalos si: vrdl. vsk. ysi par abi gymi, kitūse visūse lankiūse par visus skaitlus si: barąsysi, barantysi; gl. baranczosi, dl. baranczamsi, baranczausi ir tt.

Teipoja: tveriasysi, tveriantysi; turįsysi, turintysi ir kiti. Buvusio laiko: baręsysi, barusysi; gl. barusiosi, dl. barusiamsi, barusiausi ir tt.

Budavusio laiko: bardavęsysi, bardavusysi, gl. bardavusiosi, dl. bardavusiamsi ir tt.

Darbiveikslai ir saviveikslai.

Žodžvardžai velai esti, vėni vadinami žodžvardžais iszreikshti budui (padejimui) vėno veikało: dirbas, dirbanczio; kiti žodžvardžai iszreikshti veikałui kitą ką dirbant: sedėdamas, sedėdama.

Apė žodžvardžus iszreikshti budui vėno veikało jau anksczaus yra pasakyta. Bėt dabar iszpūla pasakiti apė žodžvardžus iszreikshti veikałui kitą ką dirbant.

Žodžvardžai darbiveiksliniai yra dvejū łaiku:

1. Tėbėsanczo : dirb-da-mas, dirb-da-ma.
2. Buvusio: dirb-ęs, dirb-usi.

Saviveiksliniai yra teipo-gi dvejū łaiku:

1. Tėbėsanczo: dirb-da-masi, dirb-da-mosi.
2. Buvusio: dirb-ęs-ysi, dirb-us-ysi.

Abeju skyriu žodžvardžai łaंकczojami tėra par abi gymi vėliame vardłankyje visu triju skaitlu.

Łankcziejimas darbiveiksliniu žodžvardžu.

vsk. vrdł,   vyr. gym. dirbdamas; mot. gym. dirbdama.
"   "   "   "   dirb-ęs;   "   "   dirbusi.

dvs. du dirbdamu, dirbusiu; dvi: dirbdami, dirbusi.
dgsk. vrdł. vyr. gym. dirbdami; mot. gym. dirbdamos,
"   "   "   "   dirbę;   "   "   dirbę.

Łankcziejimas saviveiksliniu žodžvardžu.

vsk. bardamasi, bardamosi; baręsysi, barusysi.

dvsk. bardamūsi, bardamësi; barusiūsi, barusësi.

dgsk. bardamësi, bardamosi; barësi, barësi.

Žodžvardžai kanczweikslei.

Kanczweikslai žodžvardžai yra triju laikų:

1. Tébésanczo: dirbdamas, dirbdama.
2. Buvusio: dirbtas, dirbta.
3. Busianczo: dirbtinas, dirbtina.

Visu triju laikų kanczweikslai žodžvardžai yra lankczojami par abi gymi, visus lankius ir skaitlus, kaip budvardžai turintėji lankiogalus as, a.

Kanczweikslai žodžvardžai dar lankstami esti stėbimu: mylimas, mylima, lygiosis ląipsnis; mylimėsnis, mylimėsnė virszesnysis; mylimiausias, mylimiausia prakilnesnysis.

Praėjusio žodžvardis retas tėsistėbia; mokyta, mokytesnis, mokyczausias; suktas, suktėsnis, sukczauusias, visi ląipsniai ląukczojami esti budvardiszkai.

Žymėjimas žodžvardžiu.

Kanczveikslai žodžvardžiai lankstami dar yra žymėjimu lygiai kaip ir budvardžiai. Kaip-va: dirbamas, dirbama, dirbamasis, -ai; dirbamoja. Dirbtas, dirbta — dirbtasai, -sis; dirbtoja. Dirbtinasis (ai), dirbtinoja. Visi pažymėję žodžvardžiai kanczveikslai lankczojami esti par abi gymin, visus skaitlus ir lankius lygiai kaip pažymėti budvardžiai. Darkiveikslai žodžvardžiai pažymėti ne visais lankiais sakoma girdžasi: gļ. dirbanczojo, dirbanczosios; dļ. dirbanczamjam, dirbanczajai; skļ. dirbantijj, dirbanczajā; tļ. dirbanczūju, dirbanczajā; vtļ. dirbanczamjame, dirbanczojoje; vdļ. dirbanczajan, dirbanczojon; artļ. dirbanczojopi, dirbanczosiospi. Vardlankis vargu daeiti, kaip geriaus tinka, ar dirbanczasai (sis), dirbanczoja? arba dirbāsis, kaip Szleikeris raszo.

Saviveikslai dar vargiaus daeiti vardlankis. Gļ. jukianczajasi, jūkianczosios; dļ. jūkianczamjamsi, jūkianczajaisi ir tt. visur si paczame gale dedant, jeigu žodžvardžiai neprāžadūti; nēs jei prāžadūti, tai si vēta terpo prāžado ir žodžvardžo, kaip aukszczaus pasakyta: nū-si-jūkiusiojo, nū-si-jūkūsios ir tt.

Apė prėžodė.

Prėžodės yra tai kalbos dalis, kurios tėra lankstamos stėbimu, norint ne visos, bėt nelankczojamos par gymės skaitlus ir lankius. Prėžodės visũmėt baigiasi ant ai, iai. Kaip-va: ger-ai, stacz-ai, sen-ei, gau-siai, puik-iai ir tt. Tankiai isztar-ia-ma yra ei vėtoje iai. Isz žodžugio daeiname, jogiai reikia raszyti ei prėsz t, d, n, o jei t, d virsta į cz, dž, tũmėt reikia raszyti ai. Kaip-va: staczai — statei; skaudžai — skaudei; rodžai — rodei; skaistei — skaisczai ir tt.

Prėžodės yra szitokios:

1. budvardinės: płaczai, gerai ir tt.
2. skaitvardinės: pirmai, daug, mažai ir kiti.
3. laiko: vakar, ryto, pernei jei.
4. Vėtos: szali, arti, toli, czenai, tenai.

Prėžodės budvardinės (isz budvardžo padarytos) stėbiasi į tris laipsnius: lygiaį, virszėsnįį ir prakilniaįį: gerai, gerėsniai, geriausiai ; gražiai, gražesnei, gražiausiai ir tt.

Pražadas.

Pražadas yra tai kalbos dalys neįankstama, kuri visūmėt reikalauna kokionorint įankio, artai daiktovardžo, ar budvardžo, arba ir įvardės.

Pražadai yra szė: ant, bè, dël, isz, po, prë, nũ, anapus, anaszal, szali, anũt, pirm, terp, terpo, pagal, valig, už, užu, ažu, iki, su, lyg, apë, aplink, į, in, ing, pas, par, per, prësz, pro, pri, tës, su-lig ir kiti.

Jungtuvė.

Jungtuvė yra tai dalys kalbos nelankstama, kuria sujungia vardus su vardais, žodžius su žodžiais, sakybas su sakybomis, apsakas su apsakomis ir sakynius su sakyniais. Jungtuvės yra szios: ir, o, arba, ar, bêt, kaip, teip, nei ir kitos.

Žastis.

Žastis yra tai tokia kalbos dalys, kuria parodža szaukimą greitą: kaip-va: oi! ak! nũ! neugi! matai ir kiti.

Žinklai raszybos.

Skirmselis (,).

Taszkėlis (.)

Taszkėlis su skirmsėlu (;).

Du taszkėlu (:).

Daugiotaszkis (. . .).

Rūžėlis (—).

Klausis (?).

Szaukis (!).

Terpjemis ( ).

Svetimžodis („“).

Gripszta (*).

Isznasza (†).

Žinklai raszlevos.

Skyrsmėlis (,). Skyrsmėlu skyriasi: daiktovardžai nū daiktovardžu, budvardžai nū budvardžu to patės minciaus, skaitvardžai nū skaitovardžu, įvardės nū įvardžu, žodžvardžai nū žodžvardžu, žodžai nū žodžu, prėžodis nū prėžodžu, jungtuvės nū jungtuvju, žastis nū žastės, jei ju yra vėnoje vėtoje po du, po tris, po keturius ir tt.

Bet augszczaus paroditos dalis kałbos tankiai susijungia jungtuvę ir, kuri gali buti: ar tiktai prėsz paskutinį žodį, ar prėsz kėkvėną žodį, ar-gi prėsz kėkvėną iszemus pirmąjį žodį; tūmet tiktai prėsz pirmąjį ir skyrsmėlo nereikia statyti, o prėsz visus kitus ir statosi skyrsmėlis, teipat, kaip ir pradžoje buvo parodita. Skyrsmėlu atsiskyria du trumpi staczai sakomi sakynei, jei jė nera sujungti junkt. ir; o jeigu yra sujungti jungtuvę ir, tai skyrsmėlis statosi tiktai tūmėt, jei tē sakynei reiszkia įvairius myslės.

Sukrautyniūse sakyniūse skyrsmėlu atsiskyria: sakyba nū sakybos, apisakos nū apisaku; sakulai nū sakulu, ar jė staczai sėkia apisaką, ar par pražadus; žodžai aptarymo nū to patės žodžu aptarymo: laiko, butės, vėtos ir vaisto. Skyrsmėlu skyriasi žodžai įmestinei, sakynei įmestinei, žodžai paliginimo, žodžai paantrinimo, reiszkentėjė žodžai iszkilmingumo, žodžai szaukimo; sakaną nū sakanos, sakanos gymłankio nū sakanu gymłankio, kurios sėkia tą patį duiktovardį, žodžai pavardinimo. Visi sakynei praszalnįkai, kaip nū paczu praszalnįku teip nū staczai sakomuju sakyniu, skyriasi skyrsmėlu. Teip-gi skyriasi skyrsmėlu: troptaikis nū troptaikio ir nū staczai sakomo sakynio, jei jame yra daugiau, nekaip du žodžių; girstaikis ir žimtaikis teip-gi skyriasi skyrsmėlu nū staczai sakomo sakynio.

Skyrsmėlis padėtas gaļu žodžo virszum' rodo nutrukusią gałunę.

Taszkėlis (.) Taszkėlis dėdasi paskui kėkvėną žodį vėnpaczai isztartą.

Tankiausiai dėdasi taszkėlis paskui daiktovardžus netik vėnpaczai isztartus, bet dar — su budvardžais, skaitvardžais, su sakanomis gymłankio, arba su žodžais aptarymo vaisto ir tt.

Taszkėlis statosi paskui kėkvėną staczai sakomą, ar trumpą, ar sukrautynį sakynį, kuriais užsibaigia myslis iszreiksza.

Dėdasi dar taszkėlis paskui vėną rasztėli, arba-gi paskui pirmąją tartį su pirmu rasztėlu antros tartės žodžo, reiszkiant žinamąjį žodį.

Taszkėlis su skyrsmėlu (;). Taszkėlis su skyrsmėlu statosi terp dvėju, triju ir daugiau kaip staczai sakamaju, teip ir praszalniku sakyniu, kurė įvairiais savo veikałais, płaczaus iszkitojant, reiszkia vėną ir tą paczą mislį.

Taszkėlu su skyrsmėlu atsiskyria: du, trys ir tt. staczai sakomi sakynei, kurė įvairiais savo veikałais su padrutinimu aiszkesnei reiszkia vėną ir tą patį myslį, aptarant: veikałą, vėtą, laika, daiktą ir teip tolaus.

Terp dvėju staczai sakomuju sakyniu statosi taszkėlis su skyrsmėlu, jei pirmas, o tankiausiai antras staczai sakomas sakynis reiszkia savo veikałą isz prėžastės pirmojo; jei-gu isz prėžastės to sakynio dar butu staczai sakomas sakynis, teip-gi atsiskyria taszkėlu su skyrsmėlu.

Atsiskyria taszkėlu su skyrsmėlu du staczai sakomi sakynei, jei prė visūtinės myslės antras staczai sakomas sakynis daros prėszingu savo veikału isz prėžastės pirmojo.

Taszkėlis su skyrsmėln statosi prėsz treczają dalį sąsakos (period), jei paskui stoventis stacz. sakomas sakynis, kurs teip-gi gali buti ir pirmu, reiszkia sawo veikałą isz prėžastės myslės isztartos pirmoj' dalyje.

Du tuszkėlu (:). Dutaszkiu statosi sąsakoje (period) pasku pirmos dalės, ar ana stovėtu pirmu, ar viduryje prėsz antrą dalį, kuria reiszkia sawo veikału aiszkesnį dapildimą myslės, iszreiksztos pirmojoje dalyje.

Dutaszkiu statosi pasku sakynių staczai sakomąjį, kurs reikałauja nū kito staczai

sakomo sakynio parodimą: aiskumo, pręžastęs, atsitikyme, paaiskinimo, pręsingumo sav veikų mysłęs iszreiksztos pirmame sakynyje. Jei-gu tolasnei dar butu: tręczas, ketvirtas ir daugiau tokiu sakyniu, tai ję kękvęnas nų savęs atsiskyria skyrsmelu su taszkęlu.

Dutaszkiu teip-gi statosi paskui žodį, arba pilną sakynį, kurę reikia iszskaitlavimo: daiktu, skaitlu, vętu, veikų ir tt.

Daugiotuszkis (. . .). Daugiotuszkis — trys taszkęlai isz eilos dedasi paskui kaikuųmę žinkłus: klausimo, szaukymo, nųrodant didesnį įstabumą.

Daugiotuszkis dędasi dar paskui kokįnorint žodį, sakynį nųrodant nųtraukimą mysłęs ir dasigudojimą anos. Teip-gi dędasi daugiotuszkis paskui vęną arba ir daugiau sakyniu, rodo, jogiai yra nepilnai pajemti isz kokios knęgos, arba nepabaigti raszyti isz kokio norint rasztu.

Rųžęlis (—). Rųžęlis stovędamas eilutęje terp žodžu, rodo apleistą žodį, arba žinkłą raszleviszką. Teip-gi rųžęlis dędasi terp dvęju, triju ir daugiau žodžu, sujungiant jųs vęnon vęton.

Rųžęlis — pręsz žodžus, arba sakynius reiszkia didesnę atidedą apę tųs žodžus, arba sakynius, pręsz kuriųs stovi.

Rųžęlis kaikuųmet užmaino žinkłą svetimžodžo — tai yra: rųžęlis statosi pradžoje eilutęs svętimu žodžu vętoje „ ir pabaigoje “

Rųžęlis teip-gi dędasi gųlu eilutęs, ant krasztu pusłapjo, rodant nuskelymą žodžo tarczu, kurios yra perkeltos ant pradžos žęmęsnes eilutęs.

Kłausis (?). Žinkłas klausimo dędasi paskui žodį, ar sakynį, kurę reiszkia klausymo.

Jei klausymo žodis turi pręsz savį sakynį, tai sakynis atsiskyria skyrsnęlu, o paskui žodį klausymo dędasi žinkłas ? Jei-gu klausymo žodis stovi pręsz sakynį, tai jis atsidalina skyrsmelu, o paskui sakynio dędasi žinkłas ?.

Jei žinkłas klausymo užjema vętą taszkęlo, tai tolesnei, jei yra raszoma, pirmas rasztęlis (litera) žodžo turi buti didisai rasztęlis.

Szaukis (!). Žinkłas szaukymo dędasi paskui žodžus, ar sakynius reiszkiączus szaukymo.

Jei szaukymo žodis, arba pareiszkynimo žodžai, turi paskui savę sakynius, tai ję atsiskyria skyrsmęlu, o paskui sakynius statosi žinkłas !

Jei szaukymo žodis stovi pręsz sakynį, tai sakynis atsidalina skyrsmęlu, o paskui szaukymo žodį dędasi žinkłas !

Jei butu du szaukymo žodžai, arba sukłomis žodžai pasakyti, tai terp savęs skyriasi skyrsmęlu, o ant gųlo statosi žinkłas szaukymo !

Jeigu žinkłas szaukymo užjema vętą taszkęlo, tai tolesnei raszant, pirmas rasztęlis žodžo prasidęda didžųju rasztęlu.

Terpjemis ( ). Terpo sziu rųžiuku statosi žodžai ar sakynei, pareiszkynantęję, nesuprantączus žodžus, ar sakynius, paskui kuriųs stovi.

Svetimžodis „ “. Terp dvęjn skyrsmęlu isz apaczos ir virszaus, kaip aukszczaus yra parodyta, visųmęst stovi žodžai, sakynei, arba-gi ir didi straipsnei kokio rasztu, pajemti isz svetimu kitu rasztu, knęgu, pasaku žmonių ir tt.

Gripszia (*). Gripszta stovędama paskui žodį rodo, jogiai pręsz žodis — reikia paaiskinimo, iszguldimo, parodinio vętos, — isz kokio rasztu, ar knęgos yra pajemtotos; tę tai paaiskinimai, iszguldimai žodžo, arba parodimai vętos, statosi apaczoje to patęs łaksztu paskui tokią pat gripsztą.

Jei-gu butu antras žodis, tretis ir tt. ant to patęs pusłapjo, reikia paaiskinti teip-gi paaiskinimo, iszguldymo parodimo vętos, tai paskui antrą žodį statosi dvi gripszta, o paskui tretį — trys gripsztos ir tt.; tokia pat eila ir tęk pat gripsztu statosi ir apaczoje to patęs pusłapjo, kur stovi žodžai paaiskinimo, iszguldimo ir tt.

Tankiai vėtoje gripsztu stovi bražai: tiktai vėtoje vėnos gripsztos stovi bražas: 1); vėtoje dvėju — stovi bražas: 2); vėtoje triju stovi 3) ir tt., teip kaip virszum, teip ir apaczoje to pates puslapjo.

Isznasza (*†*). Tasai žinklas yra lygus gripsztai ir ans ją užjema, kaip pagal vėtos, teip pagal skaitlaus.

Dalis ketvirtoji.

Sudarymas.

Sudarymas moko, kaip žodžius terp savęs suderinti ir jų kalbon sudaryti. Žodžiai kraunasi sakinin; sakiniai sąsakon, sąsakos kalbon. Taip ilgėsnioja kalba skyrstama esti į sąsakus ir sakinius. Sąsakai visą kokią mislį pilnai išreiskia; vis tekam ar nū tos mysles prasideda kalba, ar baigėsi, ar ją sav vidurin jimas. Patsai trumpiausias sąsakas veną sakinį teturi, k. v.: auszta. Dangus nusiblaivė.

Jilgeji-gi sąsakai turi po du, po tris ir po daugiau sakiniu, kaip-va:

Mums bevažifljant, išzbrėszko, praszvito:

Ausztant nusiblaivė ir rūkas nūkryto;

Dangus apniukęs, o oras be vėjo,

Lyg tartum klausėsi, kaipo lentos terszkėjo. —

Sąsakai esti trumpi, ar ilgi. Sakynis ar trumpą kokią mislį, ar ilgą mysles dalį tereiskina: daikto-veiklą, butį; padėjimą, su kitais daiktais susisėkimą su kitais veikalais susitropymo, budą ir tt.

Sakynis esti ir sav vėnas: Dėvas sutverė dangų ir žemę; ar su kitais sakymais susikrovęs: „eina meszka, maurodama, bahtas pusnis pustydama.“ Dalis sakynio sakmenimis vadiname.

Apė sakynį sav vėnā.

Sakynis esti sav vėnas, sakmenis po kartā tėtariant. Sakmeninis vadinosi: sakyba, apisaka ir sakymazga.

Sakyba vadinosi apsakomas daiktas, kuriam visos kitos sakynio dalis priguli. Apisaka yra tai sakybos apsakymas, ar jos veikałā, ar butį, budā, susisekimā ir tt.

Sakymazga vadinosi žodis buti, ar isztarytas, arba po kitais žodžais pasislėpęs, idant sakybai apisako, primegstu (sujungtu). Teip sakant: Dėvas yra mėlaszirdingas; arba-gi staczai: Devas mėlaszirdingas. Dėvas — yra sakyba; mėlaszirdingas — apisaka; yra sakymazga.

Kartais visas sakynis vėnu žodžu esti pasakytas, kaip-va: dirbame, dirbate; tūmėt łankstygalis, -me, -te, reikszdamos asabā, esti sakybā; lėmū žodžo dirb-a — tai apysaka.

Tinkasi sakynei, jogiai ju sakyba nūmanoma nūmonėje, bėt neisztaria, kaip tai: sako (sakyba nūmanės: žmonės). Kartais-gi sakybos nei nebesigirdža, nei nūmanę nusimano: auszta, lyja, galima buti ir tt.

Sakyba esti ar vardas koks, ar įvardė, arba ir žodis, k. v.: rugiai pribrendę; sotas ałkano nenumano; mes esame sveiki.

Apisaka teip-gi esti, ar koks vardas, ar įvardė, ar žodis, ar-gi žodžvardis. Užtai-gi apisakos vadinosi: vardinės ir žodinės. Žodinę apisaką reikia derint sakybai skaitlumi ir asabā, kaip-va: asz kałbu, jus kłausotė. Girstaikio apisaką vėnoskaitluje reikia dar ir gymę sakybai priderenti, k. v.: vakar vėjas putęs, lingavusi žaloja girelė. Daugioskaitluje gymės nežymu, k. v.: sako: rugiai krytę; sako: avižos birę. Kitur sako: avižos kryptusios. Vardinę ir įvardinę apisaką, reikia sakybai derint skaitlū, łankiu ir gymę k. v. medžai aukszi, szakos tankios. Miszko esama płataus.

Apë prasiketojimą sakynio.

Sakynis ketojasi daiktovardžui, pridedant sakana, arba prësaką, o žodžui sakulį, arba aptarymą kokį.

Sakana pareiszkina daiktovardžo kokybę, arba parodo jo budą ir teip jo iszmanymą praplatina, k. v.: geras darbinįkas gerai dirba. Žodis geras, tai sakana; gerai — prëžode ir yra aptarymas žodžo dirba.

Prësaka parodža susisëkimą vëno daikto su kitais, koks jis yra arba rodo daikto pravardžavimą, kaip-va:

Tu brolukai, dobilukai, pabaľnok man žirgëlį.

Sunëlis, mano szirdës linksmybë, patalëlyje guli.

Žodžai: dobilukai, mano szirdës linksmybë — yra prësakos. Sakana mëgia daiktovardžui buti prësz daiktovardį: balti namai pastatyti. Tinkasi ir kitaip sugretinti, k. v.: stovi arklis didelis bëras.

Yra dar sakana gymľankio: tëvo mano namai. Žodis tëvo yra sakana.

Sakybos gymľankis mëgia po sakanai prësz daiktovardį vyduryje stovëti. Kaip va: Szventas Dëvo žodis. Antroja Szvento Povilo grometa Timotejui raszyta. Sakulis prakëtoja apisaką ir yra tai daiktas veikaľo sëkiamas. Daiktas vënas staczai sëkia veikaľą, kitas par pražadą: Dëvas sutvëre dangų ir žemę; dangų ir žemę yra sakulai staczai sekiamëjį veikaľo — sutverë. Dëvas sutverë dangų del szventuju. Dangų — sakulis staczai sëkiamas, del szventuju — par pražadą.

Sakana ir prësaka reikia, idant priderinta butu sakybai, teip lygiai kaip ir apisaka, jei prësaka esti abeju gymiu daiktovardžu, k. v.: purënëlé rasakilëlé, purënëlis, rasikilëlis.

Prakëtojimui sakynio priguli ir aplinkybës: vëtos, ľaiko, skaitlaus ir kitos.

Apė sakynį susikrovusį.

Sakynis susikrovęs (sukrautinis) turi vėną sakynį staczai sakamą, o kitus-gi praszalnikus nepilnai iszketotus: žmonės važiuodami dainuoja. Žmonės dainuoja sakynis staczai sakomas; važiuodami praszalnikas, kitą sakybos veikalą parodžia ir yra troptai kis. Teipo-gi ir sąsakas įilgasis sukrautinis turi sakynius ir staczai sakomus ir praszalnikus. Praszalnikai sakyniai papildžia mislį sakynio staczai sakomojo, aptarydami: kokia yra sakyba arba koks jos veikalas, arba aplinkybės: laiko, vėtos, skaitlaus, butės, prėžastės ir kitos arba koksai jos susisėkimas su kitomis sakybomis, arba su ju veikalais. Dėvas, kurs sutvėrė dangė ir žemę, yra begalo tobulas. Dėvas yra begalo tobulas — sakynis staczai sakomas; kurs sutvėrė dangų ir žemę — yra sakynis praszalnikas, reiszkiantis budą. Tokė sakyniai prasidėda nū įvardės: kurs, kuri. Kur jis pirma gyvena, dabar tuszti vėta. Kur jis pirma gyvėna — sakynis praszalnikas, reiszkiantis vėtą. Dabar tuszti — vėta — sakynis staczai sakomas. Kėk musu buvome, visi apsirgome. Kėk musu buvome — sakynis praszal.reiszkiąs skaitlu; visi apsirgome — staczai sakomas. Visas mėstas sudegė ir daug bledes pasidare, nės jogiai tame mēste (pilyje) buvo penki szimtai gera namu apgyventu.

Visas mėstas (pylis) . . . pasidarė — staczai sakomas sakynis; nės tame pylyje . . . sakynis prasz. Asz buvau prė tavę, idant pamokįti tavę. Asz buvau . . . sakynis staczai sakomas; idant pamokįti tavę — sakynis praszalnikas — prėžastės. Tankiai raszoma yra pradžioje sakynio praszalniko kad, kada, bėt negerai, nės jūs galima yra užmainyti sziais žodžais; kė, kai, jei, jogiai, jog', nės ir idant.

Sudarant žodžus sakyniūsna, negana darinkti žodžai, kokiai myslai jė pritinka, bėt dar reikia kėkvėnas žodis teip pririnkti, idant aiszkiai visą myslį parodyti, koku žodžu lėtuviszka kalba neturi, tai nereikia ju isz gudiszkos parlamdyti, bėt kitais žodžais myslį iszdūti. Kaip tai: nesakyti mano pritamnastyje noglai teip stojosi, bet — man tai regiant, mano akyse, man bežiurint teip tykosi; strosznus reigejimas — baisu žiurėti. Užgana padarymas yra tai atsiteisimas ir tt.

Žodžai dvilyppjai.

Žodžai dvilyppjai esti suaugę:

1. Daiktovardžai su daiktovardžais.
2. Daiktovardis su daiktovardiszkū budvardžu.
3. Budvardis su daiktovardžu.
4. Skaitvardis su daiktovardžu.
5. Budvardis su budvardžu.
6. Pražadas su daiktovardžu.
7. Pražadas su budvardžu.
8. Pražadas su žodžais.

Pareiszkinimas apė dvilypjus žodžus.

1. Vardūse dvilypjūse lėmengalynis balsis nū prėszakinio žodžio tankiausiai nukrinta.
2. Pirmgalynis vardas ar staczai bė jokios balsinės duriasi antrajan t. y. pasturgalynian vardan. Kaip-va: bot-kotis, bažnyt-kėmis, žėm-ūgė; arba prisijema suduriman mazgybalsinę: darb-y-mėte, vasar-o-sziltis.
3. Pasturgalynis vardas, lėmengalinį savo balsinę nukrėtės, prisijema vyriskai gymei galinį tartį is arba ys; moter. gym. a, nors ir butu skyrium budamas turėjęs galinį tartį: as, a; jas, ja; is, us (atskyrus vėszpats).
4. Mazgybalsinės esti: a, ia, o, u, y.
  - a: broł-a-vaikiai, skers-a-płauczai, vaik-a-pałaikis.
  - ia: rug-ia-pjutis, didž-a-peilis.
  - o: szikszn-o-sparnis, vasar-o-pjutis.
  - u: vid-u-łankis.
  - y: darb-y-mėtis.

Paveikslai dvilypju žodžiu.

Daiktovardis su daiktovardžiu: žodž-ugis.

Budvardis su daiktovardžiu: sen-vaikis.

Žodžvardis su daiktovardžiu: pajūd-akis, nepraust-a-burnis, viln-a-karszėjas.

Skaitvardis su budvardžiu: dvi-margis.

Pražadas su daiktovardžiu: pa-stalis, pa-stogis.

Pražadas su žodžais: pra-neszti, isz-kalbinti.

Tinkasi ir tokiu dvilypju žodžiu: ne-prėtelas, sav-valis.

Apē suderinimā vardu sakyniūse pagal skaitlaus gymēs ir lankiu, o žodžu asabose.

Kitaip yra lankstami vardai, kitaip žodžai — vis-gi skaitlais ir gymėmis lankstami esti ar vardai, ar žodžai. Teip isz pradžu pažiurėkime taisyklės skaitlu ir gymju, potam-gi taisyklės iszlankstymo vardu, potam žodžu o ant gało kitu nelankstamuju kalbos dalu.

Suderinimas vardu sakyniūse pagal skaitlaus ir asabu.

Prė žodžo Karalaus, raszytojaus ir kitu dėdama yra 1 asaba daugioskaitlaus: Mes Karalus —lėpjame; Mes raszytojas — sakome. Antroja asaba daugioskaitlaus sakoma yra vėnam žmogui: ar jus sveiki esate; kitur sakoma vėnoskaitluje: Tamsta (sutrumjejęs Tavo Mylesta) — ar Tamsta sveikas ? Dviskaitlu sakoma po visą Lėtuvą vardlankyje ir skundlankyje skaitvardžais: du, dvi, abu, abi, abudu, abidvi: du vyru, abu broļu, abidvi ranki ir tt. Bėt skaitvardžu suvisam nebesigirdža. Dūdlankis ir taislankis dar reczaus — kur nekur anūdu lankiu tesigirdi. Tinkasi sakynyje sakyba ir prėsaka vėnoskaitlaus, o apisaka daugioskaitlaus, kaip-va; visa apilinkė dūnos pristygome; szitoja raginė — nėkai — neprarėks kepało.

Apė gymę vardu sudarime sakyniũse.

Gymė tiktai vyriszka ir moteriszka tėra, kaip žėmjaus yra pasakyta.

Gymės vėnu daiktovardžu yra pažystamos pagal lankstygalus, o kitu pagal prigymtės. Budvardį, skaitvardį, žodžvardį ir įvardę reikia priderinti daiktovardžui gymę ir skaitlumi: geras vyras, gera žmona, geri vyrai, geros moteris.

Daiktovardžams abėju gymju draug esant sakybomis, budvardis — apysaka — sakomas yra vyriszkoje gymėje daugioskaitlaus : visi vyrai ir moteris esame sveiki.

Apē Daiktovardj.

Daiktovardis esti netiktai sakybā ir sakulu, bēt ir prēsakā, apisakā, ir aptarimais aplinkybju. Lētuviszka kaļba turēdama daiktovardžus dirbanczam darymui ir darbui iszvardyti, tuļoje vētoje, kur po kitos kaļbos esti žodis, prisijema daiktovardj.

Dirbanczam: jis artojas, vaļgunas, szēno-pjovis, rējikas, neszejas ir kiti, kur po kitas kaļbas sakoma: jis jau moka arti, daug suvalgo, jau gali szēnā pjauti, visus rēja.

Darymo: rugiu vakarikszczo pjovimo keturios kapos (= rugius, kuriūs vakar nupjoveme). Kas tēnai jēms jūko ir stēbejimosi.

Darbo: daug mums tēbēra orēs, kulēs ir tt. Daug yra isz budvardžu atatrauktu daiktovardžūsna: dydumą apdorojome, sausumos apariau, szļapumas lyko; gražumas-gi szito žolyno!

Sumažējē daiktovardžai vēni esti menkēms, nēkinamēms; kiti maļonēms, patogēms daiktams pavardyti. Po visā Lētuva nevēnodas yra ženklinimas visu sumažējusiu daiktovardžu: vēnoje vētoje yra teip, o kitoje kitaip sakoma.

Pradydusiais daiktovardžais vadina žmogų kētā — nepakļusnā, kurs ir praszomas nepadaro: ar-gi tai bēžmogiausias! ar bēvaikiausias! ar tu, kur jį siųsdamas, bēnusiųsi!

Apė vardłankj.

Vardłankis yra łankis sakybos ir jai deranczos apisakos, sakamos ir tt. Kaip-va: mēlaszirdingas Dēvas — valdytojas svēto — neapleidža tarnu savo.

Sakulys vardłankyje sakomas: 1. veikałui iszreiksztam žymtaikiu: žmoniu rugiai pjauta; 2. pri bėasabju žodžu: rupi, sekasi, reikia ir kiti. Motinai rupi kudikis; reikia dirbtu darbas; jam sekasi arimas. Łaiko reiszkiant prė kłausimo: kũmėt? vardai vardłankiu sakoma yra: anė mėtai rugiai derėjo; kiti mėtai važiũsiu mestan. Kłausiant, kaip senei? Antrai menũ łaukiu. Trecza dēna czė stovju. Stėbejimosi sakynyje sakosi daiktovardžai vardłankyje: auksztumas bažnyczos! staugimai-gi viłku!

Apė gymłankį.

Gymłankis prijema sakybą apisakai žymtaikin perejus: czė žmonių važiūjama; tén szeno pjaunama.

Sakulis gymłankio esti:

1. Sakulis ketintaikio, ar isztaryto, a pasislėpusio: eisme rugiu pjautu; važiūju sunaus atsivežtu.

2. Sakulis pri žodžu prasidėdanczu nŭ ginamosios prėžodės ne, ir po jungtuvę nei: nemoku darbo, nenori szėno pjauti; nei man arklo, nei pinigų.

3. Sakulis žodžo reiszkcenczo: reikałą, norą, gailistą, baimę, užtekimą, kaip-va: reikia pinigų, gailu vaiko, bijausi Dėvo, pakaks viso. Czė priguli žodžai pražadŭti, prasidėdantis pražadais: pri, da, prisi, dasi: priaugo medžo, privalgiau obalu, davažiavau mėsto, dasikasiau molo.

4. Sakulis prėžastės greczumi kanczveikslo: visu baramas verkiu, tėvo siųsta.

5. Prėsaka gymłankio, kłausiant ko ? kėno? pareiszkinant kam tas daiktas pridera, arba isz ko padarytas: tėvo sunus, musu kėmas, aukso žėdas.

6. Gł. dalytinis: ūłaktis gełumbės, dŭk dŭnos.

7. Gł. skaitlaus: penkiu mėtu arklis, dvėju žėmu karvė.

8. Szalyje budvardžo: piłnumo, reikało, vertybės, kaltybės: piłnas džiaugsmo, reikalyngas barimo, vertas pusrublo, kałtas vagystės.

9. Gł. pastiprinimo: amžiu amžius, beda bedu, geru geriausias, gražiu gražiausias. Teipoja daiktovardis atatrauktas to patės budvardžo gymłankiu sakoma, giriant, ir nėkinant: gerumo geras, bėt netoks, kaip reikia; gražumo gražus.

Teip-gi ir prėžodės, apisakai derinanczos, tokį pat gymłankį megia: gerumo gerai, gražumo gražu butu, tiktai ar jiłgam? gerumo gerai padarė, kažin-kėk nores? gražumo gražiai kałba, tiktai netėsą.

10. Szalyje prėžodžu skaitliniu: daug mažai, ir prėžodžu troszkimo, sotės, reikało, gailėstės, baimės esti gymłankis: daug darbo; mažai, maž pełno, gana dŭnos, piłna viso.

11. Prėžodės draugystės ir taikinimo geidža gymł.: gretai (greczumi) motinos, skersai kėlo, arti kraszto.

12. Pažymėti budvardžai ir skaitvardžai; virszesnisai ir prakilnasai łaipsnis reikałauja gymł.: naktygoniu stiprasai (stiprasis), vaiku vyresnis, visu mažiausias.

13. Įvardės kłausimo: katras? kurs? reikałauja gł. Katras brolu? Kurs darbinįku?

14. Pražadais: ant, bė, dėl, isz, po, prė, nŭ, aną-pus, aną-szal, szali, anat, pirm, terp, terpu, pagal, valig, užu, ažu, už iki. Ant stało, bė darbo, dėl manės, dėl to, isz namu, po deszinės ir teip tolaus.

Pražadas dėl prėsž įvardės to, ko raszant, reikia raszyti poskyram: dėl to, dėl ko; o po įvardžu to, ko — draug: todėl, kodėl

Apë dudłankj.

Dūdłankis turi sakybą, apisakai troptaikin dvėju sakybu įėjus: mums valgant, jis atejo, jėms dirbant, mes sedėjome. Dūdłankis eilos: vakar man buvo žygis, szėndėn kaimynui. Tėvams darbas, vaikams megas. Vėnėms szėnas pjauti, kitėms grėbti.

Žodžo veikałui, du sakulus sėkiant, artimasis sakulis pūla skundłankin, ar gymłankin, arba ir kitan kokian łankin, tolimasis tinkasi dūdłankiui.

Dł. apdalyjamos asabos, arba daikto su žodžais: davimo, leidimo, skyrimo ir tt. . . — Dūk žmonėms gerą paveiksłą; melskisi Dėvui. Žodžai bėasabjai reikałauja dūdłankio: reikia žmogui mylėti Dėvas; nera man tėvelo. Su budvardžais: jis man geras; vaikas vaikui nelygus.

Su prėžodėmis: musu kėmui arti upė; gražu man buvo žiurėti.

Dł. patogumo, keblumo, pełno: man tė žodžai kaip medus.

Dł. mėrio, t. y. kas kokiam darbui arba daiktui paskyrtas, arba pritinka, kłausiant: kam jis czė stovi? Peilis dūnai rėkti; dirva rugiams sėti; Dėvui ant garbės, mums ant naudos.

Dł. łaisvės: einu sav; esmu sav vėnas.

Dł. su žastimis: ai man! Ot jam nełaimės!

Su pražadais: lyg, iki, po, prė. Lyg vakarui, po nedėlai, prė tvorai ir tt.

Apė skundłankj.

Visi žodžai pereigiai ir nũ ju paeinantėji žodžvardžai reikalauja sakulj skundłankyje. Skaitau knigą; mylu Dėvą; raszau rasztą. Žodžai bėpereigiai tapė pereigiais teipjau jima sakulj skundłankyje. Eiti kėlj; gyventi szimtą mētu.

Jiłgumo, vėtos ir łaiko, kłausiant: kėk? kaip jiłgai? kaip płaczai? skundłankis parodža; Sirgau tris nedėlas; sėjau rugius pusė łauko; virvė jilgio tris sėksnius. Dar yra sakoma: virvė triju sėksniu jiłgumo, arba trimis sėksniais Daiktovardžai sykis ir kartas skundłankiu sakoma: sykj buvo toks žmogus; kartą ejau per mėstą (pylj); sykj buvau prė to žmogaus.

Įvardė; kas ir kėkvėnas, susigretinante su skaitvardžu reikalauja daikto skundłankyje: kas-antrą, dėną, kėkvėną nedėlą, kas treczą łauką. Bėt yra sakoma ir vardłankiu: kas trecza dėna, kas antra nedėla. Sutrumpeję girdžasi lyg prėžodės: kasdėn, kasmėt, kasnedėl.

Kartais suvisu skundłankio žynomo, arba minėto daikto nesako: ar asz nesakiau? neszku tu! (kokj daiktą žynamą); sakiau, jog pavogs!

Pražadai; apė, aplink, į, pas, par, per, prėsz, pro; prėžodės: parijai, pagalai (pagal), skersai, pajiłgai, įstrižai, pražulnei, kiaurai, skradžai ir kiti megia skundłankj: apė Dėvą, aplink Bažnyczą; skersai kėlj, kiaurai žėmę ir tt.

Apē szauklankj.

Szauklankis esti kalbinamai asabai, arba daiktui pavarditi, lėpiant ką daryti, klausiant, szaukiant, rodijant, arba kitą ką reiszkiant: Dėve mėlausias! vaikai, gudokite tėvus!

Žmogus patsai sav aimanūdamas, graudža savę szauklankiu: daryk tu dabar, žmogau! ką darąs. Sakoma yra ir vardlankiu: ką tu czė, žmogus bedarysi! nors tu czė, žmogus (žmogau), žėmėsna lisk!

Apė taislankj.

Taislankis sakoma visur, kur tik pritinka kłausimas kũmi? Reikia veikało prėtaiskus, vaistą, draugystę, prėžastj, vėtą ir kiti.

1. Prėtaisu taislankis: vežu ratais.
2. Patės daikto: pagirdyti ałumi.
3. Prėžastės: badu mirsztame.
4. Veikało vaisiu: iszbėrė szaszais.
5. Amato: verstis linais.
6. Łaimės: łaimėti turtais, tikėtisi Dėvu.
7. Vėtos: kėlu eiti.
8. Łaiko: kłausiant kũmėt? rytais, vakarais, valandomis.
9. Mėros: trimis sėksniais virvė.
10. Daiktovardžai budvardžais aptaryti: siłpnas kojomis, stipras krutinę.
11. Sakulis veikało patės daromo: didžu džiaugsmu nusidžaugė.
12. Draugystės bė pražado: mergaitė jilgais plaukais.
13. Valos: elgtisi geru, jũku nuleisti.
14. Prėžodės: tėsą, tylomis, prėszais ir kiti.
15. Su kanczveikslais žodžais: geru laikomas.
16. Vadinimo: kũ vardu?
17. Su pražadais: su, lyg, sulyg, tės, su Dėvu, sulyg žardu, tės akmeniu.

Apē vetlankj.

Vetlankis aptaro daikto, arba veikało vėtą, arba ļaiko vaļandą, kur pritinka kļausymas: kame? kur? kŭmet?

1. Vėtlankis vėtos: budavau namŭse, sedėjau pylyje, esu bažnyczoje.
2. Ļaiko vaļandos: pernikszczŭse mėtŭse, kitame ļaike.

Apë viduļankj.

Viduļankis aptaro daiktā, kuriam kitas daiktas ļeina: imk rankan!
Czë priguli ir prëžodës: eina gerin, bļogin ir tt.

Apē artiļankj.

Artiļankis vardiĵa daiktā, kurin kitas daiktas, arba veikaļas artinasi: nūbēgo miszkopi, ateis vakaropi.

Apė žymėjimą.

Nūlatinei skaitvardžai skaitant sakoma nepažymėti; skyrium-gi kokį daiktą sakant esti pažymėti: pirmas, antras, treczas ir tt. Apisaka nepažymėta esti: asz buvau antras. Penktąjį szaukė ir iszejo penktasai. Reikia szesziu, szesztojo netėko. Jis atejo pats devintas. Szitė linai pirmėji, anė antrėji.

Vardai pažymėti sakaną budami mėgia buti sakybos prėszakije: artimasis (ai) gyminė; budami-gi prėsaką po sakybai buti mėgia. Motinėlə mano, mylimoja mano! Tu užugdei manę jauną, meilai isznesziojei. Budami-gi apisaku pridėda sakybai isz prėszakio įvarde, arba žastį: szitas žodis tikrasai. Ot, kur giria žaloja!

Įvardės pažymėtas vardlankiu tankiai girdžasi: kursai-gi kėlas Rygon eina? Kiti-gi lankiai prareczai:

Tame puszyne upėlė teka,
Tojoj' upėlej' verpetas sukas,
Tame verpete rutu łovelė.

Apė stėbimą.

Stėbjami esti budvardžai ir prėžodės budvardžams artimosios. Stėbimo yra trys łaipsnei: lygiasis, virszesnis ir prakilnasis.

1. Lygiasis łaipsnis yra triszakas: apskritas, nepilnas, virszamėris.

a) Apskrytasis esti sakoma veizint ar kokybė daikto yra sulyg veikału: geras darbas gerai padarytas, gražu žiurėti.

Teipoja esti sakoma apskrytoja szaka ir pradidinant kokybę prėžodėms bė palyginimo su kitais daiktais arba su veikału: labai geras darbas, labai gerai padarytas, labai gražu žiurėti. Vėtoje labai galima užmainyti bėgał, mažai, baisiai ir tt.

a) Nepilnoja szaka pritinka, kur kokybei veikałui neisztenka, kur reiktu sakyti: nełabai, ne suvisu geras darbas; nesuvisu gerai padarytas; nesuvisu gražu žiurėti. Sakoma esti: apigeris darbas, apigeriai padarytas; bėt apigražiai žiurėti ne sakoma, tiktai nełabai gražu žiurėti.

b) Virszamėrė szaka pritinka kokybei ben kėk virszum veikało tėužeinant: arūdas grudams mažokas; vežimas didokas neįeis pro vartus; kūlą łabokai nudrožiai, nesiturės szitoje skylėje; vargu man, nės nedaugok sylos, neisztesėsiu. Bėt jei kokybė gerai virszun veikało užaina, sakoma esti apskrytoja szaka su pražadu: par — par mažas arūdas, par didis vežimas, par łabias kūlas; par łabai nudrožtas; par daug vargu, sylu par mažą.

c) Virszesnis łaipsnis pritinka, prilyginant nckokybę veikałui, bėt vėną daiktą su kitu ant kokybės palyginant praneszesniam daiktui; prastėsnisai daiktas sakoma arba skundłankiu su pražadu: ažu, užu, arba vardłankiu su dalelėmis: ne kaip szitas žmogus peiktinesnis už aną; Vilniaus pylis gražesnis ažu Kauno, arba nekaip Kaunas. Jurgis gražiaus ažu Joną raszo, — gražiaus nekaip Jonas. Jurgio gražiaus nekaip Jono paraszyta. Czė ramiaus gyventi nekaip tėnai. Kudikis łabjaus motiną ažu tėvą myli (łabjaus nekaip, arba neg tėvą myli). Kartais prastesnisai daiktas sakoma gymłankiu: akvata pikczaus nevalos. Virszesnis łaipsnis dar dvi szakas turi, mažai tepraneszantėms daiktams pažnaiminti: Mažastėbę ir didžastėbę.

a) Mažastėbė szaka pritinka daiktui vos tepraneszanczam kitą: gerelesnis t. y. mažą kėk geresnis.

a) Didžastėbė-gi pritinka daiktui nors nedaug, bėt žnaimiai virszesniam už kitą: gerokesnis, t. y. aiszkiai geresnis. Didelam pranaszumui pareiszkinti sakoma esti prėžodės: labai, daug, toli, kur tai kas ir kiti; prėsz apskrytają virszesnęją łaipsnį: daug geresnis.

Abėjojant ar vėnas daiktas kitą nepranesza, sakoma dalelės: ko-ne, ar-ne, be-ne, be-mažu-ko-ne, ko ne-be ir kiti: ko-tiktai nebe-geresnis.

Prakilnasis łaipsnis pritinka daiktams ant kokybės praneszantėms visus kitus tokius: geriausias daiktas. Norint dar łabjaus kokį prakilnųjį daiktą pagirti pridedama esti dalelės: ką-, nai-, kąnai: ką geriausias tas daiktas.

Žymėjimas prakilniosios łaipos retai tinkasi, užtai jog aiszkias. nėms daiktams pridėda anas dalelės, arba gł. visu; visu geriausias, arba geru geriausias: Visu gražiausiai czė stovėti, ramu ramiausiai czė gyventi, kąnaigeriausiai padarytas.

Prėžodės artimosios įvardėms nestėbjasi, vėnok tinkasi girdėti sakant: kadai-kadžaus, t. y. łabay senei.

Apë budvardj.

Budvardis aptaro daikto kokybę, budą, žėdą, mērą, ir esti daugiausiai arba sakaną arba prësaką, arba-gi apisaką ir pareiszkina sakybą, arba sakulj, ar aplinkybës, bët visumët ant gymës reikia daiktovardžui priderinti, ar isztartam, ar užtylëtam.

Budvardžai turi łankczojimą, stëbimą ir žymëjimą, kuriu taisiklës aukszczaus padëta yra. Budvardis du kartu sukłomis sakomas apë kokj daiktą pradidina kokybę: didëlis, didëlis kałnas; żyłas, żyłas senelis; mažutis, mažutis kudikëlis (łabai didelis kałnas).

Budvardis budamas sakaną mëgia daiktovardj pralinkti, apisaką budamas sëkti.

Budvardis sumažëjës pritinka netiktai sumažëjusëms daiktovardžams: mažutëlis kudikëlis, gražuczukas vaikiukas, bët ir nesumažëjusëms małonëms daiktams: galvijai linksmuczukai szokinëja; arklai piłnuczukai priëdë; bałtuczukai marszkiei.

Yra budvardžu nestëbjamu su visu: nendrinis, medinis, lëtuviszkas ir tt.

Yra ir stëbjamu vënomis prëžodëmis: łabjaus už aną dulkëtas.

Apė skaitvardžus.

1. Skaitamėji skaitvardžai isztisėji: vėnas, du, trys, devini, kaip ir budvardžai łankiu, skaitlumi ir gymė daiktovardžam reikia priderinti, budami vėni turi buti priderintais didėmsiams skaitlams. Keturi virai; trims deszimtims ir penkioms moterims; sudvėm tukstanczais keturiais szimtais penkiomis deszimtimis ir septiniais kareivjais.

Deszims, vėniolika, deviniolika, szimtas, tukstantis, milijonas ir tolimesnėji skaitvardžai sudaroma esti daiktovardiszkai, skaitamūsius daiktus szalin ju gymłankiu dedant: deszims rublu, bė deszimtės rublu, lik deszimczai rublu; jisai gavo penkius szimtus ir penkiolika rublu ir kiti. Kėli, kėlos, teipoja daiktovardžams budvardiszkai pridera: dvėm deszimtim ir bent kėlėms vyrams; szimtą ir kėlos tėn moteris. Apskritėji skaitvardžai: deszimtis, szimtai, tukstantis ir kiti, dėl nūsakumo prisijema arba savo prėszakini prėžodę — lygiai, arba po sav, kaip vėną, pirm daiktovardžo: jis mokėjo už arklį lygiai penkias deszimtis rublų. Papyle szimtą kaip vėną rublį. Gyvenau keturias deszimtis mėtu kaip vėną dėną. Jau jam lygiai dvėji mėtai suejo. Artimėji apskritėmsiams skaitvardžai trukstant, sakoma apskrytaisiais, nutraukiant kėk truksta: užmokėjau dvi deszimti bė vėno rublo. Buvau dvėjus mėtus bė penkiu nedėlu. Isz szimto rublu penkius iszleidė. Penkiu netėko lig szimtui. Užėinant-gi virszun apskrituju skaitlu sakoma: davjau szimtą ir du; arba szimtą su dvėm.

Nenūsakiai-gi artimūsius apskritėmsiams skaitlus sako lėtuviszkai pridėdami pražadą: apė, aplink su skundłankiu, jei-gu nesti žynios, ar ko truksta, ar virszaus lėka: bus rugiu isz to łauko apė szimtą kapu; jeigu žynama, jogiai apskritajam skaiczu ko neteks, tai sakoma su prėžode: arte; jei užeis virszaus, tai pridėdama: suvirszumi.

Apskritėsiams artimi yra kruvoskaitlai; dvėjatas, trėjatas, ketvertas net lyg devynetui sakoma; vėni ir su apskrytaisiais skaitvardžais: jis turėjo szimtą ir penketą karvju; trysdeszimtis ir trejatą arklų. Tankiai jė aptaro artimūsius apskritėsiams nedavadnai žynomus skaiczus: rugiu isz to szniuro bus devynetas kapu, arba bent devynetas kapu. Talkinįku butu apszczai: teip apė ketvertą deszimtu. Kveczu bus ant devyneto puru, bus arti devyneto puru, bus devynetas puru su virszum. Skaitvardžai: pora, tuzinas, desėtkas, puskapis, kapa ir kiti, sudaroma esti, kaip ir apskritėji skaitvardžai; bent szeszetas poru pamergiu, dvidesėtkio darbinįku reiktu; praverstu ir tridesėtkis; pasijemsiu bent penketą desėtku rublu. Artė ketverto desėtku pėdu liko ant dirvos. Kitame szniure bus pusszesztos kapos ir da suvirszumi. Arti puskapio, puskapis bus suvirszum. Buvo penkios kapos ir dvilika pėdu, arba bė.

a) Daugioskaitlai ir kruvoskaitlai.

Vėnėri vėnerios (vėni, vėnos), dvėji, trėji, ketveri, penkeri, szeszeri (penkeli, szeszeli ir tt.), nėt lyg devinerėms pritinka daiktovardžams vėnoskaitlo nėturintėms: vėneri mėtai, dvėjos akėczos, treji marszkinei ir tt.

Tė daugioskaitlai skaitvardžai netiktai patis vėni sakoma, bėt ir prė apskritėmsiams skaitvardžams: dvideszimti ir dvėji marszkinei; trys deszimtis ir trejos akėczos; tukstantis asztūni szimtai septinios deszimtys ir penkeri mėtai. Visą žynamąjį skaiczų, nevėno isz kruvos neskyriant, sakoma kruvoskaitlai; abu, abi; abudu, abidvi.

Didesnėji ažu du skaiczai sakoma tais paczais savaisiais skaitvardžais pridedant jėms isz prėszakio budvardį: visi, visos. Visi trys gėdojo; visos keturios szėną grėbė.

Apskritėji skaitvardžai, kitą nekaip daiktovardis łankį turėdami, budvardį visi sav priderina łankiu, skaitlumi ir gymė; visa deszimtis vyru; visa vėniūlika arklų; visa dvideszimtis vaiku, visos trys deszimtys talkinķku, visas szimtas moteru; abu szimtu kareivju; visi penki tukstancziai avėlu; visai deszimczai ukinķku viłkai arklus iszpjovė.

Apskritėmsiams pridėdant neapskritūsius skaitvardžus, reikia tūs budvardiszkai priderinti; visi trys deszimtis keturi vyrai, visos keturi szimtai ir penkios moteris. Visą žynamąjį skaiczų, sakant daugiaskaitlu daiktovardiszkai sakoma; abėji, abėjos; visi treji, visos trejos ir tt. Abėji ratai, visos trejos akeczos. Teipoja ir didėmsiams skaiczams pridėdant sakoma: Visas szimtas ir abėji marszkiniai; visi trys deszimtis ir keturi ratai. Teipoja sakoma ir kruvaskaitlai; abėjatas; visas trėjatas su gł. sakulo.

a) Dalytinei.

Po vėnam su sakybą, po vėną su sakulu sakoma, po du, po dvi, po trys, po keturius ir tt. Po vėnerius, po dvėjus ir tt. Visi svėczai po vėnam iszvaikszczojo. Tegul eina moteris po vėnam griczon, po dvi, po tris ir visos suvėjo. Su sakulu; visi gyvename po vėną mėtą; visi gavome po vėną rublį; po keturius ir pusę ir tt.

b) Daugintinei.

a) veikało. Kartas (sykis), du kartu (sykiu), trys kartai trys) sykiai), aptaro veikało dažnumą — sudaroma daiktovardiszkai su deszimtimis, szimtais ir tt. — apskritaisiais skaitvardžais reikałaunanczais gymłankio. Deszimtį sykiu (kartu).

ą) Didumo. Daikto didumą dauginimais žynomaisiais parodža : kita tĕk, dvĕjatĕk, trĕjotĕk. Tegul tamstai Dĕvas szimtatĕk viso gero atidŭda. Sakoma vardłankiu; dvĕjatĕk buvo; skunłankiu: dvĕjatĕk gavau.

b) Kokybĕ. Vĕnodas a, vĕnokias a, vĕnołŭmiskzas a, dvĕjopas a, szimteriopas a, sudaroma budvardiszkai, derindami daiktovardžui gymĕ, łankiu ir skaitlumi: Ant szio svĕto dvĕjopi žmonĕs: turtingi ir ubagai. Tokĕ skaitvardžai turi savosias prĕžodĕs kaip ir budvardžai: vĕnodai, vĕnołŭmiskzai, dvĕjopai ir kiti. Pritinka ir daiktovardžams daugioskaitlaus. Dvĕjopi marszkinei: płoni ir stori.

c) Daugintinei linkimo skaitvardžai: vĕnalinkas, dvilinkas, trilinkas (dvigubas, trigubas) ir tt. sudarymas yra budvardiszkas.

c) Gymskaitlai ir metskaitlai.

Gymskaitlai: dvyni, dvynos; tryni, trynos sakoma ne apė vėnus žmonės, bėt ir apė galvijus: avis atsivedė dvynus geriukus ir — sudaroma budvardiszkai. Apė kiaulės sakoma: apsiparszavo szesziais parsziukais, arba szesziš, szėsziatą.

Metskaitlai: dveigis è, treigis è, ketvergis è, penkelgis è (pinkergis è) ir tt. nėt lyg devinelgis (devinergis) è aptaro gyvolu amžių — sudarymas budvardiszkas. Apė karvė dar sakoma: tėlyczą — karvė pirmu ir antru mētu. Karvė dvėju, trėju, keturiu ir tt. telu (versziu). Apė arklus, avis ir kitus gyvolus dar sakoma: mitulis e, t. y. vėną žėmą iszmitęs ant antros. Teipoja ant antros, treczos vasaros. Kłausiant, kėk jam mētu? mėnesiu? nedėlu? Atsakoma: puspenktos nedėlos, devintas mėnũ nũ vakardėnos; jau dvėji mėtai suvejo, arba suveis neužjįgo — už dvėju nedėlu. Penkios deszimtys ir dvėji mėtai, kaip vėna dėna. Antri prasidėjo nũ szvento Mateuszo, arba prasidės, arba-gi suvejo ant s. Mateuszo. Už dvėju nedėlu prėsz Kaledas szesztus mėtus užkludė — szeshti sukako. Klausiant, kėk galės būti tav mētu? Penkiolika su virszumi (su dvėm mėnesiais = du mėnesiu, szeshta deszimtis jau baigiasi — jau prasidėjo. Jau baigiu varyti szesztą deszimtį; bė maž-ko ne szesziš deszimtys. Arti puskapio; jau par szesztą deszimtį persiverczau; jau septintąją deszimtį pradėjau; jau bus apė szesztą deszimtu. Žmogaus amžius dar reiszkia szitokiais žodžais: Kudikis žindamas, prė krutu; nenujunkintas; jau nujunkintas. Jau roplinėja: tik ką dar paeina; pradėda vaikszzoti; jau vaikszzoja; jau beginėja; dar bė kelniu; jau ko nebė pėmenėlis; jau pėmenėlis; geras pėmũ. Naktygonis; ko nebė pusbernis; jau pusbernis; geras pusbernis; artojas; szėnopjovis; bernaitis; suaugęs bernas; jau paczame stiprume; nebėjaunas; pusamžis; pagyvenęs. Apisenis; senas; jau nebė pirmojoje sėnatvėje; su visu sėnas.

Kłausiant łaiko, kũmėt? aptarome bėasabjais žodžais: brėksza, ausza, iszauszus. Kitais žodžais: saulei tėkant, dar netėkėjus, užtėkėjus; žėmai tebėsant; pasikilėjus; auksztai užėjus; paczame viduryje dangaus; stovinti per vidurį dangaus; perejus — gerai perejus; auksztai tebėsant; nełabai auksztai; žėmyn einant; arti sėdimo; sėdant; nusėdus — užsėdus; dar netemstant; pradėdant temti; temstant; sutemus. Setinui dar netėkėjus (užtėkėjus); szėnopjoviams tėkant; užtekėjus ir tt.

Kłausiant, koks dabar mėtas? Apiauszris, auszra; sauletėkis; pusiau pusrytėlu; pusrytėlai; pusryczai; geri pusryczai. Po pagului prėsz paczus pėtus; vidudėnis; popėt; gerai po pėt; prėvakaris; arba pavakaris; vakaras; pusdėnis; pusdėnėlis; saulesėdis. Prėtema, patamsis; nũvakariai; geri nũvakariai; pirmėji gaidžai. Vidunaktis; gaidžagistis; antrėji gaidžai. Rytas; prėsz dėną.

Kłausiant, kaip senei czė stovi? Jau trys nedėlos lygiai szėndėn suvėjo; arti trejatą nedėlu. Apė desėtką minuczu; ant desėtkos mētu; nũ triju nedėlu.

Kaip senei teip dėjosi? Vakar, užvakar; anoje dėnoje; anoje nedėloje; pemei; užpernei. Prėsz penkias nedėlas; pirma penkiu nedėlu; jau bus dvėji mėtai suvirszum; jau bus arti tridesėtkio mētu; jau bus trys nedėlos treczu mētu.

Kłausiant, kaip jįlgai cze busi? — skl. dvi dėni; keturias nedėlas. Su pražadais: apė penketą dėnu, par visą pavasarį; bent szesztą mėnesiu. Kada (kũmėt) ateisi? Szėndėn; szį vakarą — dėną; szį naktį. Vtł. szventame Petre, paczame Petre; rytoje naktyje. Su pražadais: prėsz Velikas už dvėju nedėlu; po szventam Petrui už nedėlos. Poryt, popėt; po triju dėnu. Artł. Vakarop, pavasariop. Su troptaikiu: saulei dar nesėdus, sveczams iszvažiavus. Prėžodės skaitvardžam artimosios: daug, mažąkėk, tėk, apszczai sudaramos su daiktovardžais reikałauja ju gymłankyje. Daug vargo, mažai pėno; apszczai buvo žmoniu; kėk bus pjovėju, tėk reiks padėti ir pjautuvu. Visi, visos — sudaroma budvardiszkai: visi vyrai draugen suvėjo. Tułas — a — sudaroma budvardiszkai; tułas žmogus kojas atszalo; tuli daiktai.

d) Trupskaitlai.

Pusė ($1/2$), trečia dalis ($1/3$), ketvirta dalis ($1/4$), czvertis; penkta dalis ($1/5$), keturios penktosios dalis ($4/5$) — penktadalis, devynios szimto dalis ($9/100$) ir tt.

Skaitinis vis isztisaisiais, dalinis-gi nūlatiniaisiais skaitvardžais, arba žodžais dvilypjais isz skaitvardžo ir daiktovardžo dalis pada rytas isztaroma. Prusu lėtuvjai trupskaitlus saviszka praminė $1/3 =$ treczdalikys, $1/4 =$ bertainis, $1/5 =$ penktadalykis ir tt.

Pusė sudaroma daiktovardiszka: szitai, pusė žėdo! Kitur yra sudaroma budvardiszka: szis pusė žėdas; nū szio pusė žėdo — pusės neľankstidami. Žodis pusė prisijemdama daiktovardį pereina žodin dvilypin: pusežėdis, puskapis, puskvortė, pusgortis.

Prė kėtėms cėlėms skaitlams pusė sakoma yra sziteip: pusanthro ($1/2$), pustreczio ($2\frac{1}{2}$), pusdeszimto ($9\frac{1}{2}$) ir kiti. $99\frac{1}{2}$ devynios deszimtis devyni ir pusė, arba szimtas bė pusės. Deszimtys, szimtai, tukstaiczai, milijonai, kapos, tuzinai ir tt. sakoma esti pusėmis; pustreczos deszimtės (25), pusanthro szimto bė penkiu (145). puspenktos kapos, bė asztūniu (262), pusketvirto tuzino, bė triju (39) ir tt.

2. Nūlatinei skaitvardžai.

Pirmas a, antras a ir tt. sudaromi budvardiszkai. Pirmas — tankiai ne skaiczų, bet pranaszumą ženklina ir esti stēbjamas. Teip sakomam szitam skaitvardžui prēszas yra paskutinis, kurs łankstamas ir sudaramas yra budvardiszkai. Tankiai vėtoje — pirmas a, antras a — sakoma yra: vėnas, kitas, treczas ir tt. Skaitant sakoma daugiausiai vis nežymėti skaitvardžai, atskyriant-gi kurį nū kitu, arba parodžiant jam didesnį pareiszkinimą — sakoma pažymėtais, Kelintas-gi szitas? szesztas. Visi pribuvo, mat, szesztasai truputį pasivelino. Kłausiant mēto, pažymėtais ir nežymėtais, pagal reikalo, tinkasi atsakymai. Kuri (katra) dabar vałanda? — pirma, antra, trecza, treczos pusė baigėsi, arba; pirmoja, pati pirmoja, po pirmajai trys minutės, arba trys minutės antrosios; pusė antrosios; czvertis antrosios; jau baigėsi, arba trys czvertis po pirmajai. Kłausiant, kūmet? kelintoje vałandoje atejei? Atsakoma; pirmojoje, po pirmajai, pusė antrosios; jau buvo czvertis antrosios; antrajai dar ne muszus; dar łaikrodžui ne muszus treczos; treczojoje bė penkiu minuczu, arba su penkiomis minutėmis.

Kłausiant, kaip senei czė stovi? jau trecza dėna, treczas menū, treti mėtai nū velyku, nū Szvento Jurgio prasidėjo, arba prasidės ketvirtėji mėtai, arba pasibaigs ant Szvento Jurgio.

Kłausiant, kaip senei tai dėjosi? jau bus antri mėtai, jau bus trys nedelos antruju mėtu, ant Szvento Jurgio baigiasi antrėji.

Apė žodžvardį.

Žodžvardis lygiai, kaip ir žodis sakulį tais paczais łankiais prisijema ir prėžodėmis nūšakiais dūdas aptaryti.

Žodžvardis reczaus esti sakaną arba prėsaką, o tankiaus apisaką, daugiausiai sakulį aptaro sakaną: pagedusios bulbos nedygsta. Nukritęs savaimi obalis, gardesnis už nuraszkytą. Prėsaka: kłanan pūlės, sausas nesikėlsi. Apisaka: szitas žmogus gerai paaugęs.

Žodžvardžai sakomi esti visu triju veikslu: darbiveikslai, kanczveikslai ir saviveikslai.

Žodžvardžai darbiveikslai.

Pagal Szleikerio apraszymo žodžvardžai darbiveikslai yra pirmėji ir antrėji.

Pirmėji žodžvardžai (particip. act.) paeina nū visu keturiu grynuju łaiku.

Tebesanczo: dirbaş, dirbanti.

Buvusio: dirbęš, dirbusi

Budavusio: dirbdavęs, dirbdavusi

Busianczo: dirbsiaš, dirbsianti.

Antrėji == (particip. act.) paeina tiktai nū dvėju łaiku ir tur vardł. vėną par abi gymi ir visus tris skaitlus:

Tebėsanczo: dirbdamos, dirbdama

Buvusio: dirbęš, dirbusi.

Szitė paskutinėji žodžvardžai vadinosi ne žodžvardžais, bėt troptaikiais, kaip žėmjaus parodisime.

Apē pirmajī darbiveikslī žodžvardī.

Szis žodžvardis suvisu yra teip lygiai raszomas ir isztaramas, kaip ir girstaikis ir tu paczu abu jē esti łankiu.

Tasai žodžvardis nū girstaikio vėnu tik sudarymu atskyrti tėsidūda. Buvusiame gi łaike vėnodai ir su antrū ju darbiveikslu (arba troptaikiu veikało) yra raszomas ir isztaromas; užtai tēnai vėl reikia atsargumo, idant nejimti abėju už vėnā, bēt ant sudarymo atskyrti. Tankiausiai tinkosi szis žodžvardis tēbėsanczo ir buvusio łaiko, o reczaus gi budavusio ir busianczo.

Darbiveikslis žodžvardis tēbēsanczo laikō.

Su vardlankiu sakybos, jeigu mislis yra tokia, kaip lotiniskai accusativus cum infinitivo, tai nebus žodžvardis, bēt girstaikis: sako, jis esąs. Taip ir kitu laikū.

Esti žodžvardis praėjusiam pradėtame laike: buvau dirbąs, buvau einąs ir tt. apisaką. Kur letiniskai praesens activi participii, tēnai lētuviskai žodžvardis darbiveikslis antrasis (kiteip sakant troptaikis veikaļo) pritinka: sol stat stupens, nec se movens. Stovi saule stēbēdamosi nekrutēdama. Kartais regēsi esąs žodžvardis vardlankio apisaką, k. v.: ką tik nubudinau — egi ir vel bemėgas; ką tik sutēmo — jisai ir bemėgas. Žiuriu, kas czē? egi žmogus rave beguląs. Bēt czē yra girstaikis. Tik žodžai senitiendi et declarandi: rodosi, regesi ir tt. pasislėpę, neisztarti. Po tokius sudarymus, kur sakyba kitan kokian lankian parejus, žodžvardis sakaną budamas pasilėka prē sakybai. Mokanczo dirbta, reiks jai raudanczai name lykti; jam snaudžanczam pravažiavus, tūi ir kiti atsigrudo. Su sakulu po visus lankius sakaniskai tinkasi, tiktai ne vardlankyje; jėszkau žmogaus žinanczo kēlo; praszanczam dūk; užėjau vėną prisimanantį; maudžaus tēkanczame vandenyje ir tt.

Kur-gi sakulis sakoma vardlankyje, tēnai žodžvardis darbiveikslis.